

**12 EYLÜL 1980 ÖNCESİ DÖNEMDE YÜKSEKÖĞRETİMDE SORUNLAR,
BU TARİHTEN SONRA ALINAN ÖNLEMLER,
İLK SONUÇLAR**

Gülsün Atanur BASKAN

73313

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin
Öngördüğü Yüksek Lisans Çalışmalarının
Bir Bölümünü Karşılama Üzere Hazırlanmıştır.**

**Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
MAYIS 1985**

12 EYLÜL 1980 ÖNCESİ DÖNEMDE YÜKSEKÖĞRETİMDE SORUNLAR,
BU TARİHTEN SONRA ALINAN ÖNLEMLER,
İLK SONUÇLAR

Gülsün Atanur BASKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin
Öngördüğü Yüksek Lisans Çalışmalarının
Bir Bölümünü Karşılama Üzere Hazırlanmıştır.

A. O. EĞİTİM FAKOLTESİ KÜTÜPHANESİ
Ay: 265
Yer No : 1

Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mayıs 1985

Ö N S Ö Z

Yükseköğretim kurumları, genel anlamda, toplumun yüksek düzeydeki insangücü gereksinimini karşılamak, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamak, bilimsel araştırmalar yoluyla toplum sorunlarının çözüme kavuşturulmasında yardımcı olmak görevlerini üstlenmiş kurumlar kurumu olarak kabul edilmektedir.

Önemli toplumsal rolleri nedeniyle, üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar ülkemizde de, kamuoyunun sürekli ilgi ve duyarlılığını çekmiş, yükseköğretimin sorunları kamuoyunda sık sık tartışılmıştır. Toplumsal özlem ve istekleri dile getiren bu tartışmalar, zaman zaman üniversite düzeyinde değişiklik ve reform girişimlerine yol açmıştır. Cumhuriyet döneminde Türk Yükseköğretim Sisteminde yapılan ilk köklü değişiklikler 1933 reformu ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, 1946 ve 1973 yıllarında çıkarılan yasalarla reform çabaları sürdürülmüştür. Yükseköğretim sistemimizle ilgili son köklü değişiklik 1981 reformudur. 2547 sayılı yasa ile yükseköğretim sistemimiz bütünlük ilkesine göre yeniden düzenlenmiş, sisteme yeni bir içerik kazandırılmıştır.

Bu araştırma ile; 12 Eylül 1980 öncesi yükseköğretim sistemimizin yapısal durum ve sorunlarını, çeşitli boyutlarıyla belirlemek, çözümlmek, bu tarihten sonra alınan önlemler ile meydana gelen değişme ve gelişmelerin sonuçlarını saptayıp irdelemek amaçlanmıştır.

Hiç kuşkusuz bu çalışmanın oluşmasında pekçok kimse- nin emeği geçmiştir.

Böyle bir araştırmayı yapmam için beni teşvik eden ve sürekli desteğini esirgemeyen Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Hocam Prof.Dr. İhsan Doğramacı'ya şükranlarımı arz ederim.

Çalışmalarım süresince bana rahat bir çalışma olanağı sağlayan Yükseköğretim Kurulu Genel Sekreteri Sayın Uygur Tazebay'a teşekkür ederim. Tüm yüksek lisans öğrenimim sıra-

sında sürekli yardımlarını gördüğüm ve çalışmamın her aşamasında beni aydınlatıp yönlendiren çalışma isteğimi canlı tutmam için bana güç veren değerli hocam, danışmanım Sayın Doç.Dr. İbrahim Ethem Başaran'a, gerek öğrenimim gerekse tez hazırlama çalışmalarım sırasında değerli yardımlarını gördüğüm kıymetli meslekdaşım ve çalışma arkadaşım Yüksel Kavak'a çok teşekkür ederim.

Tüm yaşamı boyunca özveride bulunarak bizleri daha üst düzeyde öğrenim görmemiz için sürekli destekleyen anne; akademik çalışmalarının en yoğun döneminde bile bana her yönden yardımcı olan ve beni sürekli teşvik eden eşim Doç.Dr. Semih Baskan'a ve bu çalışmalarımda çağının ötesinde sabır gösteren kızım Funda Başak'a her zaman olduğu gibi çok şey borçluyum.

Burada adlarını saymadığım, ancak yüksek lisans çalışmalarım sırasında büyük yardımlarını gördüğüm bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bütün bunlara karşılık bu çalışmadaki tüm yetersizliklerin ise bana ait olduğunu belirtmek isterim.

Mayıs, 1985.

Gülsün Atanur BASKAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER LİSTESİ	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
BÖLÜM I.	
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaçlar	4
Tanımlar	5
Kısaltmalar	7
Yöntem	7
BÖLÜM II.	
YÜKSEKÖĞRETİMİN YAPISAL VE YÖNETSEL ÇÖZÜMLEMESİ	9
1980 Öncesinde Yükseköğretimin Gelişimi	9
1980 Sonrasında Yükseköğretimin Gelişimi	20
YAPISAL FARKLILIKLAR	23
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU	24
1980 Öncesi	24
1980 Sonrası	25
Karşılaştırma	26
DENETLEME KURULU	27
1980 Öncesi	27
1980 Sonrası	30
Karşılaştırma	30
ÜNİVERSİTELERARASI KURUL	32
1980 Öncesi	32
1980 Sonrası	34
Karşılaştırma	35

ÜNİVERSİTELER	37
1980 Öncesi	37
1980 Sonrası	47
Karşılaştırma	49
FAKÜLTE, ENSTİTÜ ve YÜKSEKOKULLAR	49
1980 Öncesi	49
1980 Sonrası	53
Karşılaştırma	55
YÖNETSEL FARKLILIKLAR	56
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU	56
1980 Öncesi	56
1980 Sonrası	58
Karşılaştırma	61
DENETLEME KURULU	62
1980 Öncesi	62
1980 Sonrası	63
Karşılaştırma	64
ÜNİVERSİTELERARASI KURUL	65
1980 Öncesi	65
1980 Sonrası	68
Karşılaştırma	69
ÖĞRENCİ SEÇME ve YERLEŞTİRME MERKEZİ	69
1980 Öncesi	70
1980 Sonrası	70
Karşılaştırma	71
ÜNİVERSİTELER	71
1980 Öncesi	71
1980 Sonrası	77
Karşılaştırma	79
FAKÜLTE, ENSTİTÜ ve YÜKSEKOKULLAR	80
1980 Öncesi	80
1980 Sonrası	83
Karşılaştırma	85

BÖLÜM III.

EĞİTİM PROGRAMLARI	86
YÜKSEKÖĞRETİMİN AMAÇ ve İLKELERİ	86
1980 Öncesi	86
1980 Sonrası	88
Karşılaştırma	90
SINAV ve DEĞERLEME	91
1980 Öncesi	91
1980 Sonrası	91
Karşılaştırma	93
ÖĞRETİM SÜRESİ ve DEVAM	94
1980 Öncesi	94
1980 Sonrası	95
Karşılaştırma	95
EĞİTİM PROGRAMLARINDA YATAY ve DİKEY GEÇİŞLER ...	97
1980 Öncesi	97
1980 Sonrası	98
Karşılaştırma	99

BÖLÜM IV.

ÖĞRENCİ HİZMETLERİ	101
ÖĞRENCİLERİN SİSTEME GİRİŞİ	101
1980 Öncesi	101
1980 Sonrası	102
Karşılaştırma	102
DİSİPLİN İŞLERİ	104
1980 Öncesi	104
1980 Sonrası	104
Karşılaştırma	105
SAĞLIK HİZMETLERİ, SOSYAL ETKİNLİKLER ve REHBERLİK 105	
1980 Öncesi	105
1980 Sonrası.....	107
Karşılaştırma	107

BÖLÜM V.

ÖĞRETİM ELEMANLARI	109
SAYISAL GELİŞME	109
1980 Öncesi	110
1980 Sonrası	110
Karşılaştırma	113
UNVANLAR	114
1980 Öncesi	114
1980 Sonrası	115
Karşılaştırma	115
ATAMA ve YÜKSELTME	115
1980 Öncesi	115
1980 Sonrası	131
Karşılaştırma	137
YETİŞTİRME	138
1980 Öncesi	138
1980 Sonrası	140
Karşılaştırma	142
ÖDEMELER	142
1980 Öncesi	142
1980 Sonrası	145
Karşılaştırma	148
DİSİPLİN İŞLERİ	149
1980 Öncesi	149
1980 Sonrası	149
Karşılaştırma	161
BÖLÜM VI.	
SONUÇ ve ÖNERİLER	162
SONUÇ	162
ÖNERİLER	167
EKLER	169
KAYNAKÇA	179

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE 1. 1981-1982 Öğretim Yılı Yükseköğretim Kurumlarının Sayısal Durumu	23
ÇİZELGE 2. Yükseköğretime Talep İle Seçilip Yerleştirilen Öğrenci Durumu	103
ÇİZELGE 3. 1981'de Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Durumu	109
ÇİZELGE 4. Üniversitelerde Öğrenci/Öğretici Durumu (1983 sonu)	112

ÇİZGELER LİSTESİ

ÇİZGE 1. 1750 Sayılı Yasaya Göre Üniversitelerin Örgüt Yapısı	38
ÇİZGE 2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Örgüt- sel Yapısı	40
ÇİZGE 3. 7334 Sayılı Yasa ile Kurulan İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin Örgüt Yapısı ..	41
ÇİZGE 4. 1184 Sayılı Yasa ile Kurulan Devlet Mühendislik, Mimarlık Akademileri Örgüt Yapısı.....	43
ÇİZGE 5. 1172 Sayılı Yasa ile Kurulan Devlet Güzel Sanatlar Akademilerinin Örgüt Yapısı.....	45
ÇİZGE 6. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na Göre Üniversitelerin Örgüt Yapısı	48
ÇİZGE 7. 1750 Sayılı Yasaya Göre Fakültelerin Örgüt Yapısı	50
ÇİZGE 8. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na Göre Fakültelerin Örgüt Yapısı	53-a

B Ö L Ü M I

GİRİŞ

Yükseköğretim kurumları, toplumun gereksinme duyduğu yüksek nitelikli insangücünü yetiştirme, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlama yanında, ülke sorunlarına çözüm yolları önerme ile de yükümlü kurumlardır. Bu kurumlar, sayılan temel işlevlerini yerine getirirken eğitim sisteminin bir parçası olarak, toplumun ekonomik ve sosyal sistemleri ile etkileşim halindedirler (Yükseköğretim Kurulu, 1975, s.64).

Üniversite genel anlamda ortaöğretim düzeyinden sonraki düzeyde, eğitimin başlıca işgörülerinden biri olan kültürün yenileşmesini ve bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılmasını sağlamak, gençleri bazı mesleklere hazırlamak, bilimsel araştırmalarda bulunmak ve toplum sorunlarının çözüme kavuşturulmasında yardımcı olmak görevlerini üstlenen yükseköğretim kurumu olarak kabul edilmektedir (Meray, 1971, s.13).

Bir başka deyişle üniversitelerin, ülkenin yükseköğrenim görmüş insangücü gereksinimini karşılamak yanında yalnız eğitim gördükleri alanda değil, değişik alanlarda da yararlı olabilecek, bilim anlayışına, inceleme ve araştırma yeteneklerine sahip, sağlam düşünceli aydınlar yetiştirmek gibi görevleri de vardır (Doğramacı, 1983, s.8).

Ancak yükseköğretim kurumları da nüfus artışı, bilgi patlaması, uluslararası ilişkiler vb. değişkenlerin etkisi ile çağımızın sorunlarına koşturucu olarak, diğer toplumsal kurumlar gibi zor ve karmaşık sorunlarla karşı karşıyadır.

Problem

* Son yıllarda yükseköğretim sistemimizde sorunların büyük boyutlara ulaştığı, bunların çözümü için köklü önlemlerin alınmadığı açık bir olgu olarak Türk kamuoyu kadar e-

ğitimcileri ve yöneticileri de düşündürmeye başlamıştı.*

* Dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de genel bütçenin önemli bir bölümü eğitim sektörüne ayrılmaktadır. Özellikle Cumhuriyet'ten sonra kalkınma çabalarının ve girişimlerinin en zor koşullarda gerçekleştirildiği dönemlerde bile eğitim harcamaları, milli savunma harcamalarından sonra genel bütçeden en büyük payın ayrıldığı kesim olmuştur. Benzer bir yönelim tüm gelişmekte olan ülkelerde gözlenmektedir. Genel bütçeden yapılan bu önemli harcamalara karşın, bugün gelişmekte olan ulusların en büyük sorunu, yeterli sayı ve nitelikte insangücü eksikliğidir.*

Yükseköğretimin yeniden düzenlendiği 12 Eylül 1980 harekâtı öncesi, yükseköğretim sistemindeki çeşitlilik, dağınıklık ve farklılık, sistemin alt yapısı içindeki uyumsuzluk, başka bir deyişle üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar arasındaki çekişmeler, kurumlar ve üniteler içinde ve arasındaki eşgüdüm eksiklikleri eğitimin kalitesinin düşmesine, ülke gereksinimi olan nitelikli insangücünün yetiştirilmesinin engellenmesine, kısaca yükseköğretimi ortak bir amaçla yöneltme gayretlerinin boşa gitmesine neden olmakta idi (Kaptan, 1982, s.1).

Türk Yükseköğretimini yeniden düzenleyen ve Kasım 1981 tarihine kadar yürürlükte olan 1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu , yükseköğretimin bir bütün olduğunu belirtmesine (Madde 1) karşın üniversite, yüksekokul ve akademiler ayrı yasalarla farklı yapı ve işleyişler içinde düzenlenmişti. Bu duruma koşut olarak yükseköğretim kurumları arasında yatay ve dikey geçişler sağlanamamış, öğrenci ve öğretim elemanı yetiştirmenin ortak ölçütleri geliştirilememişti. Dahası, yükseköğretimdeki çok çeşitlilik bu sistemin alt sistemleri arasında gerçekleşmesi beklenen işbirliğine ve eşgüdümüne engel olmuştur. Sonuçta yükseköğretim kurumları, kendilerine görev olarak verilen ülkenin gereksinime duyduğu nitelikli insangücünü yetiştirmede önemli güçlüklerle karşılaşmışlardır.

1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu'nun ortaya çıkan engellerden bir bölümünü aşmak amacı ile getirdiği "Yüksek-

öğretim Kurulu" Anayasa Mahkemesi'nce 1975 yılında iptal edilmiştir. Bu iptal sonucu doğan boşlukların giderilmesi için yargı organlarınınca tanınan süreler içinde hazırlanan yasa tasarıları, yasama organlarından geçirilemediğinden yükseköğretimde önemli yürütme boşlukları, belirsizlikler ve tutarsızlıklar ortaya çıkmıştır.

Ayrıca 1974'den 1980'e kadar geçen sürede hızla kurulup çoğalan yükseköğretim kurumları arasında ortak amaç ve işlevlerin olmayışı, görevlere ilişkin program standartlarının bulunmayışı, yükseköğretimdeki karışıklığı, karmaşıklığa ve giderek çıkmaza sokmuştur.

Sonuçta yükseköğretimde yöreler ve bölgelerarası farklılıklar toplumsal dengeyi, fırsat ve olanak eşitliğini olumsuz yönde etkileyecek boyutlara ulaşmıştır. Özellikle gelişmekte öncelikli yöreler eğitimden yana paylarını yeterince alamamışlar, beklenen ülke düzeyinde kültürel bütünleşme amacına ulaşamamıştır.

Bindokuzyüzseksenlere gelindiğinde yukarıda genel görünümü verilen yükseköğretim kurumlarının sağladığı eğitim hizmetlerinin iki özelliği, kapasite yönünden sınırlılığı ve yetiştirilen insangücünün niteliksizliğidir. Türkiye'nin gereksinimleri açısından yetersiz; kurumlararası dağılım yönünden dengesiz bir görünüm içinde olan yükseköğretim de kalkınma planlarında öngörülen insangücünü yetiştirmek yerine, sürekli olarak aynı alana yönelik insangücü yetiştirilmesi ağırlık kazanmıştır (2547 sayılı yasa gerekçesi, 1981, s.3). Bu sorunları çözmek için çağdaş bilim ve teknolojinin gerekleri ve kalkınma planları hedefleri doğrultusunda insangücü yetiştirmek ve parasal kaynakların akılcı biçimde kullanımını sağlamak amacı ile hazırlanan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu 6 Kasım 1981'de yürürlüğe girmiştir.

Türk Yükseköğretimini yeni bir yapı ve işleyişe kavuşturan 2547 sayılı yasa'nın uygulanması yaklaşık üç yıllık bir süreyi içermektedir. Ancak, eğitimin hangi düzeyinde olursa olsun, yenileştirme yönetiminin çok zor olduğunu kabul etmek gerekir. Yükseköğretimin 12 Eylül 1980'den öncesi ile

sonrasına ilişkin tartışmaların sürmesini bu açıdan doğal karşılamak gerekir. Bu ortamda, yükseköğretimin 12 Eylül 1980'den öncesi ile sonrasının bilimsel yöntemlerle karşılaştırılmasını yapmak birçok yükseköğretim sorunlarına çözüm getirebilecektir.

Eğitim kurumlarının, toplumdaki üst sistemler ile sürekli bir etkileşim içinde olduğundan, çevresindeki değişmelere uyum sağlayıp dengesini koruması ve varlığını sürdürmesi beklenir. 12 Eylül 1980'den sonra yükseköğretim sisteminde öngörülen düzenlemelerin eğitim sisteminin diğer parçalarını, yükseköğretimin işgörenleri ile öğrencilerini de etkilemesi doğaldır. Bu tür kurumsal değişmelere karşı çoğu kez kurumun içinde ve dışında bir kısım direnmeler beklenir. Diğer yandan, eğitim sisteminin bütünlüğü içinde, bir kesimde yapılan yeniliklerin, sistemin diğer kesimleri ile uyumunda sorunsal durumlar gözlenebilir. Bu çalışma böyle sine sorunlu bir alanı sistematik olarak çözümlenmeye yöneliktir.

Diğer yandan getirilen yeni düzenlemenin ussal çözümlenmesi ve uygulamaların sürekli değerlendirilmesi yoluyla sağlanacak dönüt bilgileri, alınan önlemlerden amaçlara uygun olmayanların, işlemeyenlerin değiştirilip düzeltilmesinde güvenilir dayanaklar oluşturabilir. Yükseköğretimin iki ayrı zaman diliminde (12 Eylül 1980'den önce ve sonra) "ne idi?" ve "ne oldu?" sorularıyla çözümlenmesi birçok sorunlarına da ışık tutabilir. Bu yüzden, bu çalışmanın sonuçlarının eğitimciler, öğretim elemanları, yükseköğretim hizmetlerini tüketen öğrenci ve anne babalar ile yükseköğretim mezunlarını istihdam eden iş çevreleri açısından önemli olduğu söylenebilir.

Amaçlar

Bu çalışmanın genel amacı, Türk Yükseköğretimi'nin 12 Eylül 1980 öncesi ile sonrasının çözümlenmeli bir karşılaştırmasını yapmak; bu tarihten sonra alınan önlemleri ve sonuçlarını saptamaktır. Bu amaçlara ulaşmak için aşağıdaki

soruların cevapları aranmıştır.

12 Eylül 1980 öncesinde ve sonrasında yükseköğretimin

1. Yapı ve işleyişe ilişkin olarak:

- A. Yapıdaki (makam ve birimlerin oluşumunu),
- B. Yönetimdeki (makam ve birimlerin görevleri),
- C. Denetimdeki farklılıkları nelerdir?

2. Eğitim programlarına ilişkin olarak;

- A. Eğitim amaçlarında ve ilkelerindeki,
- B. Sınav ve değerlendirilmedeki amaç ve ilkeleri,
- C. Öğretim süresi ve devamdaki farklılıklar
- D. Eğitim programlarında yatay ve dikey geçişlerdeki farklılıklar nelerdir?

3. Öğrenci hizmetlerine ilişkin olarak;

- A. Seçme ve yerleştirmedeki,
- B. Disiplin hüküm ve uygulamalarındaki,
- C. Mediko-sosyal hizmetlerindeki farklılıklar nelerdir?

4. Öğretim elemanlarına ilişkin olarak;

- A. Atama ve yükseltmedeki,
- B. Ödemelerdeki,
- C. Disiplin hükümleri ve uygulamalarındaki,
- D. Eleman yetiştirmedeki,
- E. Unvanlardaki farklılıklar nelerdir?

Tanımlar

Bu çalışmada geçen önemli kavramların tanımları aşağıda sunulmuştur. Bu tanımların büyük çoğunluğu 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan olduğu gibi alınmıştır.

-Yükseköğretim: Millî eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim öğretimin tümüdür.

-Yükseköğretim Kurumları: Üniversiteler, fakülteler, enstitüler, Yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yükseko-

kulları ile bunlara bağılı veya bunlarla aynı düzeydeki uygulama ve araştırma merkezleridir.

- Üniversite: Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan, fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerinden oluşan bir yükseköğretim kurumudur.

Akademi: Bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip, eğitim-öğretim ve araştırma yapan yüksek dereceli akademik kuruluşlardır (7334 Sayılı Kanun Md.1).

Fakülte: Yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan, kendisine birimler bağlanabilen bir yükseköğretim kurumudur.

Enstitü: Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisans üstü, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumudur.

Yüksekokul: Belirli bir mesleğe yönelik eğitim-öğretime ağırlık veren bir yükseköğretim kurumudur.

Öğretim Elemanları: Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri, öğretim görevlileri, okutmanlar ile öğretim yardımcılarıdır.

Öğretim Üyeleri: Yükseköğretim kurumlarında görevli profesör, doçent ve yardımcı doçentlerdir.

- Öğretim Yardımcıları: Yükseköğretim kurumlarında belirli süreler için görevlendirilen, araştırma görevlileri, uzmanlar, çeviriciler ve eğitim-öğretim planlamacılarıdır.

Ön Lisans: Ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yıllık bir programı kapsayan ara insangücü yetiştirmeyi amaçlayan veya lisans öğretiminin ilk kademesini teşkil eden bir yükseköğretimdir.

Lisans: Ortaöğretime dayalı, en az sekiz yarı yıllık bir programı kapsayan bir yükseköğretimdir.

Lisans Üstü: Yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık

ve sanatta yeterlik eğitimini kapsayan bir yükseköğretimdir.

Kısaltmalar

Bu çalışmada çok sık geçen bazı yükseköğretim kuruluşlarının kısaltma adının kullanılması yararlı bulunmuştur. Bu kısaltmalar aşağıda gösterilmiştir.

DGSA : Devlet Güzel Sanatlar Akademisi

DMMA : Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi

İTİA : İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi

ÖSYM : Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

Yöntem

Bu çalışma, "nedir?" sorusuna cevap arama amacına yönelik olduğundan betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın verileri çoğunlukla tarama tekniği ile toplanmıştır. Konu ile ilgili olarak Devlet İstatistik Enstitüsü kaynakları, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı belgeleri, Devlet Planlama Teşkilatı dökümanları, Yükseköğretim Kurulu çalışmaları ve kararları ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi verileri taranıp incelendi.

Diğer taraftan yükseköğretime ilişkin olarak 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrasındaki tartışmaların sözlü ve yazılı iletişim araçlarına yansıyan ürünlerinin (makale, bildiri, inceleme vb.) incelenmesi ile taramanın alanı genişletildi. Ayrıca araştırmacının uygulamacılarla yaptığı görüşmeler ve izlediği, katıldığı toplantıların sonuçları da, gereken ihtiyat ölçütleri içinde, çalışmanın ilgili bölümlerinde yorumlarla bütünleştirilmiştir.

Çalışmanın büyük bölümü, yapıya ve işleyişe ilişkin çözümlenmelerle oluşturulduğundan bu aşamalarda verilerin sayısallaştırılması sınırlı olmuştur. Ancak öğrenci ve personele ilişkin çözümlenmelerde yüzde oranları ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çözümlenmelerde ve karşılaştırmalarda Ocak 1985 tari-

hine kadar alınan önlemler ve sonuçlarının kapsanmasına çalışıldı. Böylece 12 Eylül 1980'den sonra alınan önlemler ve ilk sonuçlar Kasım 1981 Ocak 1985 tarihleri ile sınırlandırılmıştır.

B Ö L Ü M I I

YÜKSEKÖĞRETİMİN YAPISAL VE YÖNETSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Bu bölümde, yükseköğretimin yapı ve işleyişine ilişkin olarak, yapı, yönetim, denetim boyutlarındaki evreleri ile bugünkü durumları verilerek farklılaşmaların ortaya konulmasına çalışıldı. Öncelikle, Türk Yükseköğretiminin yapısal gelişiminin tarihsel bir incelemesi özet olarak verilip, daha sonra bu tarihsel çizgide yükseköğretim kurumlarının her birindeki yapısal, yönetsel ve denetsel değişimler ayrıntıda incelendi.

1980 Öncesinde Yükseköğretimin Gelişimi

Türkiye'de, yükseköğretimde sürekli bir değişme gözlenmektedir. Koçer'in de belirttiği gibi genel yönetimi "Teokratik bir mutlakiyetten teokratik bir meşrutiyete, daha sonraları tek partili bunu takiben de çok partili dönemleri ile lâik ve demokratik bir cumhuriyete geçmiş olan bir devlette, bilimsel kurumların da yapıları bakımından değişikliklere uğramaması olanaksızdır" (Koçer, 1974, s.3). Bu değişiklikler, Cumhuriyet'ten önce olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de sürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Muvakkat Maarif Meclisi tarafından 1846'da kurulması kararlaştırılan Darülfünunun açılması ancak 1863'de gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Darülfünun, 1865'de binanın yanması nedeni ile bir süre etkinlik gösterememiştir. Daha sonraki tarihlerde Darülfünun-u Osmanî adı altında kurulmuş bulunan kurum değişik tarihlerde Darülfünun-u Şahane adını da almıştır (Korkut, 1981, s.8). Bu dönemde Darülfünun'un adıyla birlikte örgütsel yapısı da önemli değişikliklere uğramıştır. Sonuçta, Darülfünun-u Osmanî adını taşıyan üniversite Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra, 1924'de, 493 sayılı yasa ile

İstanbul Darülfünun'u adını almıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin bu ilk yükseköğretim kurumu tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat fakültelerinden oluşmakta, tüzel kişiliğe sahip, katma bütçe ile yönetilmekteydi. Ancak, kuruluşu ile kendinden çok şey beklenen İstanbul Darülfünun'u Atatürk'ün birbirini izleyen devrimlerine ayak uyduramamış, devrimleri desteklememiş, hatta bu devrimlerden bazılarına ters düşmüş ve 9 Mayıs 1933 tarihinde kendisine bağlı bütün kuruluşlarıyla birlikte lağvedilerek "İstanbul Üniversitesi"ne dönüştürülmüştür. Darülfünun'un kaldırılış nedeni dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip şöyle açıklamaktadır:

Ülkede siyasi, toplumsal büyük inkılâplar oldu. Darülfünun bunlara seyirci kaldı. İktisadi alanda esaslı hareketler oldu. Darülfünun bunlardan yalnız yeni yasaları programına almakla yetindi. Harf inkılâbı oldu, öz dil hareketi başladı. Darülfünun hiç tınmadı. Yeni bir tarih anlayışı, milli bir hareket halinde bütün ülkeyi sardı. Darülfünun'da buna ilgi uyandırabilmek için üç yıl beklemek ve uğraşmak lazım geldi. İstanbul Darülfünun'u artık durmuştu, kendi içine kapanmış, geniş bir soyutlama içinde dış dünyadan elini ve ayağını çekmişti (Koçer, 1979, s.19).

Bu açıklamadan anlaşılacağı gibi Darülfünun'un kapatılarak İstanbul Üniversitesi'nin kurulmasında aşağıdaki hususlar önemli etken olmuştur.

1. Bu kurumun Türk Devrimi'nin yerleşmesinde yeterince rol oynamaması, reformlara karşı çıkması ya da direnmesi,
2. Kurumda bilimsel çalışmanın olmaması.

Darülfünun'un durumunu incelemek üzere, İsviçre'den Atatürk'ün direktifleri ile davet edilen Profesör Malche'nin raporunda da bu hususlar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. (Hirsch, 1950, s.229-295).

Gerek zamanın Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip'in gerekse Malche'nin belirttiği yetersizlikler nedeniyle kapatılan Darülfünun'un kadrosundaki 155 kişiden sadece 59'u 6 Haziran 1933 tarihinde kurulan İstanbul Üniversitesi kadrosuna alınmıştır (Ökten, 1973, s.48).

İstanbul Üniversitesi'nin yanı sıra 1773 yılında İstanbul'da kurulmuş bulunan ve zaman içinde çeşitli değişiklikler geçirmiş olan Mühendishane-i Berri Hümayun, 1944 yı-

1978 yılında yürürlüğe giren 4619 sayılı yasa ile Avrupa'daki benzer eğitim kurumları gibi eğitim-öğretim yapmak üzere "İstanbul Teknik Üniversitesi"ne dönüştürülmüştür (İstanbul Teknik Üniversitesi Kılavuzu, 1978, s.6-8).

İstanbul'daki bu gelişmelerin yanısıra, çağdaş bilim ve teknolojiyi yaygınlaştırmak amacı ile genç Türkiye Cumhuriyeti'nin başkent olarak seçtiği Ankara'da da yükseköğretim kurumları kurulmaya girişilmiştir.

1933 Üniversite reformuna kaynaklık eden ruh ile kurulan İstanbul, İstanbul Teknik ve Ankara Üniversitesi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili döneme giren toplumun değişen gereksinimleri ve koşulları karşısında yetersiz kalmaya başlamışlardır (Kısakürek, 1971, s.3).

Toplumdaki hızlı gelişmelere koşturucu olarak hazırlanan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, üniversiteleri yapısal bir bütünlük içinde toplayıp, bu bütünlüğün yönetsel boyutuna Üniversitelerarası Kurul adı vererek yeni bir kuruluşu gerçekleştirmiştir. Millî eğitim bakanını üniversitelerin üst düzey yöneticisi (başı) olarak kabul eden 4936 sayılı yasa, aynı zamanda bakana yükseköğretim kurumlarını denetleme yetkisini de vermektedir. Aslında millî eğitim bakanının benzer yetkileri 1933 reformunda da yer almıştı. Ancak, getirilen "Üniversitelerarası Kurul" işbirliğinin sağlanması ve yükseköğretim kurumlarının sorunlarına ortak çözüm aranması bakımından önemli bir yenilik olarak kabul edilmektedir (Korkut, 1981, s.6).

Çok partili dönemin ilk 15 yılında, geri kalmış yörelerde üniversite kurmak, kültürü ve yükseköğretimi yurt düzeyine yaymak, bölgelerarası farkı ve dengesizliği gidermenin akılcı ve gerçekçi yolu olarak benimsenmiştir (Keleş, 1978, s.2). Bu görüş çerçevesinde, Adnan Menderes'in Başbakanlığındaki Demokrat Parti (DP) döneminde, 1950-1960 arası, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde kurulan üniversitelerin yanısıra, taşrada da üniversite açma konusunda çalışmalar yoğunlaştı. Bu çalışmalar sonunda Ankara ve İstanbul Üniversitelerinden farklı statülere sahip yeni üniversiteler

kuruldu. Bunlar:

1. 20 Mayıs 1955 de 6594 sayılı yasa ile kurulan Karadeniz Teknik Üniversitesi,
2. 27 Mayıs 1955 de 6595 sayılı yasa ile kurulan Ege Üniversitesi,
3. 31 Mayıs 1957 gün ve 6990 sayılı yasa ile kurulan Atatürk Üniversitesi,
4. 27 Mayıs 1959 gün ve 7307 sayılı yasa ile kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi'dir.

1960'dan 1973 yılına kadar, bir başka deyişle 1750 sayılı vasa'nın çıkışına kadar olan süre içinde Türkiye'de yükseköğretim alanında değişiklikler sürmüştür. Bu kapsamda, 1965 gün ve 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası'na dayanılarak özel yüksekokulların açılması, hızla çoğalıp yaygınlaşmaları ve Anayasa Mahkemesi kararıyla adı geçen yasanın iptali ile bu kurumların kapatılması bu dönemde kamuoyunu yakından ilgilendiren eğitim konularının başında gelmektedir.

27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra kurulan Millî Birlik Hükümeti de, her yeni dönemde olduğu gibi, üniversitelere yönelik bir kısım yeni düzenleme veya yeniden kurma (reform) girişimlerinde bulunmuştur. Bununla ilgili olarak çıkarılan 27 Ekim 1960 tarih ve 114 sayılı yasa ile 147 öğretim üyesi ve yardımcısı üniversitedeki görevlerinden uzaklaştırıldı. En azından bilimsel çalışmalardaki verimsizlik ve yetersizlik ölçütleri dikkate alınarak verilmiş olması gereken bu uzaklaştırma kararının öze ilişkin olmadığı ve geçersizliği sonradan anlaşılmış; bu uygulamanın yarattığı huzursuzluk ve tepkilerin ortadan kalkması için 1962 yılında 43 sayılı yasa çıkarılarak görevden uzaklaştırılan öğretim üyelerinin görevlerine dönmeleri sağlanmıştır (Erkanlı, 1973. s.402). Üniversite tarihinde "147'ler olayı" olarak anılan bu kararın sonuçları iki noktada özetlenebilir.

1. Önemli öğretim üyesi açığı meydana gelmiştir,
2. Huzursuzluk ve moral çöküntüsü yükseköğretim ku-

rumlarında öğretim ve araştırma çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Yukarıda değinilen, Millî Birlik Hükümeti'nin düzenlemeleri çerçevesinde çıkarılan 115 sayılı yasa ile, Millî Eğitim Bakanı'nın üniversitelerin başı olması durumunun ortadan kaldırılması önemli bir aşama olarak nitelendirilebilir. Böylece yükseköğretim kurumlarının kendi üst yönetimini kendilerinin oluşturması ilkesi benimsenmiştir, denebilir. Nitekim bu dönemin yönetim-devlet felsefesini simgeleyen 1961 Anayasası, üniversitelere yönetsel ve bilimsel yönden bir özerklik getirmiştir. Bu anayasanın, üniversitelerin kendi seçtiği organları tarafından yönetileceği; öğretim üye ve yardımcılarının üniversite dışındaki makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmayacağına ilişkin hükümler içeren 120. maddesi, o güne kadar yapılanlardan daha geniş ve kapsamlı yapısal ve yönetsel değişikliklerin ifadesi olarak yorumlanabilir. Ne var ki yaklaşık 10 yıllık bir uygulama sonunda, 1971'de, 1488 sayılı Anayasa değişikliği ile, hükümetin üniversitelerin yönetimine el koyabileceğine ilişkin hükümler getirilmiştir. Böylece yükseköğretimde önerilip uygulamaya konulan bir modelin üst sistemlerle bütünleşemediği yönlerine işlerlik kazandırılması amaçlanmıştır.

Bindokuzyüzaltmışbeşlerden sonra bir taraftan üniversiteler önündeki öğrenci yığılmaları ve toplumsal talep, diğer taraftan istihdam ve insangücü sorunları dönemin siyasal iktidarlarını ve plancılarını güç durumda bırakmaya başladı. Özetle bu dönemde, kalkınma planları ülkenin insangücü gereksinimlerine göre planlanmış, giderek toplumsal baskı da ağırlığını hissettirmeye başlamıştır, denebilir. Bu nedenle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (İBYKP) özel öğretim kurumlarının çeşitli öğretim kademelerinde kamu sektörüne ek olarak kapasiteler yaratmaları; belirli bir gelir grubundaki öğrencilere eğitim-öğretim olanağı sağlayarak kamu öğretim kurumları üzerindeki istemi azaltması bakımından faydalı olacağı düşüncesi ile özel öğretim kurumlarının yaygınlaştırılmasını desteklemiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, İBYKP döneminde, üniversite önündeki yığılmaları azaltmak ve ek kapasiteler

yaratmak amacıyla özel yüksekokulların açılmasına izin verilmiştir. Nitekim bu yolla 50 000'e yakın bir ek kapasite de yaratılmıştır (Sayın ve diğerleri, 1976, s.7).

Ne var ki yine aynı planın insangücü hedeflerine ters düşecek biçimde, özel yüksekokullar yoluyla sağlanabilen kapasite artışı, planlarda öngörülen insangücünü yetiştirecek alanlar yerine, genel eğitim veren maliyeti düşük ve kapasite yaratılması kolay olan alanlarda gerçekleştirilmiştir. Yükseköğretim sistemine, ek kapasite yaratma dışında nitelik açısından pek katkısı olmadığı anlaşılan bu okullar, 1971 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Bu konuda alınan kararın gerekçesinde;

a. Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yükseköğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak devlet eliyle ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

b. Anayasa'nın 120. maddesindeki devlet tekeli ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce yapısının, kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir (Kıratlı, 1973, s.6).

denilmektedir. Yine Kıratlı tarafından Anayasa Mahkemesinin kararı şu şekilde eleştirilmektedir:

1. Yaptığı öğretim nitelikçe üniversite öğretimi olan bütün yükseköğretim kurumları yalnız Devletçe ve yasa ile bilim ve yönetim bakımından özerk kamu tüzel kişilerinin ileri sürdüğü ilke, sadece özel kişilerin yüksekokul açmasını önlemekle kalmamakta, Devletin de özerkliği ve kamu tüzel kişiliği olmayan bir yükseköğretim kurumu açmasını engellemektedir. Böyle bir sonucu, ödevleri hızla artmakta olan çağdaş devletin sahip olması gereken hareket serbestliği ile bağdaştırmak güçtür.

2. Bundan başka, "özel kişilerin öğretimde kazanç amacı gütmemesinin sosyal devlet ilkesine ve Anayasa'ya aykırı" sayılması, özel kişilerin sadece yüksek değil, her derecede öğretim kurumu açmasını engelleyecek bir mantıki sonuca ulaşır. Bu durumda Anayasa'nın 21. maddesindeki eğitim ve öğretim serbestliği hükümsüz kılınmış olur (Kıratlı, 1973, s.6).

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından sonra, 25.8.1971 gün ve 1472 Sayılı Kanunla, özel yüksekokullar, buldukları yerlerdeki akademilere veya üniversitelere bağlandı.

12 Eylül 1980 öncesine kadar yükseköğretim, toplum

gereksinimlerine yanıt vermekten çok uzaklaşmıştır. Sadece II. plan döneminde yükseköğretimdeki gelişme, öğrenci sayısı yönünden hedeflere uygun olmuşsa da, sonra gerisinde kalınmış ve mevcut bu gelişmenin küçük bir kısmı üniversitelerce, büyük bir kısmı ise akademiler ve yüksekokullarca gerçekleştirilmişlerdir. Üniversitelerdeki gelişmenin yavaşlığı, bu kesime tahsis edilen kaynaklar dikkate alındığında kullanılmayan ve değerlendirilemeyen bir kapasite varlığını vurgulamaktadır (2547 sayılı yasa gerekçesi).

1979 yılının başlarında "Yükseköğretim alanlarındaki kargaşayı gidermek ve çağdaş insan yetiştirmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı'nca üniversiteler yasa tasarısı" hazırlanmıştır.

Bu yasanın gerekçesi de o günlerdeki durumu detaylı bir şekilde anlatabilmektedir. "Üniversiteler 1750, İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri 7334, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri 1784, Millî Eğitim Bakanlığı ile ilişkili Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri 1184, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi 1172 sayılı yasalarla yönetilmekte idi. Bu yasaların çeşitliliği;

a) Yükseköğretim kurumlarının işlevlerini engellediği,

b) Aydın kesimindeki statü farklılığının özlük hakları bakımından haksızlıklar yarattığı ve huzursuzluklara neden olduğu,

c) Devlet bütçesinde savurganlığa neden olduğu,

d) Değişik düzeylerde öğretim yapılmasının değişik kalitede eleman yetiştirilmesine neden olduğu,

e) Öğrenci alımlarında gerek ulusal istihdam, gerekse kapasitelerin yaratılması ve kullanılmasında önemli sorunlar yarattığı gereksiz tekrarlar yapılarak kullanılmayan kapasiteler yaratıldığı görüşlerinin ileri sürülmesine neden olmuştur.

Anayasa Mahkemesi 1972-1978 yılları arasında verdiği çeşitli iptal kararları ile yasalarda boşluklar meydana gel-

miş yeni düzenlemeler de yapılmadığı için üniversitelerin ve akademilerin işleyişinde boşluklar, tutarsızlıklar ve tereddütler yaratmıştır.

Yasa kargaşası öğrencilere farklı diplomalar verilmesine, eğitimin niteliğinde farklılıklar yaratmasına neden olduğu gibi, çeşitli yükseköğretim kuruluşlarında verilen akademik unvanlar arasında da uyum ve belli standart bulunmadığı gözlenmekte idi.

1750 sayılı yasaya göre üniversitelerde akademik unvanlara bağlı, 7334 sayılı yasaya göre de başka koşullarla bu unvanlar alınmakta idi.

Farklı yasaların bulunması merkezî bir organın oluşmasını engellediği için, yeni kurulan üniversitelerin gereksinimi olan öğretim elemanlarının yetiştirilmesi sağlanamadığı gibi öğretim üyesi fazlalığı olan üniversitelerin eksikliği olan üniversitelere yardımda bulunarak denge kurulması da gerçekleştirilmemişti. .

Üniversite öğrenci ilişkilerinde kopukluk bulunmaktadır. Bu kopukluk üniversitelere de öğrencilere de zarar vermekteydi .

Üniversite-çevre ilişkilerinde de kopukluk vardır. Yükseköğretim kurumlarının büyük kısmı, buldukları bölgenin tarım ve endüstri ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde eğitim-öğretim yapmamakla, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini sosyo-ekonomik sorunlarına yönelik biçimde sürdürmekteydiler (Korkut, 1984, s.43-44).

Bu arada çeşitli bakanlıklara bağlı yüksekokulların pek çoğu siyasi erklerle birlikte öğretim elemanı ve yönetici değiştirdiğinden sürekli kadrolardan yoksun kalmışlardır. Ayrıca bu kurumlarda görev yapan öğretim elemanları lisans diplomasına dahi sahip değillerdi.

Öğretim üyelerinin kurumlararası dağılımlarına bakıldığında dengesizlik burada da kendisini göstermekteydi. Örneğin; 1982 yılında, bu öğretim üyesine düşen öğrenci adedi 27 iken, İTİA'de bu sayı 125, DMMA'de ise 104 öğrenci düş-

mektedir. Aynı yıl üniversite öğretim üyelerinin % 30.8'i Ankara'daki üniversitelerde, % 29.7'si İstanbul'daki üniversitelerde % 26.5'i İzmir'deki Ege Üniversitesinde olmak üzere toplam % 87'si üç büyük şehrimizde, geriye kalanları ise 3 büyük şehir dışında kalmaktaydı (Kaya, 1984, s.246). Hatta, 1975 yılında kurulmuş olan bir üniversitedeki tek profesör, sadece geçici olarak görevlendirilmiş bir rektörden ibaret olmuştu (Doğramacı, 1983, s.6).

"Bilimsel düşüncenin geliştirilmesi; herşeyden önce, üniversite özerkliğinin varlığına bağlıdır. Üniversiteler; akademik ve yönetsel işleyişlerinde, kendilerini siyasal güçler ve onların etkilerine karşı ancak özerklikle koruyabilirler. Bir ülkede; serbest düşüncenin, yapıcı eleştirilerin, devlet adamlarına yön ve yöntem gösteren bilimsel çalışmaların ve demokratik bir ortamda ulusal kalkınma geleneğinin geliştirilmesinde, üniversite özerkliğinin vazgeçilmez bir yeri ve önemi vardır." (Kaya, 1984, s.343). Bu arada, 1975-1980 döneminin toplumsal olaylarında, önceki kanlı olaylardan ders alan üniversitenin önemli rolü bulunduğunu ileri sürmek büyük haksızlık olur. Bununla birlikte; son 30 yıl içinde üniversite özerkliği ilkesi, ülkemizde uygulandığı şekliyle, üniversiteleri devlet içinde devlet durumuna getirmiştir (Kaya, 1984, s.246).

1946 yılında kabul edilmiş olan özerklik ilkesi ters işletilerek üniversiteleri politik oyunlara alet etmiştir. Üniversiteler ; 1946'dan 1971'e kadar geçen dönemin içinde sınırsız özgürlüğe sahip olmuş, hükümet politikalarını kontrolde en güçlü baskı grubu haline getirilmişti. Üniversitelerin temel görevi olan bilimsel ve eğitim çalışmaları genellikle politik ve ideolojik etkinliklere feda edilmişti (Erkanlı, 1973, s.401-406).

Yükseköğretim kurumlarının 1980 öncesindeki durumları incelendiğinde, dikkati çeken nokta, bu kurumların hemen her birinin değişik yasal dayanaklara sahip olduklarıydı. Farklı yasal düzenlemeler sonucu, eğitimin bu kesiminde, değişik yapı ve statülere sahip kurumlar oluşmuştur. Amaçları, yapıları, yönetim ve işleyişleri birbirinden oldukça farklı

bu kurumların varlığı Millî Eğitim Temel Kanunu tarafından da kabul edilmiştir. Nitekim anılan yasanın 36. maddesi yükseköğretim kurumlarını,

- a) Üniversiteler,
- b) Akademiler,
- c) Yüksekokullar olarak üç türde tanımlamıştır.

1980 öncesinde genelde üniversiteler 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu hükümlerine göre örgütlenip yönetilmişlerdi . Ancak, Orta Doğu Teknik Üniversitesi farklı bir durum göstermekte olup 7307 sayılı ayrı bir yasa ile kurulmuş, bu yasa çerçevesinde hizmetlerini sürdürmüştü . Öte yandan İTİA 7334, DMMA 1184, DGSA 1172 sayılı yasalarla kurulup yönetilmişlerdi . Ankara 19 Mayıs, İstanbul Anadolu Hisarı ve Manisa Gençlik ve Spor Akademisi ise 13 Eylül 1978 gün ve 16403 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Gençlik ve Spor Akademileri Kuruluş, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne uygun olarak kurulmuş ve yönetilmişlerdi .

Türk Millî Eğitim Sistemi içinde üniversitelerin gelişmesine, çalışmanın birinci bölümünde ayrıntılara inilmeden değinilmişti. Daha önce açıklanmaya çalışıldığı gibi üniversitelere ilişkin yasal düzenlemeler Cumhuriyet'ten bugüne kadar zaman zaman çağın gereklerine, değişme ve gelişmelere ayak uydurabilmek amacı ile yapılmıştır.

1960 Devrimi'ni ve Türk Millî hayatını bütünü ile kavrayan, yönlendiren ve bir devrim yasası olan 1961 Anayasası kabul edilmiş, Anayasa'nın "iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plana göre gerçekleştirileceği" ilke ve buyruğuna dayalı olarak kamu yönetiminin her kesimi için planlı döneme geçilmiştir. Ancak, aradan geçen 11 yıl içinde, yükseköğretim alanında, özellikle üniversitelerimiz açısından, plan dönemlerinin gerektiği gibi değerlendirilememiş olduğu gerçeğinden hareketle 1750 sayılı yasa yürürlüğe konulmuştur (Üniversiteler Kanunu Tasarısı Genel Gerekçe, 1972, s.3).

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun dayandığı ilkelere şunlardı :

1. Yükseköğretimin bütünlüğünün ve ortaöğretimle i-

İşkisinin kurulması,

2. Yükseköğretimin toplu gereksinmelere yönelmesi,
3. Yükseköğretimde fırsat ve imkan eşitliği,
4. Kaynakların etkin bir biçimde kullanılması,
5. Yükseköğretim planlamasının örgütlenmesi,
6. Öğretim ve öğrenim özgürlüklerinin güvenlik altında bulundurulması (Üniversiteler Kanunu Tasarısı Genel gerekçe, 1972, s.2).

Bu temel ilkelere bağlı olarak, 1750 sayılı yasanın getirdiği yenilikleri bütünde şöyle sıralamak mümkündür:

1. Yükseköğretimin bütünlüğü,
2. Yükseköğretime yön vermek amacıyla Yükseköğretim Kurulu'nun oluşturulması,
3. Asistan ve öğrencilerin yönetime katılmalarının sağlanması,
4. Öğretim süresinin sınırlandırılması,
5. Üniversitelerin güvenliği açısından hükümetin üniversitelere el koyabilmesi,
6. Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluş yasalarındaki bazı hükümler saklı kalmak kaydıyla, bütün üniversitelerin bu yasa kapsamına alınması,
7. Üniversiteleri dışardan denetlemeyi sağlayacak olan Üniversite Denetleme Kurulu'nun kurulması.

1750 sayılı yasanın birinci maddesi;"yükseköğretim bir bütündür" hükmünü taşımakla birlikte ikinci cümledeki "üniversiteler bu kanun hükmüne tabidir" ifadesi ile akademi ve yüksekokulları kanun kapsamının dışında bırakarak, öngördüğü bütünlüğü daha birinci maddede ortadan kaldırmaktadır. Bunun yanısıra, yasanın öngördüğü üniversitelerüstü bir kuruluş olarak kurulan Yükseköğretim Kurulu ve ilgili hükümler de diğer pek çok maddeler gibi Anayasa Mahkemesinin kararı ile iptal edilmiştir.

Bu durum Yükseköğretim Kurumlarının özellikle üniver-

üniversitelerin, planlarda öngörülen insangücünü yetiştirmek amacıyla bir işbirliğinin geliştirilmesini ve yükseköğretim çatısı altında bütünleşmesini önlemiştir. 12 Eylül 1980 Harekâtının yapıldığı yılda temel işlevlerinden birisi, öğrencilerini ülke hizmeti için yetiştirmek ve bilimsel davranışları yaymak olan yükseköğretim kurumlarından üniversitelerle akademiler unvan çatışmasına giderek mahkemelik olmuşlardı (Kaya, 1984, s.247).

Sonuç olarak eksikliği hissedilen ancak zamanın hükümetlerinde yapılamayan reform, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra hızlandırılan çalışmalarla 6 Kasım 1981 tarihinde yayınlanan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yürürlüğe girmiştir.

1980 Sonrasında Yükseköğretimin Gelişimi

2547 sayılı yasa tüm yükseköğretim kurumlarını ve üst kuruluşları bir bütünlük içinde düzenlemektedir.

Yeni üniversitelerin ve fakülte, enstitü, yüksekokulların kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ve kalkınma planları çerçevesinde yasalarla kurulacağı ve tüm bunların gerçekleştirilmesi için Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşünün gerekliliği hükmü adı geçen kanun ile getirilmiştir.

Anılan yasa ile gerçekleştirilmesi öngörülen hususlar:

- Üretim-insangücü-eğitim sistemleri arasındaki dengenin kurulması,
- Kaynak israfının önüne geçecek önlemlerin alınması,
- Yukarıda da ifade edildiği gibi kalkınma hedefleri ilke ve doğrultusunda ülke gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamak için planlanmasıdır.

2547 sayılı yasanın getirdiği en önemli yenilik, Yükseköğretim Kurulu adı ile kurulan özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip bir organın öngörülmesidir.

Cumhurbaşkanı tarafından atanan yirmibeş üyeden olu-

şan Yükseköğretim Kurulu'nun yanısıra Yükseköğretim Denetleme Kurulu, rektör ve dekanların atanma yolu ile göreve getirilmeleri ve yükseköğretimde bütünlük getiren diğer yenilikler arasında sayılabilir.

Yükseköğretim Kurulu'nun kuruluşu Anayasa'nın 131. maddesinde şöyle ele alınmıştır.

Madde 131.- Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

Yükseköğretim Kurulu üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığı'nca seçilen ve sayıları, nitelikleri ve seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanı'nca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanı'nca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.

Kurulun teşkilâtı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

Yükseköğretim kurumları 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile yeniden düzenlenmiştir. Bu kararname yükseköğretime bir bütünlük içinde düzenleme amacı uygulamaya dönüştürmüştür.

41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname 19 Temmuz 1982'ye kadar birbirinden kopuk olarak çalışmalarını sürdüren 13 DMMA, 6 İTİA, 20 yüksek öğretmen okulu, 16 eğitim enstitüsü, 7 yüksek islâm enstitüsü, 49 meslek yüksekokullarını yükseköğretim çatısı altında toplamıştır. Bu yolla üniversiteler benzer yapıya kavuşturulmak istenmiştir.

Böylece, üniversiteler, fakülte, enstitü ve yükseköğretime sahip çıkarılmış ve herbirisi için ideal kadrolar belirlenmiştir.

41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin yürürlüğe girmesi ile Türk Yükseköğretim Sisteminde 27 üniversite, 183 fakülte, 104 enstitü ve 131 yüksekokul oluşturulmuştur. Bu sayının içinde 32 tür fakülte, 25 tür enstitü ve 25 tür de yüksekokul bulunmaktadır.

41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 30 Mart 1983 tarihinde değiştirilerek 2809 sayılı yasa olarak kabul edilmiştir. 2809 sayılı yasaya göre 8 yeni üniversite kurulmuş, birçok yükseköğretim kurumunun da adı, statüsü veya bağlantısı değiştirilmiştir. Yeni kurulan üniversitelerin biri Ankara, üçü İstanbul, biri İzmir, diğerleri Antalya, Van ve Edirne'de kurulmuştur. Yeni kurulan üniversitelerin kuruluşu bazı yönlerden eleştirilmektedir. Ancak bu üniversiteler, var olan fakülte, akademi ve yüksekokulların aynı çatı altında birleştirilmesinden oluşmuştur.

2547 sayılı yasa ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye bağlı 2809 sayılı yasa III. ve IV. BYKP'nda vurgulanan merkezi bir yönetim ve iç planlama birimi de, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı olarak ortaya çıkmıştır.

Bu kuruluş yoluyla, yükseköğretim kurumlarındaki yönetim karışıklığının ve dağınıklığının giderilmesi, kaynakların daha u s s a l kullanılması, üniversitelerin plan disiplini içine girmeleri, kurumlar arasındaki farklılıkların giderilmesi beklenmektedir. Böylece, yeni değerlendirmeler sonucu, merkezî yönetim ile üniversiteler ve bunların alt organları daha iyi bir şekilde sağlanmış olacak, aynı zamanda yükseköğretimin etkililiği daha da artacaktır (Kavak, 1983, s.34).

Bu bölümün bundan sonraki kesiminde yükseköğretimin 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrası yapısal ve yönetsel farklılıkları üzerinde durulacaktır.

YAPISAL FARKLILIKLAR

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun ve ona bağlı 2809 sayılı yasanın çıkışından önce yükseköğretim kurumlarının değişik yapıda kurulduğu ve değişik yönetim biçimlerinin olduğu bilinmektedir. Bu çeşitliliğe yüksekokul ve enstitüleri de katmak gerekir. 1981-1982 öğretim yılında diğer bakanlıklara bağlı yüksekokullar dışında üniversite, akademi ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 147 yükseköğretim kurumu bulunmakta idi.

ÇİZELGE 1. 1981-1982 Öğretim Yılı Yükseköğretim Kurumlarının Sayısal Durumu

Kurum	Adet
Üniversite	19
DMMA	13
İTİA	6
Meslek Teknik Y.Ö.0.	10
Eğitim Enstitüleri	16
Yüksek Öğretmen Okulu	10
Yüksek İslam Enstitüsü	7
Meslek Yüksek Okulu	49
Yabancı Diller Y.0.	17
TOPLAM	147

Çizelgede görüldüğü gibi 1981 öncesi dönemde sayıları 109'a ulaşan, yüksekokulların çok büyük bir kısmı, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak görevlerini sürdürmekte idi (Kaptan, 1982, s.3,5).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun ikinci maddesi Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Teşkilatı'na bağlı yükseköğretim kurumlarını yasa kapsamı dışında bırakmış, diğer tüm yükseköğretim kurumlarını aynı çatı altında toplamıştır.

Tan, 1982 yılından önce yazdığı bir makalesinde, Türkiye'de özellikle son yıllarda yükseköğretimdeki gelişmeyi üniversite dışındaki yükseköğretim kurumlarının sayı ve

tür çoğalmasa şeklinde ifade etmiştir. III. BYKP'da bu gelişimi sağlıklı olarak nitelermiş ve bunu şu şekilde belirtmiştir: "Yükseköğretim kademesinde üniversite, akademi ve yüksekokulların tanımları ve fonksiyonları belirtilmemiş, tüm yükseköğretim kuruluşlarında merak için uygulayıcı insan-gücü yetiştirme yerine akademik eğitim yapma yönünde gereksiz bir eğilim belirmişdir. Yükseköğretim kurumları sistem-siz bir biçimde oluşarak irrasyonel bir gelişmenin tüm ekonomik israf ve sosyal sakıncalarını belgeler duruma gelmişlerdir"(Başbakanlık, s.767).

Aşağıda, Yükseköğretim Kurulu'ndan başlayarak fakültelerin bölümlerine varıncaya dek her kademedeki yapısal değişimler tek tek ele alınarak 1980 öncesi ve sonrasına göre birbiriyle karşılaştırılmıştır.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

1968 yılında Batı'da ve yurdumuzda görülen öğrenci hareketleri yükseköğretim sistemimizin yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya koymuştur. O dönemde hükümet ve çeşitli kesimler tarafından istenen düzenlemeler yeni bir yasanın yapılması çalışmalarını başlatmıştır. Bu zorunluluk ve gereksinimler çerçevesinde başlayan 1750 sayılı yasa'nın getirdiği yenilikler arasında; "yükseköğretime yön vermek amacıyla Yükseköğretim Kurulu'nun kurulması"da yer almıştır (Mad.4). Ancak o tarihlerde bu kurulun Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ve gerekçesi ile dava açılması sonucunda ilgili bu madde Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. Hernekadar 1750 sayılı yasada yer alan Yükseköğretim Kurulu Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş ise de çalışmamızda eski ve yeni Yükseköğretim Kurulu yapı ve yönetim açısından karşılaştırılmıştır.

1980 öncesi:

1750 sayılı yasanın 4. maddesi Yükseköğretim Kurulu'nu aşağıdaki biçimde tanımlamıştır.

"Yükseköğretim Kurulu yükseköğretimin bütünlüğü an-

layışı içinde çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine ve Devlet Kalkınma Planının temel ilke ve politikalarına uygun olarak yükseköğretim alanına yön vermek amacıyla, gerekli inceleme, araştırma ve değerlendirmeleri yapmak, yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak, uygulamaları izleyerek yetkili makam ve mercilere önerilerde bulunmakla görevli bir kuruldur".

Yine aynı yasanın 5. maddesinde Kurulun şöyle bir yapıya sahip olduğunu görmekteyiz. Başkanının Millî Eğitim Bakanı olduğu bu kurul her üniversitenin yetkili organları arasından iki yıl için seçilecek birer temsilci ile kuruldaki üniversiteden gelen temsilci sayısı kadar ve yine iki yıl için seçilecek üyelerden oluşmakta idi. Bu üyelerin Millî Eğitim Bakanı'nın önerisi, Bakanlar Kurulunca atanmaları öngörülmüştür. İkinci grupta yer alan üyelerin Maliye, Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlıkları ile Devlet Plânlama Teşkilatı ve Türkiye Bilimsel Teknik ve Araştırma Kurumundan en az birer üyenin bulunması öngörülmüştür.

Yükseköğretim Kurulu Millî Eğitim Bakanı'nın daveti üzerine toplanmakta idi. Ancak üyelerin üçte birinin isteği halinde toplantı yapılması koşulu da yasada yer almıştır.

1980 Sonrası:

1982 Anayasası, yükseköğretim kurumlarının öğretimi ni planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların yasada belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu'nun kurulmasını öngörmüştür.

Yükseköğretim Kurulu:

1. Cumhurbaşkanı tarafından, tercihan rektörlük yapmış kişiler arasından seçilen sekiz,
2. Bakanlar Kurulu'nca, üniversiteler dışından, te-

mayüz etmiş üst düzeydeki Devlet görevlileri veya emeklileri arasından seçilen altı,

3. Genelkurmay Başkanlığı'nca seçilen bir,
4. Millî Eğitim Bakanlığı'nca seçilen iki,
5. Üniversitelerarası Kurul'ca, Kurul üyesi olmayan profesörlerden seçilen sekiz kişiden oluşur.

Cumhurbaşkanı, Kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle bir başkan; Kurul Başkanı da Kurul üyeleri arasından iki yıl süreyle iki başkanvekili seçer. Başkan vekilleri, başkan tarafından verilen yetkileri kullanırlar ve başkan tarafından görevlendirilen biri, yokluğunda Başkana vekâlet eder. Yasa ve yönetmelik hükümleriyle Yükseköğretim Kurulu kararlarının uygulanmasından sorumlu olan Başkan, Kurulu temsil eder, seçimi kurula verilen akademik ve diğer personelin atamalarını yapar. Başkan, başkanvekillerine ve üyelere görevler verebilir.

Millî Eğitim Bakanı, gerekli gördüğü hallerde, Kurula katılır ve başkanlık eder.

Yükseköğretim Kurulu'nun toplantı nisabı 16 kişidir.

Karşılaştırma:

1750 sayılı yasanın 4. ve 5. maddelerinin yapıya ilişkin hükümleri ile 2547 sayılı yasanın yine aynı konuya ilişkin 6. maddesi karşılaştırıldığında aşağıda belirtilen farklılıklar gözlenmektedir.

- a. Kurulun oluşum şeklinde büyük farklılıklar vardır.

1750 sayılı yasada öngörülen kurulun oluşumunda;
- Her üniversiteden, üniversitelerin yetkili organlarınca 2 yıl için seçilecek birer temsilcileri bulunurken, yeni yasada bu görev Üniversitelerarası Kurul'a verilmiş ve sekiz üye seçme hakkı tanınmıştır. Böylece üye sayısı 8 üye ile dondurulmuştur.

- b. Yine yeni değerlendirme ile Bakanlar Kurulu'nca

seçilecek üye sayısı da belirlenmiş ve 6 kişi olarak saptanmış, ayrıca Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumlarının mutlak üyeleri bulunması koşulu ortadan kaldırılmıştır. Bunun yerine Genelkurmay Başkanlığı'nca seçilen bir üyenin kurulda görev alma koşulu getirilmiştir.

- c. Üye tam sayısına ilişkin hüküm eski yasada olduğu gibi değişikliğe uğrayabilecek şekilde bırakılmamış, 25 olarak kesin biçimde belirlenmiştir.
- d. Yine oluşuma ilişkin olarak yeni yasada sekiz üyenin doğrudan Cumhurbaşkanı'nca seçilmesi hükme bağlanmıştır. Bunun yanısıra diğer kurumlarca seçilenlerin üyelikleri Cumhurbaşkanı'nın onayı ile kesinleşmekte, Cumhurbaşkanı tarafından üyelikleri onaylanmayanların yerine yeni adayların seçimleri iki hafta içinde yapılmadığı durumlarda Cumhurbaşkanı'nca doğrudan atama yapılacağına ilişkin esaslarda yeni yasada yer almıştır.

DENETLEME KURULU

Denetim, eğitim planının gerçekleştirilmesi sırasında yapılanlarla, yapılması gerekenin karşılaştırılması, plandan sapmaların önlenmesi süreci olarak tanımlanabilir. (Başaran, 1983, s.76).

Fişek ise denetimi, örgütçe benimsenen amaçların ya da üstlenilen görevlerin eksiksiz, verimli ve zamanında gerçekleşip gerçekleşmediğinin hiyerarşi içinde ve yaptırımli biçimde izlenmesi olarak tanımlamaktadır (Fişek, 1975, s.238).

Bu anlamda üniversitelerin denetlenmesi hemen her dönemde sorun olmuş, üniversitelerin yaptıkları gereğince denetlenememiştir.

1980 Öncesi:

1961 Anayasası'nın 1488 sayılı yasa ile değişik 120.

maddesinde üniversiteler ancak devlet eliyle kurulabileceği, üniversitelerin devletin gözetimi ve denetimi altında kendileri tarafından seçilen organlar eli ile yönetileceği, özerkliğin üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmayacağı hükme bağlanmıştır.

27 Ekim 1960 tarih ve 115 sayılı yasa ile idari ve bilimsel özerkliğe "iç denetim" sistemi getirilmiştir. Ancak 1960'dan sonra girdiğimiz planlı dönem, üniversitelerimiz ve yükseköğretim açısından gerektiği gibi değerlendirilememiş ve yükseköğretimimiz bundan zarar görmüştür (1750 sayılı yasa gerekçesi, 1972, s.2).

12 Mart muhtırasından sonra işbaşına gelen 1. Reform Hükümeti döneminde Anayasa'nın bazı maddeleri arasında, üniversitelerle ilgili 120. maddesinin köklü bir değişikliğe uğratılmasını, üniversite yasasının ivedilikle ve yepyeni bir açıdan tekrar ele alınarak düzenlenmesini zorunlu kılmıştır ve 1750 sayılı yasa hazırlanmıştır (Üniversiteler Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi, 1972, s.2).

1750 sayılı Üniversiteler Yasası'nın üniversite Denetleme Kurulu ile ilgili maddelerinde şu hükümler yer almaktadır.

Madde 7.- Üniversite Denetleme Kurulu, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetimini sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı olarak çalışan bir kuruluştur.

Kurul, Başbakan'ın başkanlığında, Millî Eğitim Bakanı, Adalet Bakanı, bu kanuna tabi üniversitelerin rektörlük yapmış öğretim üyeleri arasından kur'a ile üç yıl süre için seçilmiş üç üye, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Milli Güvenlik Kurulu'nun dekanlık yapmış öğretim üyeleri arasından üç yıl süre için seçeceği bir üyeden kurulur.

Başbakan'ın katılmadığı hallerde kurula Millî Eğitim Bakanı başkanlık eder.

Kurulun sekreterlik işleri Başbakanlık tarafından düzenlenir ve yürütülür.

Yukarıda belirtilen durum çerçevesinde yasada yer alan adı ile Üniversite Denetleme Kurulu 8 üyeden oluşmakta idi.

Ancak Başbakan'ın başkanlığında kurulan bu kurulla ilgili bazı hükümler 1975 gün ve 15431 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesi Kararları ile iptal edilmiştir.

Yapılan incelemelerden Başbakan'ın başkanlığında kurulan bu kurulun hiçbir zaman toplanmadığı ve bir etkinlik göstermediği anlaşılmaktadır.

1750 sayılı yasaya dayalı olarak kurulan bu organlara yönelik yüksek yargı organlarının iptal edilen ve bunların sonucunda doğan boşlukları giderecek önlemlerin alınması için belirli sürelerde yasa tasarıları hazırlanmış ancak bunların çıkarılamayışı nedeniyle devletin denetim ve gözetimini sağlayacak organlar işleyememiştir. 1750 sayılı yasanın 41. maddesi öğretim üyelerinin bilimsel denetimi ile ilgili hükümleri kapsamaktadır. Bu maddeye göre öğretim üyelerinin bilimsel açıdan denetlenmeleri onların yayınları, eğitimi ve öğretim etkinlikleri üzerinde olmakta idi. Yine aynı maddenin son paragrafında "Üniversitelerarası kurul ve bu üniversitenin senatosu bu konuda belirtilen hususların dışında başlıca idari ve bilimsel denetim esasları getirmeye ve uygulamaya yetkilidir." hükmü yer almakta ise de bu konuda denetimin hangi esaslara göre yapılacağını belirleyen bir yönerge veya yönetmelik de hazırlanmıştır (Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreterliği Yayınları 1).

2547 sayılı yasadan önce üniversite dışı yükseköğretim kurumlarından, İTİA ve DGSA'de denetim yetkisi akademilerin başkanlarına aitti. Başka bir deyişle akademi başkanları devletin denetim işlevlerini yerine getiriyordu.

1172 sayılı DGSA yasasınının 7. maddesi bölüm başkanının görevlerini saydıktan sonra son paragrafla bölüm başkanı "denetleme sırasında göreceği aksaklıkları gidermek üzere gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar" ifadesine yer verilmektedir. Bu ifadenin dışında denetimle ilgili başka bir hü-

küm bulunmamaktadır.

1184 sayılı DMMA yasası 11. maddesi akademi başkanının görevlerini sıralamaktadır. Yine bu maddenin son "Başkan bütün bölümler üzerinde genel denetleme yetkisine sahiptir" hükmü bulunmaktadır.

7334 sayılı İTİA yasasında ise "denetim" sözcüğü, sadece 13. maddenin (d) fıkrasında ordinaryus profesörlerin görevleri sıralanırken geçmektedir. Bu maddede "kürsüsüne bağlı öğretim, ilim ve araştırma işleminde ilgilileri vaziflendirmek ve genellikle işbirliği yapmak ve bu sahadaki çalışmalarını düzenlemek ve denetlemek hükmü yer almıştır.

Bunların dışında kalan ve bakanlıklara bağlı yüksek- okul ve konservatuvarların denetimleri ile ilgili olarak yönetmeliklerde denetim görevi üst düzey yöneticisi olan müdüre verilmiştir. Ancak, bu kurumların bağlı buldukları bakanlıklar da okullar üzerinde denetleme yetkisine sahipti.

1980 Sonrası:

Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Yükseköğretim Kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların etkinliklerini gözetim ve denetim altında bulunduran, Yükseköğretim Kurulu'na bağlı bir kuruluştur.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu:

1. Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek 5 profesör üyeden,
2. Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay tarafından gösterilecek üçer aday arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilip önerilecek birer üyeden,
3. Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca seçilecek birer üyeden oluşur.

Karşılaştırma:

12 Eylül 1980 öncesi döneminde yürürlükte olan 1750 sayılı Üniversiteler kanunu'nda yer alan adı ile Üniversite

Denetleme Kurulu'nun yapısını 12 Eylül 1980 sonrası dönemde üniversiteleri bir bütünlük içinde yeniden örgütleyen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun yapısı ile karşılaştırdığımızda aşağıda sıralamaya çalıştığımız belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

a. Üniversite Denetleme Kurulu Başbakan'ın başkanlığında ve Başbakanlığa bağlı olarak çalışan bir kuruluşken Yükseköğretim Denetleme Kurulu Yükseköğretim Kurulu'na bağlı bir kuruluş olarak yeniden düzenlenmiştir.

b. Üniversite Denetleme Kurulu'nun oluşum şekli ve üye sayısı Yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun oluşum şekli ve üye sayısından farklıdır.

c. Yeni yasa üye adaylarının belirlenmesinden sonra (Genel Kurmay ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca seçilecek üyeler dışında) atama hakkını Yükseköğretim Kurulu'na vermiştir.

Eski yasa ile Üniversite Denetleme Kurulu üyeleri, temsilcisi buldukları kurumca belirlenmekte idi.

d. Üniversite Denetleme Kurulu'nun başkanlığı ile Başbakan görevlendirilmiştir.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun başkanı ise kurul üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından seçilmektedir.

e. Üniversite Denetleme Kurulu'nun üyeleri arasında yer alan üniversite öğretim üyelerinin görev süreleri 3 yıl, Yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun üyeleri için görev süreleri Genel Kurmay Başkanlığı'nca seçilen üyenin iki, diğerlerinin ise altı yıl olarak belirlenmiştir.

ÜNİVERSİTELERARASI KURUL

Üniversiteler arasında eğitim, öğretim, bilimsel araştırma, yayım etkinliklerinde eşgüdümü sağlamak için oluşturulan bu kurula Türk Yükseköğretim sistemi içinde sürekli gereksinim duyulmuş ve Üniversitelerarası Kurul, Akademilerarası Kurul gibi değişik adlar altında bu kuruluşlar görevlerini sürdürmüşlerdir.

1980 öncesi Türk Yükseköğretim sistemindeki dağınıklık ve çeşitlilik; Üniversitelerarası Kurul ve Akademilerarası Kurul gibi işlevleri aynı ancak eşgüdümden uzak değişik kurulların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışmanın bu bölümünde 1980 öncesi ve 1980 sonrası dönemdeki yapıları karşılaştırılacaktır.

1980 Öncesi:

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 10. maddesi Üniversitelerarası Kurul'un yapısına ilişkin olup, konu ile ilgili hükümler aşağıda yer almaktadır.

'Bu yasa uyarınca Üniversitelerarası Kurul tüm üniversitelerin rektörlerinden ve üniversitelerin en yetkili organlarının üç yıl için seçeceği ikişer profesörden oluşmakta idi. Üniversitelerarası Kurul'un başkan ve başkan vekilleri ise adı geçen kurulca, her yılın haziran ayının son haftasında bir arada yapacakları toplantıda seçilmekte idi. Aradan üç yıl geçmeden aynı şahıslar başkan ve başkan vekilliğine seçilememekte idiler.

Üniversitelerarası Kurul'un toplanması başkanın çağırısı ile olduğu gibi Millî Eğitim Bakanı ve her üniversite rektörü kurulun toplantıya çağırılmasını başkandan isteyebilmekte idi. Toplantıda alınan kararların bir örneği Millî Eğitim Bakanlığı'na gönderilmekte ve adı geçen bakan kararların yeniden gözden geçirilmesini gerekçe göstermek koşulu ile isteyebilmekte idi.

1980 öncesinde Üniversitelerarası Kurul'dan başka iktisadi ve ticari ilimler, devlet mühendislik ve mimarlık,

devlet güzel sanatlar akademilerinden her birinin bağılı bulunduğu bir akademilerarası kurul bulunmaktaydı. Bu kurulun temel fonksiyonu; eğitim-öğretim konularında belli standartların belirlenmesi ile akademiler arasında eşgüdümü sağlamaktı.

İTİA, Akademilerarası Kurul: Millî Eğitim Bakanı'nın başkanlığında akademi başkanları ile her akademinin profesörler meclisi tarafından kendi üyeleri arasından mutlak çoğunlukla iki yıl için seçilecek üçer profesörden oluşurdu. Akademilerarası kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya seçeceği bir üye, Ticaret Öğretim Müdürü üye olarak katılırdı.

Akademilerarası kurul yılda en az bir defa Millî Eğitim Bakanı'nın çağırısı ile uygun göreceği bir yerde toplanırdı. Ayrıca, başkanlardan herhangi birinin önerisi ile de Millî Eğitim Bakanı, kurulu toplantıya çağırabilirdi. Millî Eğitim Bakanı bulunamayacağı toplantılar için kurul üyeleri arasından birini başkan seçerdi (madde 10).

DMMA, Akademilerarası Kurul: Her devlet mühendislik ve mimarlık akademisinin başkanı ve bölüm başkanlarıyla, her akademinin genel kurulunun kendi üyeleri arasından iki yıl için üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçeceği birer profesörden kurulmaktaydı. Bu kurula Millî Eğitim Bakanı veya Bakan'ın kurul üyeleri arasından seçeceği bir kişi başkanlık ederdi. DMMA Akademilerarası Kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanlığı'nın teknik öğretimden sorumlu müsteşarı, Talim Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üye tabii üye olarak katılırdı. Ayrıca meslek kademeleri arasındaki ahenğin sağlanması bakımından benzeri meslek formasyonunu veren kurumlar ile tüzel kişiliği olan Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'ne dahil odalardan gereği kadar temsilci, danışma amacıyla toplantıya davet edilebilmekteydi.

DMMA Akademilerarası Kurul'a 1184 sayılı yasanın çıkış tarihi olan 1969 yılından 1972 yılına kadar Millî Eğitim Bakanı'nın kurul üyeleri arasından seçeceği bir üye başkanlık etmekte iken, bu karar Anayasa Mahkemesi'nin 4 Mayıs 1972 ta-

rih ve E.1969-52, K.1972-21 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Bu şekli ile de akademilerarası bir bütünlük sağlanamamıştır.

DGSA, Akademilerarası Kurul: Akademilerarası Kurul, Millî Eğitim Bakanı'nın başkanlığında, akademi başkanları ile bölüm başkanlarından ve akademi temsilciler kurulları tarafından kendi üyeleri arasından salt çoğunlukla iki yıl için seçilen birer profesörden kurulurdu. Akademilerarası kurul toplantılarına Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı, Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı veya görevlendireceği bir üye ile Güzel Sanatlar Genel Müdürü tabii üye olarak katılırlardı.

Akademilerarası Kurul yılda en az bir defa Millî Eğitim Bakanı'nın çağrısı ile ve uygun göreceği yerde toplanırdı. Akademi başkanlarından birinin önerisi ile de Millî Eğitim Bakanı, kurulu toplantıya çağırabilirdi. Akademilerarası Kurul'un raportörlüğünü toplantı yerindeki akademi genel sekreteri yapardı. DGSM, Akademilerarası Kurul'a, İTİA, Akademilerarası Kurul'a olduğu gibi, Millî Eğitim Bakanı Başkanlık ederdi.

Yukarıda görüldüğü gibi 1980 öncesinde yüksek öğrenimin üst düzeyinde dört kurul bulunmaktaydı. İleride tartışılacağı gibi bu dört kurulun görevleri de birbirinden çok farklı değildi.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasanın 11. maddesi ile Üniversitelerarası Kurul'un yapısını aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Üniversite rektörleri, Genelkurmay Başkanlığı'nın Silahlı Kuvvetlerden dört yıl için seçeceği bir profesör ile her üniversite senatosunun o üniversiteden dört yıl için seçeceği bir profesörden oluşur.

Rektörler, Üniversitelerarası Kurul'a, bir yıl süre ile üniversitelerin Cumhuriyet dönemindeki kuruluş tarihlerine göre, sıra ile, başkanlık yaparlar.

Kurul, çalışmalarını kolaylaştırmak ve üniversitelerarasında ve uluslararası yükseköğretim kurumları ile işbirliğini düzenlemek amacı ile sürekli ve geçici birimler ve komisyonlar kurabilir. Bu birim ve komisyonların teşkil ve çalışma esasları Üniversitelerarası Kurul'ca belirlenir (Madde 11).

Karşılaştırma:

1750 sayılı yasa ile 2547 sayılı yasanın Üniversitelerarası Kurul açısından getirdiği en önemli farklılıklar şöyle özetlenebilir.

a. 1750 sayılı yasa Üniversitelerarası Kurul'a tüzel kişiliğe sahip iken 2547 sayılı yasa aynı kuruluşu akademik bir organ olarak tanımlamaktadır.

b. Üniversitelerarası Kurul Başkanı 12 Eylül 1980 öncesi dönemde seçim ile işbaşına getirilirken 1980 sonrası dönemde, Rektörler Üniversitelerarası Kurul'a bir yıl süre ile üniversitelerin Cumhuriyet dönemindeki kuruluş tarihlerine göre sıra ile başkanlık yapmaktadırlar.

c. 2547 sayılı yasa öncesi dönemde; Üniversitelerarası Kurul kararları Millî Eğitim Bakanı'nın gerekçeli isteği üzerine yeniden incelenebilmekte iken yeni dönemde; yasa bu olanağı Millî Eğitim Bakanı açısından ortadan kaldırmıştır. Bunun yanı sıra Millî Eğitim Bakanı ve yeniden kurulan Yükseköğretim Kurulu'nun Başkanı'nında Üniversitelerarası Kurul'un toplantılarına gerekli gördüğü hallerde katılması hükme bağlanmıştır.

1750 sayılı yasada yer alan Üniversitelerarası Kurul başkan vekilliği görevi 2547 sayılı yasa ile kaldırılmıştır.

d. 20 Temmuz 1982 gün ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile yükseköğretim kurumları yeniden düzenlenmiş ve tüm yükseköğretim sistemi içinde yer alan akademiler de üniversitelere bağlanmıştır. Bu nedenle Akademilerarası Kurul'lar kalkmış ve o tarihten bu yana üniversiteye dönüşen akademiler Üniversitelerarası Kurul düzeyinde temsil edil-

meye başlanmıştır.

ÖĞRENCİ SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ

Yurdumuzda ilk kez 1962-1963 ve 1963-1964 öğretim yıllarında Ankara Üniversitesi tarafından geliştirilen "Merkezi Sınav Sistemi" bunu izleyen yıllarda daha da geliştirilerek tüm yükseköğretim sistemini kapsamıştır.

1980 Öncesi:

1750 sayılı yasanın yürürlükte olduğu dönemler içinde Lise veya dengi öğretim kurumlarından mezun olanlardan öğrenimlerini üniversitelerde yapmak isteyenlerin seçme, sıralama ve yerleştirme işlerini düzenlemek ve yürütmek üzere kurulan "Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi" tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş olarak kurulmuştur.

2547 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce 19 Kasım 1974 tarihinde 15067 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği" çerçevesinde işlevlerini yerine getiren bu birimle ilgili olarak Yükseköğretim Kanunu'nun 10. maddesinde de aşağıdaki hükümlere yer verilmiştir.

1980 Sonrası:

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi açısından yeni dönemde en önemli değişiklik adı geçen Merkezin görevlerinin 10. madde de yer alarak yasa ile kurulmuş bir örgüt olmasıdır.

Karşılaştırma:

Bu duruma göre; 1980 öncesi ve sonrası durum karşılaştırıldığında Üniversitelerarası Kurul'a bağlı ancak tüzel kişiliği olan "Üniversiteler Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi" yeni yasa ile Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluş olarak yine aynı madde çerçevesinde kendisine verilen görevleri yerine

getiren bir üniversiteler üst kuruluğu olarak işlevini yerine getirmektedir.

ÜNİVERSİTELER

1981 yılına gelinceye kadar, yükseköğretim kurumlarının kendi içlerinde üniversite, akademi, yüksekokullar çeşitliliğinin ötesinde, üniversitelerde kendi içlerinde kuruluş yasalarına göre farklı yapı ve işleyişleri olan örnekler oluşturmuşlardı.

1980 Öncesi:

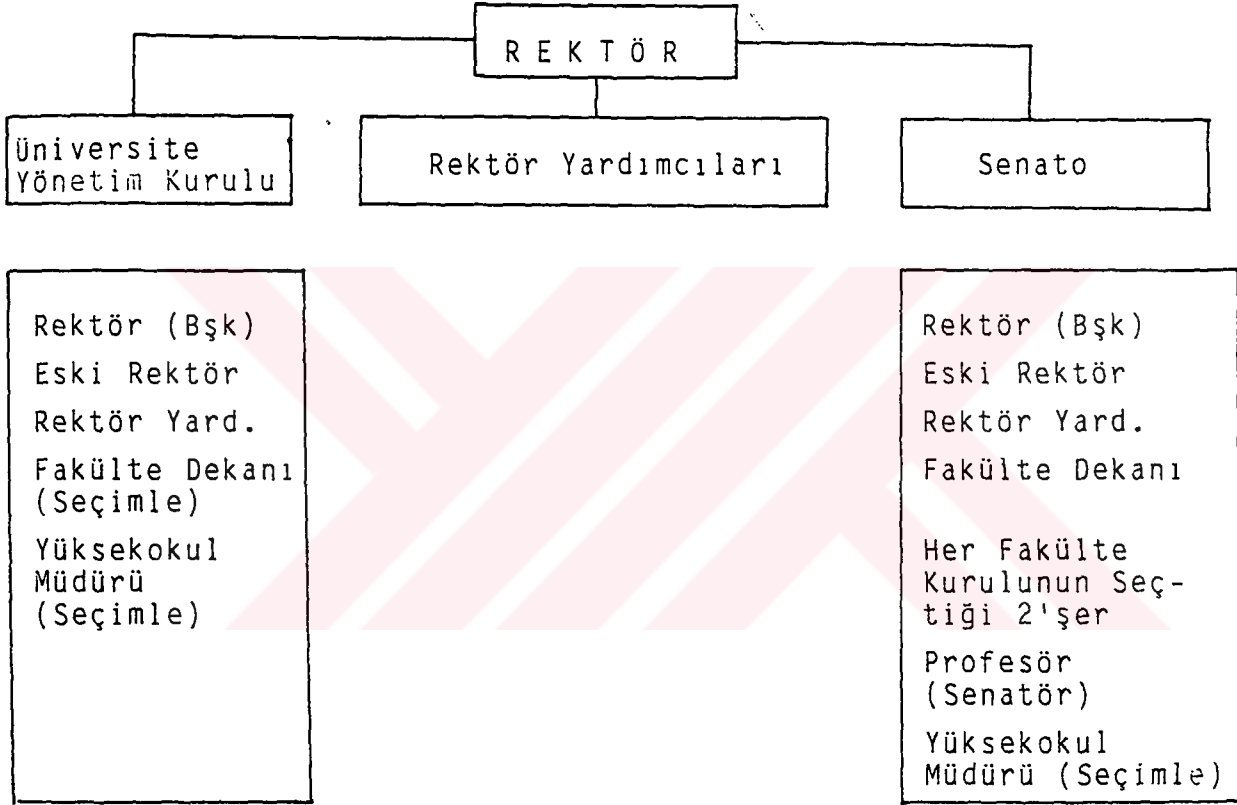
12 Eylül 1980 öncesi dönemde eğitim-öğretim ve araştırma etkinliklerini sürdüren 19 üniversitenin arasında bir örnekliğin varolduğunu söylemek olası değildir. Çeşitli zamanlarda değişik yasal düzenlemelerle kurulan üniversitelere bir örnek oluşturması açısından 1750 sayılı yasanın üniversiteler için öngördüğü örgütsel yapı (ÇİZGE 1.) ile değişik yapıya örnek oluşturması açısından seçilen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin örgütsel yapıları (ÇİZGE 2.) aşağıda verilmiştir.

Türk Yükseköğretim Sistemi içinde çok önemli bir yer tutan akademiler de üniversiteler gibi değişik zamanlarda farklı yasalar ile kurulmuştur. Bu yükseköğretim kurumlarına ait örgütsel yapı da aşağıdaki şekildedir (ÇİZGE 3.).

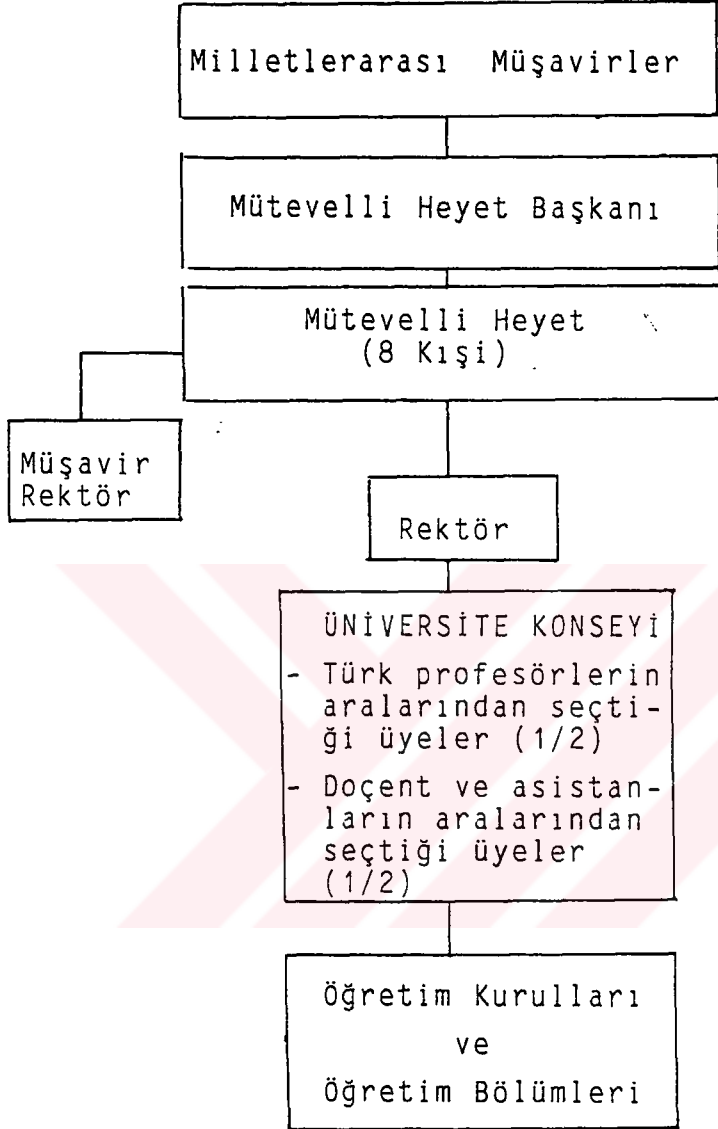
İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri: Yükseköğretim Kanunu'nun (2547) yürürlüğe girdiği 6.11.1981 den önceki yükseköğretim sistemi içinde yeralan akademiler, kendi aralarında da çeşitlilikler göstermekte olup, üniversitelerden ayrı ve farklı yapılara sahiptiler. Bunlardan 8.6.1969 gün ve 7334 sayılı yasa ile (1169 sayılı yasa ile değişik) kurulup yönetilen Ankara, İstanbul, Eskişehir, Adana, Bursa ve Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin düşünsel ve uygulama modelinin kaynağının İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi olduğu söylenebilir.

İTİA'ye vücut veren 7334 sayılı yasanın birinci madde-

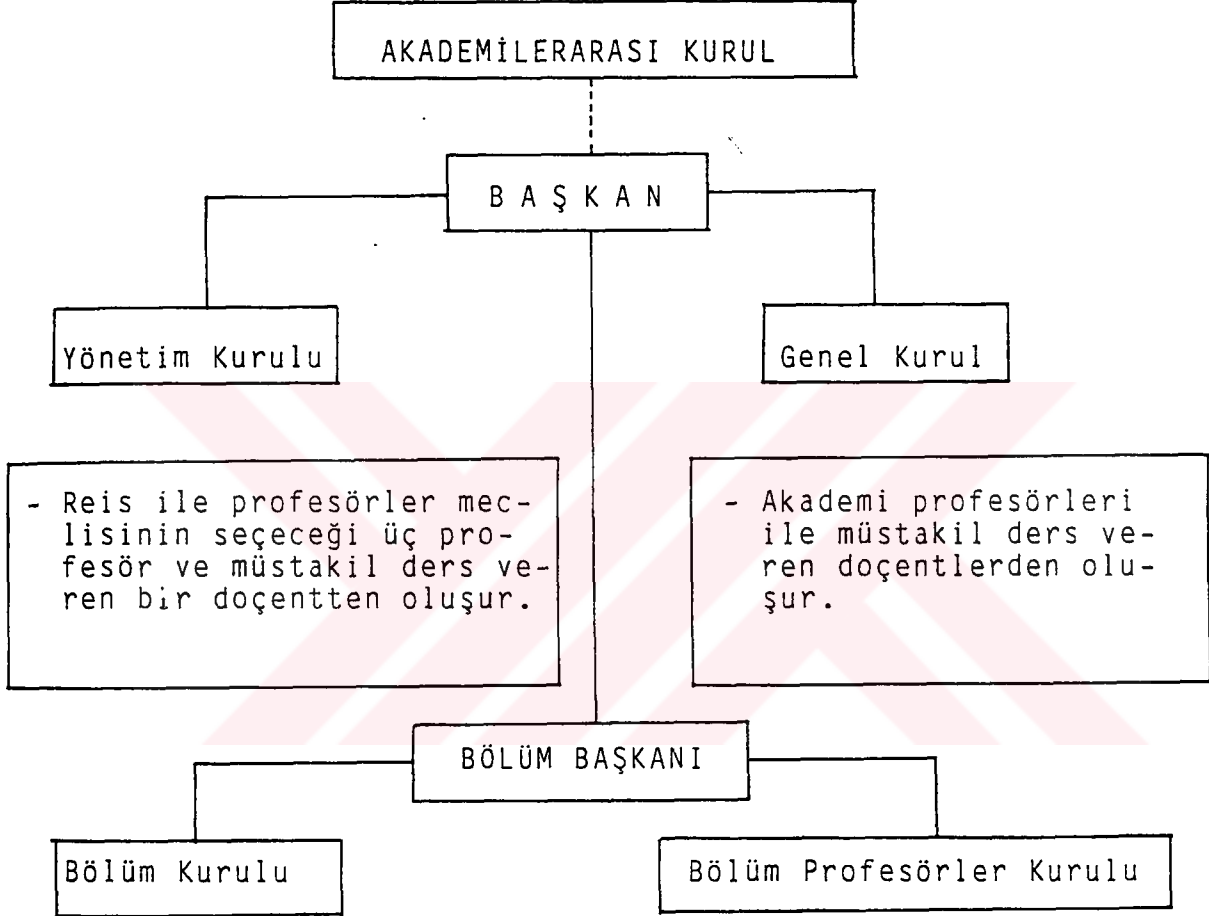
ÇİZGE 1. 1750 Sayılı Yasaya Göre Üniversitelerin
Örgüt Yapısı

ÇİZGE 2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin
Örgütsel Yapısı

ÇİZGE 3. 7334 Sayılı Yasa ile Kurulan
İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin Örgüt Yapısı

isine göre "İTIA'leri bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip eğitim-öğretim ve araştırma yapan yüksek dereceli akademik kuruluşlardır". Akademilerin yönetim birimleri,

- a) Akademilerarası Kurul (heyet)
- b) Akademi Başkanı (Reisi)
- c) Yönetim Kurulu (İdare Heyeti)
- d) Profesörler Meclisidir.

Bu birimlerin oluşturduğu örgüt yapısı çizge olarak aşağıda verilmiş ve açıklanmıştır (ÇİZGE 4,5).

Akademilerarası
Kurul

Millî Eğitim Bakanının Başkanlığında, Akademi Başkanları ile her akademinin profesörler Meclisince seçilen üçer profesörden oluşur.

Akademi Başkanı

Akademi profesörleri arasından 4 yıl için seçilir.

Yönetim Kurulu

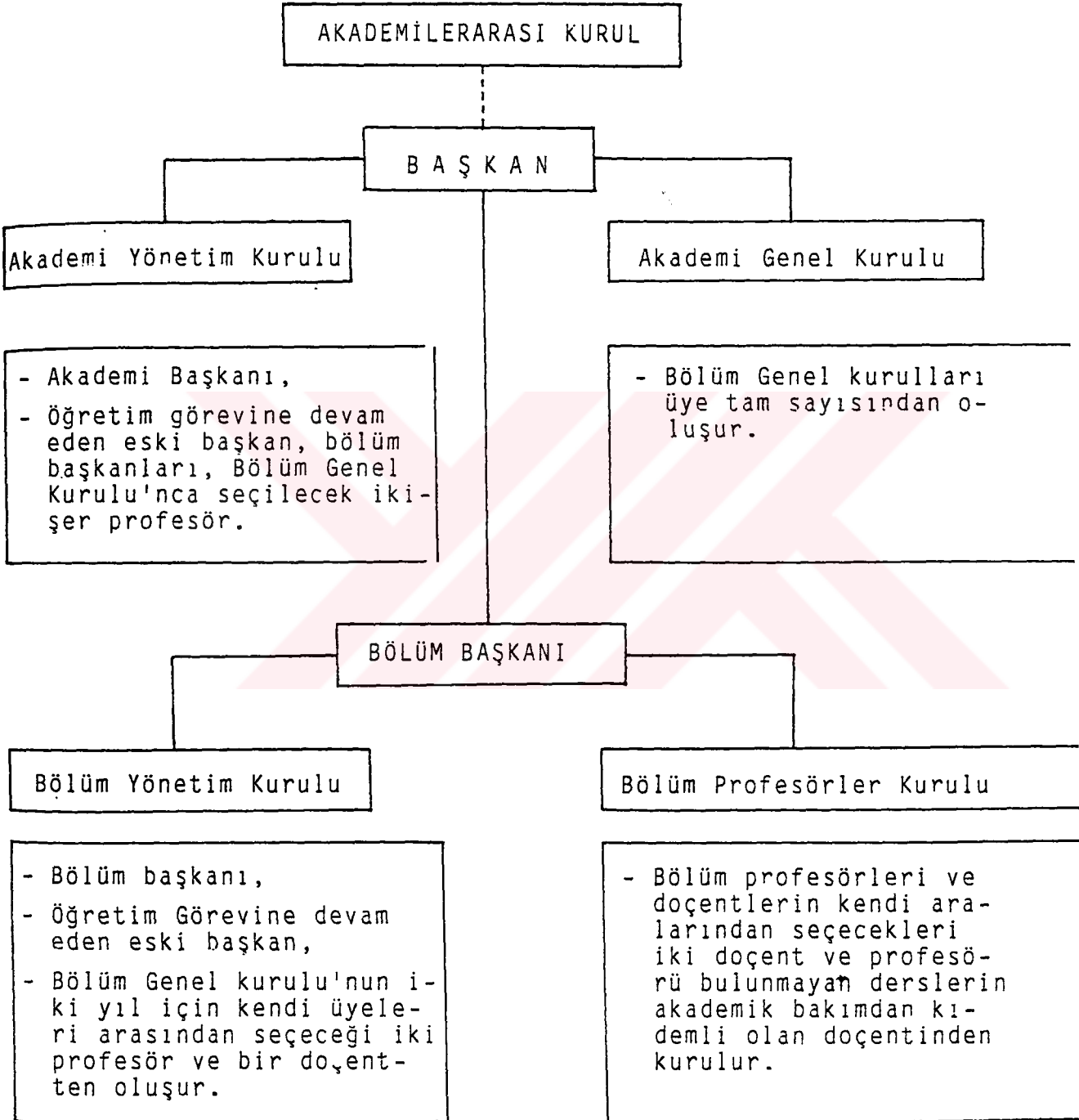
Reis ile profesörler meclisinin seçeceği 3 profesör ve müstakil ders veren bir doçentten oluşur.

Profesörler Meclisi

Akademi profesörleri ile müstakil ders veren doçentlerden oluşur.

Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri: DMMA Türk Yükseköğretim Sistemine 1184 sayılı yasa ile girmiştir. Anılan yasanın birinci maddesinde, bu kurumlar genel olarak, "mühendis, mimar, yüksek mühendis ve yüksek mimar yetiştiren, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı, bilimsel özerkliğe sahip yüksek dereceli öğretim ve araştırma kurumları" olarak tanımlanmaktadır. DMMA'leri kuruluş felsefesinin yapı ve işleyiş modelinin genel çizgilerinin belirlenmesinde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan Kondoktör Mektebi'nin yeniden düzenlenmiş biçimi olan Yıldız Teknik Okulu'ndan esinlendiği söylenebilir. Kuruluş tarihinden 1981 yılına kadar İstanbul,

**ÇİZGE 4. 1184 sayılı Yasa ile Kurulan Devlet Mühendislik
Mimarlık Akademileri Örgüt Şeması**

skişehir, Elazığ, Konya, Ankara ve Sakarya'da olmak üzere toplam 6 DMMA açılmıştır.

Devlet Güzel Sanatlar Akademileri: DGSA'leri 17 Mayıs 1969 tarihinde 1172 sayılı yasa ile düzenlenerek Türk Millî Eğitim Sistemi içinde yer almıştır. Bu kurumlar bir bakıma Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki Sanayî-i Nefise Mektebi'nin günümüze yansımaları olarak yorumlanabilir (Resmi Gazete 17.5.1969, sayı: 13201).

DGSA'leri kuruldukları tarihlerde bilimsel özerkliği olan ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksek dereceli öğretim, inceleme ve araştırma yapan kurumlar olarak tanımlanmakla beraber (Madde 1), Anayasa Mahkemesi'nin 9 Kasım 1978 tarih ve E.1978-47; K.1978-57 sayılı kararı ile birinci maddede geçen (bilimsel) ve (Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı) tanımlamaları iptal edilmiştir.

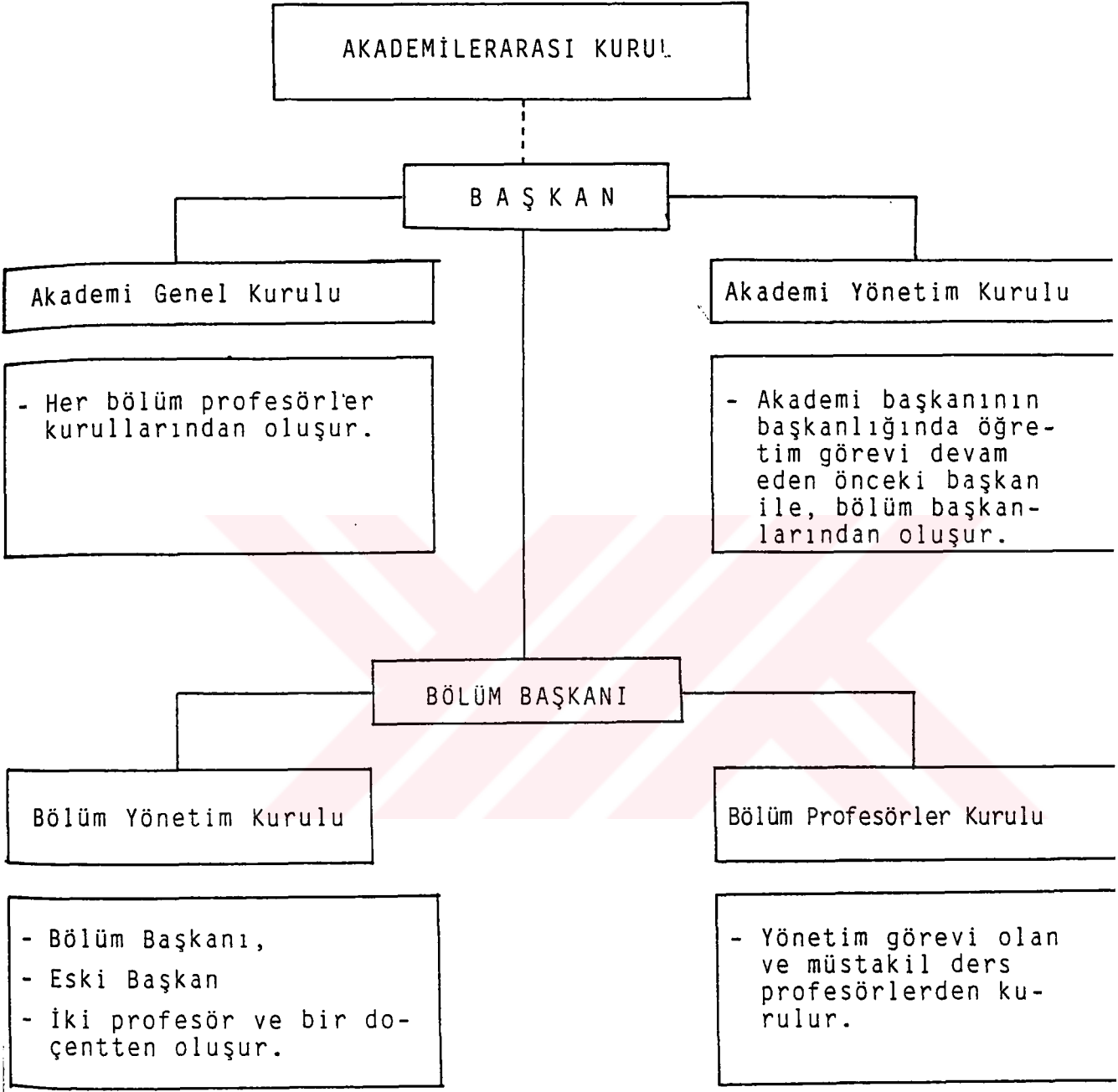
2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve bunu tamamlayan 41 sayılı Kanun hükmünde Kararname ile tüm yükseköğretim bir bütünlük içinde ele alınarak yeniden düzenlenmiştir. bu düzenleme sonucu; üniversite, akademi, yüksekokul ayırımı sona ermiş, çeşitli bakanlıklara bağlı yüksekokullar ile akademiler ad ve bağlantı değişikliği ile üniversiteler bünyesine alınmışlardır.

Üniversitelerin yapısı rektörlük, senato, yönetim kurulu düzeyinde ele alınarak aşağıda karşılaştırmalı olarak açıklanmıştır.

Rektörlük: 1750 sayılı yasa döneminde Rektör üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi idi ve her üniversitenin bütün öğretim üyelerinin bir arada yapacakları toplantıda üç yıl için salt çoğunlukla seçilmekte idi.

1750 sayılı yasanın ilgili maddeleri ile 4936 sayılı yasanın 11. maddesi esas alınmış ancak gerekli değişiklik yapılarak aynı kişinin iki dönemden fazla rektörlük yapamayaca-

**ÇİZGE 5. 1172 Sayılı Yasa İle Kurulan
Devlet Güzeli Sanatlar Akademilerinin Örgüt Yapısı**

ğı hükmü getirilmiştir. Ayrıca rektör yardımcılıkları ihdas edilmiştir. Rektör yardımcılarının rektörün göstereceği iki misli aday arasından senatoca seçilmeleri esaslı da hükme bağlanmıştır.

~~1750 sayılı yasada yer alan rektörlüğün akademilerdeki dengi görev akademi başkanıdır. Akademi başkanı akademi genel kurulu tarafından, akademinin aylıklı profesörleri arasından üç yıl için salt çoğunlukla seçilir ve Millî Eğitim Bakanı'nca atanırdı. Süresi dolan bir akademi başkanı bir defa daha seçilebilirdi.~~

Ancak DMMA'lerinde bu hüküm 1972 yılında Anayasa Mahkemesi'nin bir kararı ile iptal edilmiştir.

Senato: 1750 sayılı yasada "Senato" rektör, rektör yardımcıları, fakülte dekanları ve fakülte kurullarının kendi üyeleri arasından üç yıllık süre için seçecekleri ikişer üyeden (senatörden) oluşmaktaydı. Aynı yasa üniversite senatosuna, üniversitenin bütününe ilgilendiren kanun ve tüzük tasarıları hazırlama, yönetmelikleri yapma ve üniversite bütününe ilgilendiren işler hususunda karar verme yetkilerini vermiştir. Senatoca hazırlanan yasa ve tüzük tasarıları gerekçeleri ile birlikte Millî Eğitim Bakanlığı'na sunulmaktaydı. Senato üniversiteye bağlı kurumlara atanmış öğretim üye ve yardımcılarını, üniversitenin diğer kurumlarındaki öğretim, eğitim ve araştırma hizmetlerinde görevlendirebilmektedir. Senato kararları, rektör tarafından en kısa zamanda çoğaltılarak Millî Eğitim Bakanlığı'na gönderilmekte ve Millî Eğitim Bakanı senatoda alınan herhangi bir kararın yeniden incelenmesini isteyebilmektedir.

Akademilerde ise üniversitelerdeki senatonun karşılığında akademi temsilciler kurulu bulunmakta idi. Bu kurul Akademi Başkanının başkanlığında, öğretim görevi devam eden eski başkanla, bölüm başkanlarından ve her bölümün seçecekleri iki profesörden kurulmakta idi.

Üniversite Yönetim Kurulu: Rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektör ile rektör yardımcılarının, fakülte dekanlarından doğrudan doğruya üni-

Yersiteye bağlı yüksekokul müdürlerinden kurulurdu.

İTİA'leri yönetim kurulu, başkan, profesörler meclisinin seçeceği  profesör ve bağımsız olarak ders veren bir doçentten oluşurdu (Madde 6).

DMMA'leri yönetim kurulu akademi başkanı ile ğretim görevine devam eden eski başkan, ğretim ve yönetim başkan yardımcıları ve bölüm başkanları ile her bölüm genel kurulunun kendi yeleri arasından bir yıl için seçeceği ikişer profesörden oluşur.

DGSA'leri yönetim kurulu ise akademi başkanının başkanlığında ğretim görevi devam etmekte olan bir önceki başkanla, bölüm başkanlarından ve genel sekreterden kurulur, ancak genel sekretr oylamaya katılamazdı.

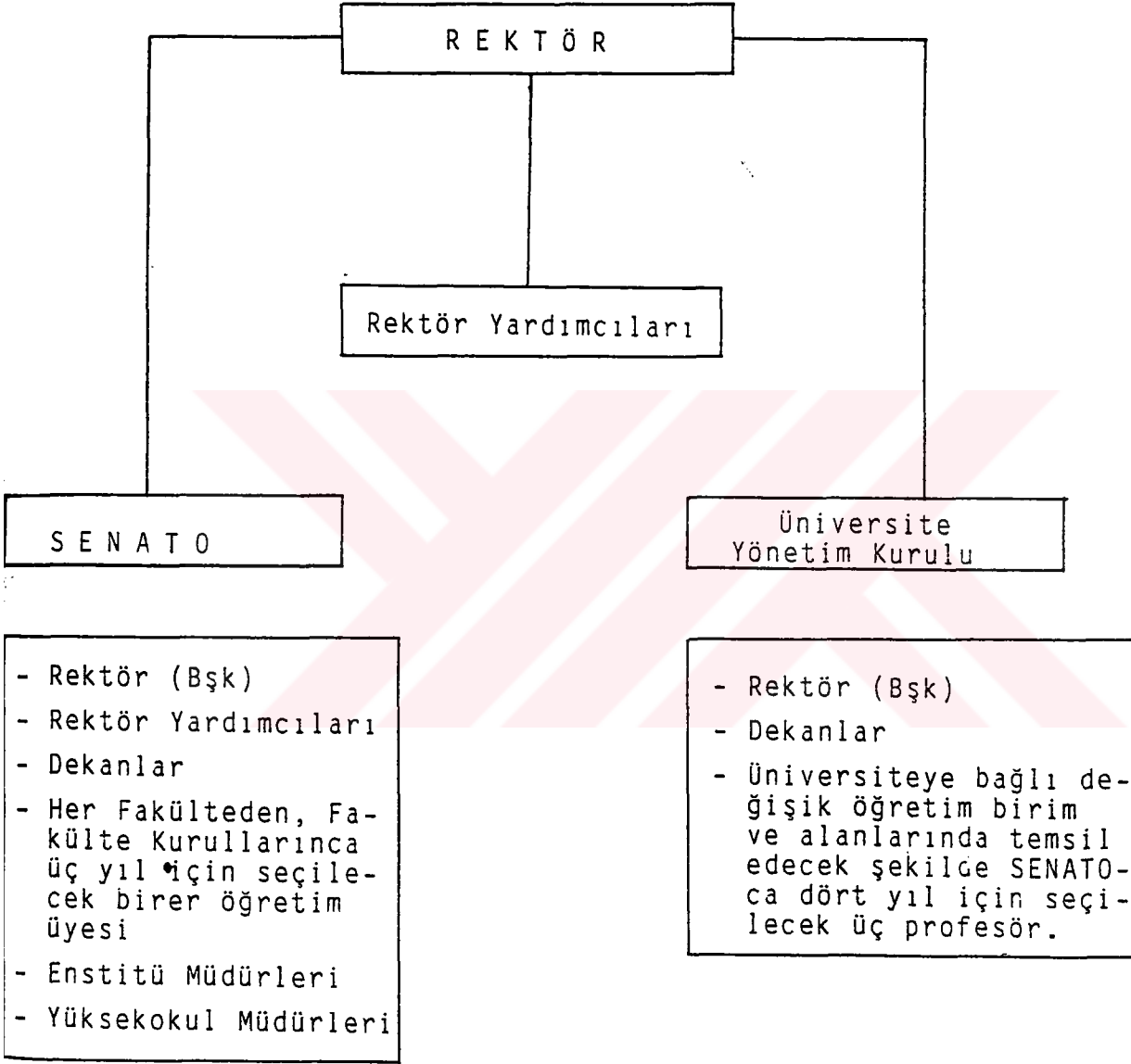
1980 sonrası:

12 Eylül 1980 sonrası dönemde yksekretim sistemini yeniden düzenleyen 2547 sayılı Yksekretim Kanunu ile üniversitelerin yeni yapıya kavuşturulduğu gelişim bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmış ve ÇİZGE 6.'da görülen yapıya ulaşmıştır. Dolayısıyla rektörlük, senato ve yönetim kurulları boyutlarında şu değişiklikler olmuştur.

Rektörlük: 2547 sayılı yasa, rektörlerin göreve getirilmesi yerine atama esasını getirmiştir. Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi olan rektör, Yksekretim Kurulu'nun önereceği yksekretimden sonra en az onbeş yıl başarılı hizmet vermiş dört aday arasından Cumhurbaşkanı'nca beş yıl için atanır. Dört adayın ikisi üniversitelerde görevli profesörlerden seçilir. Önerilen adaylar atanmadığı ve iki hafta içinde yeni adayların bildirilmediği durumlarda Cumhurbaşkanı'nca doğrudan atama yapılır. süresi biten rektör yeniden atanabilir.

Senato: 2547 sayılı yasanın 14. maddesinde "Senato, rektörün başkanlığında rektör yardımcıları, dekanlar ve her fakltenen fakülte kurullarınca üç yıl için seçilecek birer ğretim yesi ile rektörlüğe bağlı enstitülerle yüksekokul

ÇİZGE 6. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na Göre
Üniversitelerin Örgüt Yapısı

müdürlerinden oluşmaktadır." şeklinde tanımlanmaktadır.

Üniversite Yönetim Kurulu'nun kuruluş ve işleyişi:
Üniversite yönetim kurulu; rektörün başkanlığında dekanlardan, üniversiteye bağlı değişik öğretim birim ve alanlarını temsil edecek şekilde senatoca dört yıl için seçilecek üç profesörden oluşur.

Rektör gerektiğinde yönetim kurulunu toplantıya çağırır. Rektör yardımcıları oy hakkı olmaksızın yönetim kurulu toplantılarına katılabilirler.

Karşılaştırma:

1750 sayılı yasadan farklı olarak; yeni yasa ile rektörlerin görev süreleri üç yıldan beş yıla çıkartılmış, rektör yardımcılarının üniversite senatolarınca seçilmesi yerine rektör tarafından beş yıl için atama esası getirilmiş. ayrıca rektör yardımcıları adedinde de çoğalma olmuştur.

2547 sayılı yasa ile fakültelerin senatolara göndereceği üye sayısı da ikiden bire indirilmiş ve öğretim görevinde bulunan bir önceki rektörün senatoya katılması hükmü kaldırılmıştır.

Yeni uygulama ile eskisi arasındaki en belirgin farklardan bir tanesi de rektörlerin seçimi yerine Cumhurbaşkanı'nca atama sonucunda göreve getirilmiş olmalarıdır.

FAKÜLTELER, ENSTİTÜLER ve YÜKSEKOKULLAR

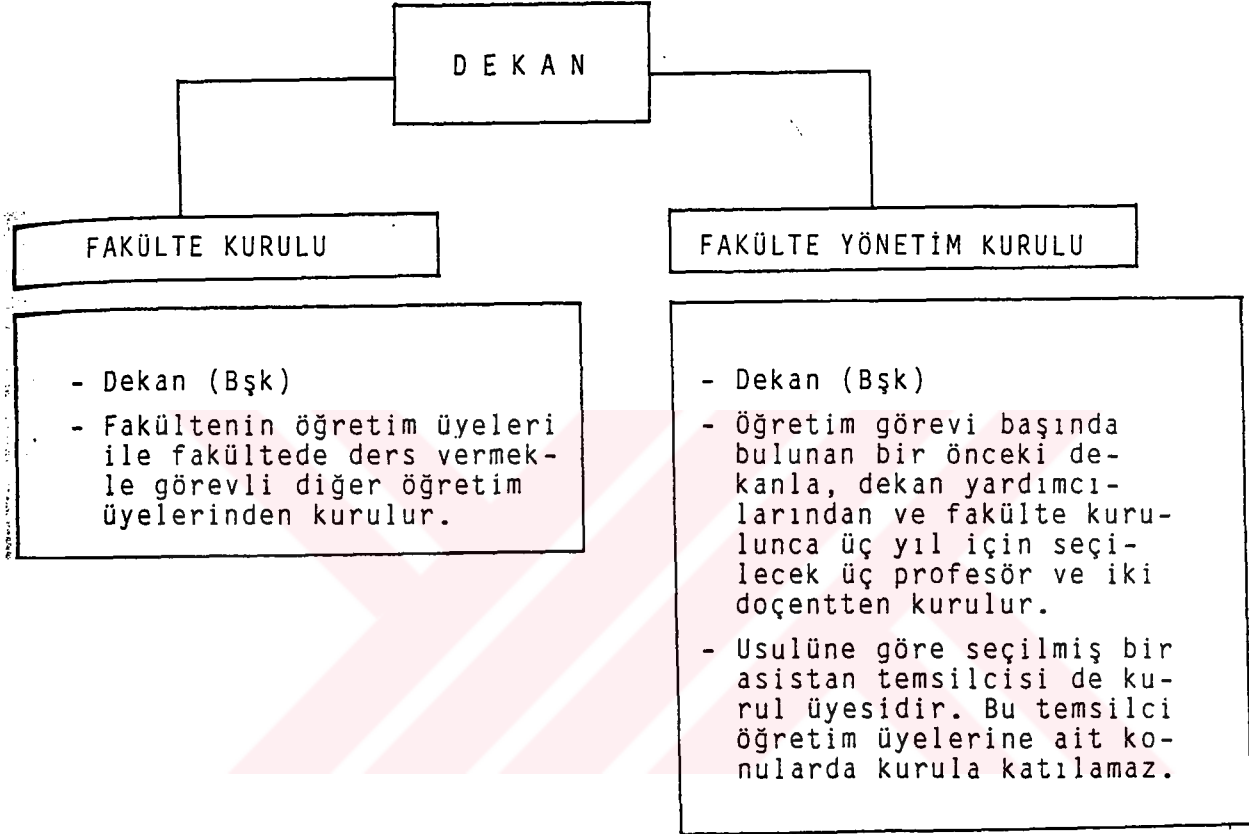
12 Eylül 1980 öncesi dönemde üniversite çatısı altında toplanamayan fakülte, enstitü ve yüksekokulların yapısal çözümlemesi ve 1980 sonrası durumları aşağıda tartışılacaktır.

1980 Öncesi:

Dekanlık-Müdürlük (ÇİZGE 7).

Dekan: Dekan fakülte kurulu tarafından fakültenin ay-

ÇİZGE 7. 1750 Sayılı Yasaya göre
Fakültelerin Örgüt Yapısı

lıklı profesörleri arasından üç yıl için salt çoğunlukla seçilmekte idi. Dönem süresi biten dekan tekrar seçilebilmekte ancak aradan bir seçim döneminin geçmesi gerekmekte idi. Böylece aynı şahsın tekrar tekrar seçilmesinin sakıncaları ortadan kaldırılmıştı.

Enstitü Müdürleri: Okulun kadrolu öğretim elemanları ya da bu okullarda öğretim elemanlığı yapma niteliğini taşıyanlar arasından Bakanlıkça atanmaktadır. Müdür okulun temsilcisi, denetleyicisi ve sorumlusu idi.

Yüksekokul Müdürü: Yüksekokul müdürleri, yüksekokulun bağlı bulunduğu fakülte veya üniversite senatosunca okulda görevli profesörler arasından üç yıl için seçilmektedir. Yüksekokul müdürleriyasa ile dekanlara verilmiş görevleri okul yönünden yerine getirmekle yükümlüdür.

Kurullar:

Fakülte Kurulu: 1750 sayılı yasa, profesörler kurulunun kaldırılması nedeniyle, bu kurulun akademik çalışmalarla ilgili görev ve yetkilerini fakülte kuruluna vermektedir. Ayrıca asistan ve öğrenciler arasından seçilmiş temsilcileri de kurul üyesi olarak kabul etmektedir. Ancak profesörlüğe yükseltme işlemlerinde fakülte kuruluna yalnız profesörler katılabilmektedir. Fakülte kurulu, dekanın daveti üzerine veya üyelerin üçte birinin toplantıya çağrı isteği ile toplanır.

Fakülte kurulu bir yarıyıl başında ve sonunda toplanır.

Fakülte kurulu akademik bir organ olup fakültenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım etkinliklerini ve bu etkinliklerle ilgili esaslar, plan program ve eğitim-öğretim takvimini kararlaştırır.

Fakülte yönetim kuruluna üye seçmek gibi görevleri yerine getirir. 1750 sayılı yasa fakülte kurulunun oluşumunu "fakültenin tüm öğretim üyeleri ve fakültede ders vermekle görevli diğer öğretim üyelerinden kurulur." şeklinde hükme bağlamıştır.

1750 sayılı yasada fakülte kurulunun içinde yer alan

profesörler kurulu da, işlemler Yükseköğretim Kurulu'na kaydırıldığı için tamamen kaldırılmıştır. Ayrıca yasa, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hazırlamak ve senatoya sunmak görevi de fakülte kuruluna verilmişti.

Fakülte Yönetim Kurulu: Dekanın başkanlığında öğretim görevi başında bulunan bir önceki dekanla dekan yardımcılarında ve fakülte kurulunca üç yıl için seçilecek üç profesör ve iki doçentten kurulur. Asistan temsilcileride kurulla üye olarak katılırlardı (Madde 15).

Ancak asistan temsilcileri öğretim üyelerine ait konularda kurula katılmazlardı.

Enstitü Yönetim Kurulu: Müdürünün başkanlığında, müdür yardımcıları, müdürce gösterilecek altı aday arasından enstitü kurulu tarafından üç yıl için seçilecek üç öğretim üyesinden oluşur.

Üniversitelere bağlı yüksekokulların Yüksekokul Öğretim Kurulu:Yüksekokulda görev yapan tüm profesör, doçent ve öğretim görevlilerinden kurulmakta ve öğretim sorunları ile ilgili konularda alacağı kararları bağlı bulunduğu fakülte kurulu veya üniversite senatosuna sunmaktadır.

Okul Yönetim Kurulu: Müdürün başkanlığında toplanan kurul, görev başında bulunan bir önceki müdür ile okulun bağlı bulunduğu fakülte kurulu veya üniversite senatosunun seçeceği üç öğretim üyesinden üç yıl için oluşmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksekokulların;

Yönetim Kurulu: Müdür, müdür baş yardımcısı ve bölüm başkanlarından oluşur. Kurulun üye sayısı vediden az olursa öğretim kurulunun gizli oylamasıyla seçeceği öğretim elemanları ile yediye tamamlanır. Kurul yönetmelik gereğince kendilerine verilen görevleri yapar.

Öğretim Kurulu: Okulun öğretim elemanlarından oluşur. ve yılda en az üç defa toplanır, yönetmelikte belirtilen görevleri yerine getirir.

Bölüm

12 Eylül 1980 öncesi dönemde görülen yükseköğretim

kurumlarının çeşitliliğine koşut olarak bölüm boyutunda farklılıklar sözkonusu idi. Bunlar,

Bölüm Profesörler Kurulu

Bölüm Yönetim Kurulu

Bölüm Genel kurulu

Bölüm Kurulu gibi değişik adlar altında görevlerini sürdürmekte idiler.

1980 Sonrası:

Dekanlık-Müdürlük (ÇİZGE 8).

Dekan: 2547 sayılı yasa dekanların göreve geliş şekillerini de değişikliğe uğratarak dekanların, rektörün öneceği üniversite içinden ve dışından gösterilen üç profesör aday arasından üç yıl süre için Yükseköğretim Kurulu'nca seçilmesini hükme bağlamıştır.

1750 sayılı yasa ile dekan seçimi fakülte kurallarına bırakılmıştı.

Dekan yardımcıları ise daha önce dekanın göstereceği bir misli aday arasından fakülte kurulunca yapılmakta iken yeni yasa ile dekanlar, yardımcılarını üç yıl için atamaktadır.

1750 sayılı yasa döneminde lisansüstü öğretim üniversite, fakülte, yüksekokul veya enstitü biçiminde örgütlenmişti. Bu nedenle farklı yönetimlere sahipti.

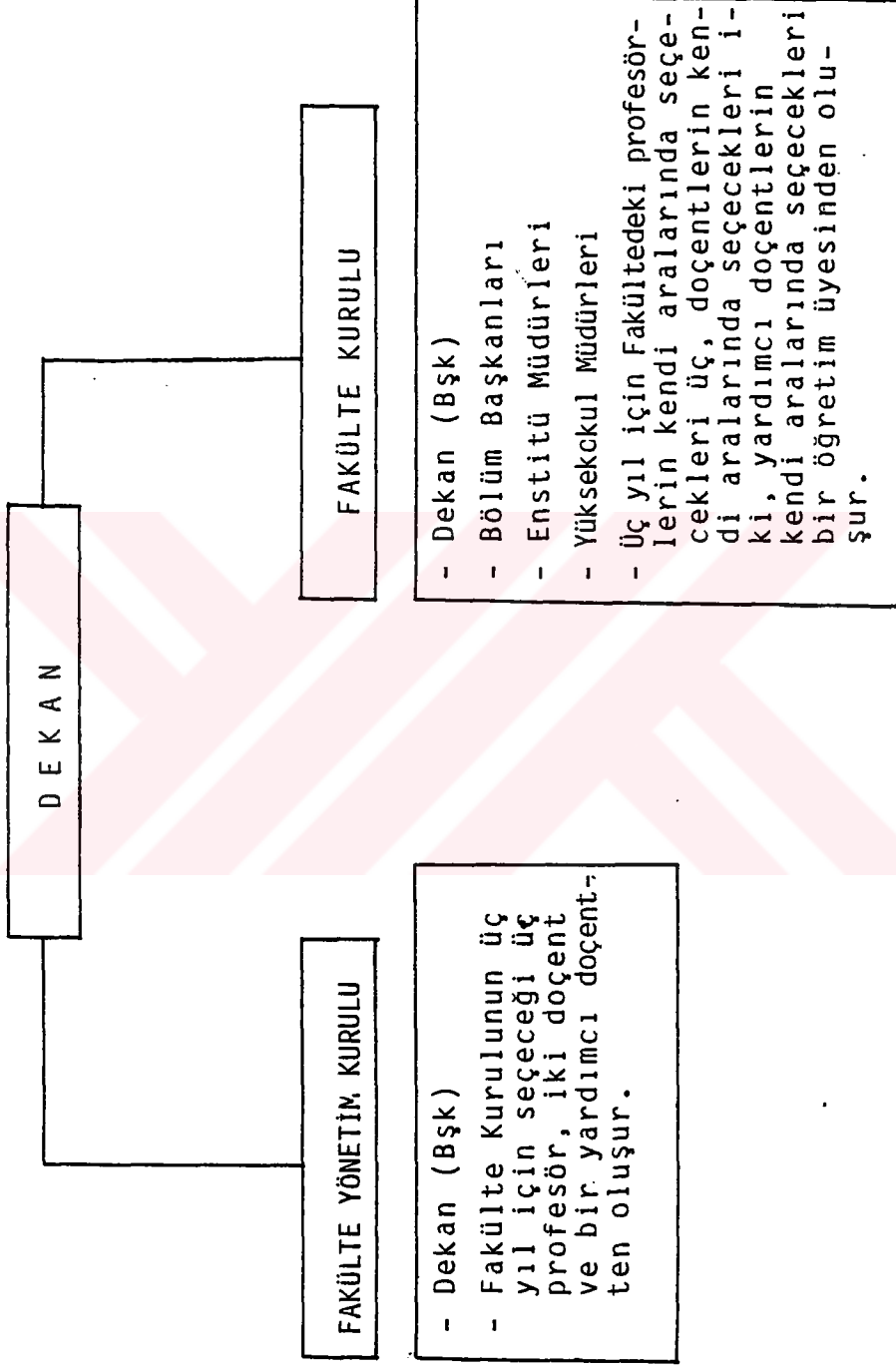
Enstitü organları: Enstitü müdürü, enstitü kurulu ve enstitü yönetim kuruludur (madde 19).

Enstitü müdürü: Üç yıl için rektör tarafından atanır. Enstitü kurulu müdürünün başkanlığında, müdür yardımcıları ve enstitüyü oluşturan anabilim dalı başkanlarından oluşur.

Yüksekokulların organları, yüksekokul müdürü, yüksekokul kurulu ve yüksekokul yönetim kuruludur.

Yüksekokul müdürünün ataması rektör tarafından yapılır (madde 20).

ÇİZGE 8. 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na Göre
Fakültelerin Örgüt Yapısı

Kurullar:

Fakülte Kurulu: 2547 sayılı yasanın 17. maddesi uyarınca fakülte kurulunun oluşumu şöyle düzenlenmiştir.

"Fakülte kurulu, dekanın başkanlığında fakülteye bağlı bölümlerin başkanları, fakülteye bağlı enstitü ve yüksekokulların müdürlerinden ve üç yıl için fakülte'deki profesörlerin kendi aralarından seçecekleri iki, yardımcı doçentlerin kendi aralarından seçecekleri bir öğretim üyesinden oluşur.

Fakülte Yönetim Kurulu: 1750 sayılı yasa ile öngörülen oluşum şekli 2547 sayılı yasa ile değişikliğe uğramıştır. Fakülte yönetim kurulu, dekanın başkanlığında fakülte kurulunun üç yıl için seçeceği üç profesör, iki doçent ve bir yardımcı doçentten oluşmaktadır (madde 18).

Fakülte yönetim kurulu idari etkinliklerde dekana yardımcı bir organ olarak yer almaktadır.

Enstitü Kurulu: Müdürün başkanlığında müdür yardımcıları ve enstitüyü oluşturan anabilim dalı başkanlarından oluşur.

Enstitü Yönetim Kurulu: Müdürün başkanlığında, müdür yardımcıları müdürce gösterilecek altı aday arasından enstitü kurulu tarafından üç yıl için seçilecek üç öğretim üyesinden oluşur.

Yüksekokul Kurulu: Müdürün başkanlığında müdür yardımcıları ve okulu oluşturan bölüm veya anabilim dalı başkanlarından oluşur.

Yüksekokul Yönetim Kurulu: Müdürün başkanlığında, müdür yardımcıları ile müdürce gösterilecek altı aday arasından yüksekokul kurulu tarafından üç yıl için seçilecek üç öğretim üyesinden oluşur.

Bölüm:

2547 sayılı yasa bölüm çeşitliliğine de yeni bir düzen getirerek 21. madde ile aşağıdaki esasları getirmiştir.

"Bir fakülte yada yüksekokulda aynı veya benzer nitelikte eğitim öğretim yapan birden fazla bölüm olamaz."

Bölüm, bölüm başkanı tarafından yönetilir.

Bölüm başkanı bölümün aylıklı profesörleri arasından bulunmadığı takdirde doçent veya yardımcı doçentleri tarafından fakültelerde dekanca, yüksekokullarda müdürün önerisi ile dekanca, rektörlüğe bağlı yüksekokullarda müdürün önerisi üzerine rektörce üç yıl için atanır.

Karşılaştırma:

a. 1750 sayılı yasada dekan seçimleri fakülte kurullarına bırakılmışken 2547 sayılı yasa dekanların göreve gelişlerinde büyük değişiklik yaratarak rektörün belirleyeceği üç profesör aday arasından üç yıl süre ile Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilmesini hükme bağlamıştır.

b. Enstitü müdürleri, bakanlıkça atanmakta iken yeni yasa ile rektör tarafından atanmaları öngörülmüştür.

c. Yüksekokul müdürleri; okulun bağlı bulunduğu fakülte kurulu ve üniversite senatosunca görevli profesörler arasından seçilirken yeni uygulama ile rektör tarafından atama esası getirilmiştir.

d. Yeni yasa ile fakülte kurullarında görev alan üye sayısında da azalmalar olmuştur.

Bunun yanısıra fakülte kurulunun toplantı yapma usulleri ile ilgilide değişiklik olmuş eskiden olduğu gibi üyelerin toplantı isteği yeni yasada yer almamıştır.

e. 1980 öncesi dönemde görülen yükseköğretim kurumlarındaki dağınıklık nedeniyle görülen kurul çokluğu ve çeşitliliği bu yasa ile birörneklığe kavuşturulmuştur.

f. Asistanların kurullarda görev almaları hükmü yeni düzenlemede yer almamıştır.

g. Yeni düzenleme ile bölüm başkanları için de atama esası getirilmiştir.

YÖNETSEL FARKLILIKLAR

2547 sayılı yasadan önce Türk Yükseköğretim Sisteminde çeşitli yasaların yürürlükte olduğu önceki sayfalarda belirtilmişti.

1750 sayılı yasa kapsamına giren üniversitelerde yönetim zinciri anılan yasanın 2. bölümünde "Üniversitelerüstü Kuruluşla Devlet Denetimi ve Gözetimi başlığı" altında belirtilmişti. Bu yasada,

Yükseköğretim Kurulu
 Üniversite Denetleme Kurulu
 Üniversitelerarası Kurul
 Rektör
 Senato

Üniversite Yönetim Kurulu'ndan oluşan bir yönetim biçimi görülmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda verilen dizi içinde üniversite, akademi ve yüksekokulların yönetsel farklılıkları çözümlenerek karşılaştırılacaktır.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

1980 öncesi dönemde Türkiye'de devletin tüm kamu kuruluşlarına egemen olan merkeziyetçi yönetim felsefesine koşut olarak yükseköğretimde de geniş ölçüde ortak yapı ve yönetime dönük sistem arayışlarına gereksinim duyulmuş hatta daha ileri giderek özlemi duyulan bütünlüğün sağlanması için büyük çabalar gösterilmiştir.

1980 Öncesi:

4936 sayılı ve 1980 öncesi 1973'te çıkarılan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu büyük ölçüde bütünlük ilkesini benimserken diğer yandan modern üniversite çabalarında yeni atılımların öncülüğünü yapma niteliğide egemendi (Kaptan, 1985, s.6).

Ancak bu yasalar da özellikle 1750 sayılı yasa; bu bütünlüğü sağlayacak olan "Yükseköğretim Kurulu"na yervermişken daha sonra açılan dava sonucu Anayasa Mahkemesi'nin iptal etmesi sonucu yükseköğretim sistemindeki bütünlük sağlanamamıştır.

1750 sayılı yasa kapsamında yer alan ancak Anayasa Mahkemesi'nin kararı ile iptal edilerek hiçbir etkinlik gösteremeyen Yükseköğretim Kurulu'nun görevleri ilgili yasanın 6. maddesinde aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Madde 6.- Yükseköğretim Kurulu'nun görev ve yetkileri şunlardı:

- a. Yükseköğretim alanında yeni kurumların açılması, mevcutların geliştirilmesi, insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yatırımların ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, yükseköğretim alanının muhtaç bulunduğu öğretim ve araştırma elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli plânlara hazırlamak ve ilgili kuruluşların senatolarca tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek;
- b. Üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarını ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını inceleyerek görüşlerini bir ay içinde Millî Eğitim Bakanlığı'na sunmak;
- c. Öğrenim ve öğretimin Devlet Kalkınma Plânı hedeflerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla ile üniversitelerin özelliklerini, kapasitelerini, insangücü ve maddi ihtiyaçlarını dikkate alarak gerekli gördüğü öğretim dallarında dönem sayısının arttırılması, paralel öğretim veya gece öğretimi yapılması hususunda önerilerde bulunmak;
- d. Üniversitelerin, yüksek öğretimin bütünlüğü çerçevesi içinde, yüksek dereceli okullara akademik yönden yapabilecekleri yardımları ve bu alandaki gözetim hizmetlerinin esaslarını ilgili kurumlarla birlikte saptayarak, gereğini istemek ve sonuçlarını

izlemek;

e. Görevlerine ilişkin çalışma sonuçlarını her yıl bir rapor halinde yayınlamak;

f. Kalkınma plânının gerektirdiği araştırma konuları ile özel araştırma fonlarının üniversitelere dağıtımını üniversitelerarası işbirliği halinde yapmak;

g. Yükseköğretim kurumlarının öğrencilerinden alınacak ücret ve harçlar konusunda gerekli esasları tespit etmek ve denkliği sağlamak;

b. Uluslararası Bilimsel Kuruluşlara katılmak amacını güden, Milli Komiteler kurmak, denetlemek ve gereken malî desteği sağlamak;

ı. Bu kanunla verilmiş diğer görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak.

1980 sonrası:

12 Eylül 1980 sonrası dönemde Millî Eğitim Bakanlığı'nda sürdürülen çalışmalar sonrası Millî Güvenlik Konseyi'ne intikal ettirilen Yükseköğretim Kanunu'nun getirdiği en önemli değişikliklerden biri hiç kuşkusuz Yükseköğretim Kurulu adı altında kamu tüzel kişiliğine sahip ve özerk bir kuruluşun kurulmasıdır.

Yükseköğretim Kurulu'nun görevleri şunlardır:

1. Yükseköğretim kurumlarının bu yasada belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğrultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarının gereksinim duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, bu plan ve programlar çerçevesinde etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,

2. Yükseköğretim kurumları arasında bu yasada belirlenen amaç, ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve

teşgüdümü sağlamak,

3. Üniversite çalışmalarının en verimli düzeyde sürdürülmesi için büyümenin sınırlarını saptamak ve yaz öğretimi, gece öğretimi, ikili öğretim gibi önlemler almak,

4. Devlet kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesi içinde;

a) Yeni üniversite kurulmasına ve gerektiğinde birleştirilmesine ilişkin önerilerini veya görüşlerini Millî Eğitim Bakanlığına sunmak,

b) Bir üniversite içinde fakülte, enstitü ve yüksek okul açılmasına, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Millî Eğitim Bakanlığı'na sunmak,

Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve anasanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konservatuvar, meslek yüksekokulu veya destek, hazırlık okul veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek,

Eğitim-öğretim aksaması sonucunu doğuracak olaylar dolayısıyla öğrenime ara verilmesine veya tekrar başlatılmasına ilişkin olarak üniversitelerden gelecek önerilere göre veya doğrudan karar verip uygulatmak,

c) Bakanlıklar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının kuruluş amaç ve esaslarını inceleyerek görüşlerini ilgili makama sunmak,

5. Yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim programlarının asgari ders saatlerini ve sürelerini, öğrencilerin yatay ve dikey geçişleriyle ve yüksekokul mezunlarının bir üst düzeyde öğrenim yapmalarına ilişkin esasları Üniversitelerarası Kurul'un da görüşlerini alarak tespit etmek,

6. Üniversitelerin gereksinimlerini, eğitim-öğretim programlarını, bilim dallarının niteliklerini, araştırma faaliyetlerinin, uygulama alanlarını, bina, araç, gereç ve

15. Vakıflar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının bu yasa hükümlerine göre açılması hususundaki görüş ve önerilerini Millî Eğitim Bakanlığına sunmak, bu kurumlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmak ve bunları gözetmek, denetlemek,

16. Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan önlisans, lisans ve lisans üstü diplomalarının denkliğini tespit etmek,

17. Bu yasa ile kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Karşılaştırma:

Her iki yasada da yer alan Yükseköğretim Kurulu'nun görevleri karşılaştırıldığında;

a. 1750 sayılı yasanın; Yükseköğretim Kurulu'nun görevlerini anahatlarla belirlediği,

Buna karşılık 2547 sayılı yasanın ise Yükseköğretim Kurulu'nun görevlerini daha ayrıntılı biçimde ele aldığı,

b. Her iki ilgili maddede yer alan görevlerin ve Türk Yükseköğretim Sisteminin planlama, yönlendirme, bilim adamı yetiştirme etkinliklerinde kalkınma planları doğrultusunda ve çerçevesinde düzenlenmesinin gerekliliği üzerinde durulduğu gözlenmektedir.

ç. Türk Yükseköğretim sistemi içinde yeni bir örgüt olan "Vakıf Üniversiteleri" olgusu ilk kez bu görevler arasında yer almaktadır.

d. 2547 sayılı yasa eskisinden farklı olarak Yükseköğretim Kuruluna şu görevleri de vermiştir.

- Üniversitelerin tüm etkinlikleri ile ilgili raporları değerlendirmek,

- Yükseköğretim Kurumlarına girişi, öğrenci kontenjanları açısından da düzenlemek,

- Üniversitelerin bütçelerini görüşerek karara bağlamak ve Millî Eğitim Bakanlığı'na sunmak.

DENETLEME KURULU

Bu yönetim süreci olarak denetim, diğer yönetim süreçleri aracılığı ile elde edilen sonuçlar ile amaçlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymak açısından özel bir önem taşır.

Eğitim denetimi, öz olarak denetimin genel ilkelerinin eğitim alanına uygulanmasına dayanır. Denetimin genel ilkelerini eğitime uygularken doğaldır ki eğitimin özgül yanı denetim sürecini de özelleştirmiştir.

Yükseköğretim kurumlarında etkinliklerin denetim sistemi ile donatılması bu kurumların canlılıklarını koruması, gelişmesi ve çağdaşlaşması için zorunlu bulunarak, görülecek Anayasa'nın 130. maddesi üniversitelerin ve bunlara bağlı birimlerin devletin gözetim ve denetimine tabi olacağını hükme bağlamıştı.

1980 Öncesi:

12 Eylül 1980 öncesi dönemde yürürlükte olan 1750 sayılı yasanın hazırlanmasında ve yürürlüğe konmasında da denetimin gerekliliği görüşü egemen olmuş ve anılan yasa Üniversite Denetleme Kurulu'nu öngörmüştür. Ancak, yapısal farklılıklar bölümünde de ele alındığı gibi bu kurul çalışmamıştı.

1750 sayılı yasanın 8. maddesi Üniversite Denetleme Kurulu'nun görevlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

Madde 8.- Üniversite Denetleme Kurulu, Devletin gözetimi ve denetimi görevini yerine getirmek üzere:

a. Üniversitelerin veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin organlarından veya bu kurumlarda görevli kişilerden, gerekli gördüğü hallerde, yazılı veya sözlü bilgi istemek;

b. Üniversite veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerde görevli kişilerin disiplin veya ceza kovuşturması açılmasını gerektiren fiilleri için kovuş-

turma açılmasını yetkili makamlardan istemek; bu konuda yetkili organlarca alınan disiplin kararlarına karşı Üniversitelerarası Kurul'a itirazda bulunmak; onbeş gün içinde gerekli kovuşturmaya başlanmadığı veya aksine bir karar alınmadıkça başlanan kovuşturma en geç üç ay içinde sonuçlandırılmadığı takdirde, doğrudan doğruya üniversite öğretim üyelerinden soruşturmacı tayin ederek sonucu, gereği yapılmak üzere yetkili organa iletmek,

c. Üniversitelerin veya üniversiteye bağlı kurum ve kuruluşların veya üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin idaresine el konulmasını gerektiren hallerde Bakanlar Kurulu'nu haberdar etmek;

ç. Üniversitelerin işleyişi konusunda her yıl Başkanlığa rapor vermek;
görev ve yetkilerine sahiptir.

Millî Eğitim Bakanı, gecikmesinde sakınca gördüğü hallerde, en geç bir hafta içinde denetleme kurulunun tasvip ve takdirine sunmak üzere, kurul adına yukarıda yazılı görevleri yapmaya ve yetkileri kullanmaya mezundur.

1980 Sonrası:

Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Yükseköğretim kurumları üzerinde devletin gözetim ve denetim görevini yerine getirmek üzere kişi ve organlardan bilgi istemekle, disiplin ve ceza soruşturmalarını izlemek ve gerekli hallerde kovuşturma yapmakla, disiplin soruşturmaları sonucu gerekli bulacağı öğretim elemanlarının yer değiştirmelerini önermek gibi görevlerle donatılmıştır.

Üniversitelerde denetim "1981 Yükseköğretim Reformu ve İki Yıllık Uygulama Sonuçları" adlı kitapta şöyle ifade edilmektedir.

"1981 Yükseköğretim reformunun getirdiği başlıca yeniliklerden biri de etkin bir denetimin sağlanmış olmasıdır. 1981 öncesi uygulamalar-

da rektör ve dekanlar, öğretim üyelerinden oluşan kurullar tarafından seçildiğinden bunların kendilerini görev başına getirenleri denetlemeleri kolay olmuyordu. Bugün ise böyle bir durum sözkonusu değildir.

Çağdaş üniversitelerin dıştan denetimi ya doğrudan doğruya hükümetin tayin ettiği yöntemlerle kurulan heyetler tarafından yapılmaktadır.

Denetlemenin amacı herhangi bir suç unsurunu aramaktan ziyade yüksek öğretim kurumlarının kanunun ruhuna, ilkelerine ve hükümlerine uygun olarak çalışmalarını izlemek ve bu hususta ilgililere yardımcı olmak ve objektif bir değerlendirme ile yüksek öğretim kurumlarının verimliliğinin artmasına katkıda bulunmaktır" (Doğramacı, 1983, s.30).

2547 sayılı yasa devletin yüksek öğretim üzerinde denetim ve gözetim işlerini yerine getirmek amacıyla Yüksek öğretim Denetleme Kurulu'nu öngörmüştür. Bu kurulun kuruluşu, görevleri ve işleyişi yasanın ilgili maddesinde şu şekilde belirtilmektedir.

Yüksek öğretim Denetleme Kurulu, Yüksek öğretim kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulunduran Yüksek öğretim Kurulu'na bağlı bir kuruluştur.

Yüksek öğretim Denetleme Kurulu'nun Görevleri:

- a. Yüksek öğretim kurumlarında, eğitim-öğretim ve diğer faaliyetlerin bu Kanunda belirtilen amaca ve ana ilkelere uygunluğunu Yüksek öğretim Kurulu'nca hazırlanacak esaslara göre ve onun adına denetlemek.
- b. Yüksek öğretim Kurulu başkanı tarafından bu Kanunun 53. maddesine göre istenen araştırmaları yapmak.
- c. Yüksek öğretim Kurulu tarafından bu Kanuna göre verilecek diğer görevleri yapmaktır.

Karşılaştırma:

2547 sayılı yasa Yüksek öğretim Denetleme Kurulu'nun görevlerinde fazla ayrıntıya inmemiş ancak Yüksek öğretim Kurulunca verilecek diğer görevleri yerine getirmesini hükme bağlamıştır. Eski yasada ise böyle bir hükme yer verilmemiştir. Yüksek öğretim Kurulu'nun çalışmaları 3 Ağustos 1982 gün ve 17771 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Yüksek öğretim Denetleme Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Usulleri Yönetmeliği" çerçevesinde sürdürülmektedir.

ÜNİVERSİTELERARASI KURUL

1933 reformundan sonra ilk on yılda öğrenci sayısı üç kat artarken, öğretim üye sayısı % 17 oranında artmış, ancak, toplumun değişen koşulları ve gereksinimleri karşısında üniversite yetersiz kalmıştır. Yeniden başlatılan yasa çalışmaları çerçevesinde 1946 yılında yayımlanan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun getirdiği bir diğer yenilikte "Üniversitelerarası Kurul" adıyla yeni bir kuruluşu öngörmesiydi. Üniversitelerarası Kurul'un kuruluş amacı, üniversitelerarası işbirliğini sağlamak üniversitelerin ortak sorunlarını çözmeye yönelikti .

1980 Öncesi:

1750 sayılı yasanın 9. maddesinde "Üniversitelerarası Kurul yükseköğretim planlaması içinde, üniversiteler arasında akademik yönden koordinasyonu sağlamak, üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılayacak tedbirleri almak, üniversitelerin tümünü ilgilendiren yasa tasarılarını, tüzük tasarılarını ve aynı nitelikteki yönetmelikleri hazırlamak ve bu yasada belirtilen diğer işleri yapmakla görevli bir kuruluştur" denilmektedir.

Üniversitelerarası Kurul bütün üniversitelerin rektörleri ile en yetkili organının üç yıl için seçeceği ikişer profesörden kurulur. Bu kurulda üye üniversite rektörleri, Üniversitelerarası Kurula aralarından bir başkan, bir başkan vekili seçerlerdi. Kurul raportörlüğünü oylamaya katılmaksızın Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreteri yapar. Genel Sekreter kurul tarafından tayin edilirdi. Genel Sekreterliğe bağlı sekreterlik bürosunun merkezi Ankara'daydı.

Üniversitelerarası Kurul kararlarının birer örneği üniversitelere ve Millî Eğitim bakanlığı'na gönderilir. Millî Eğitim Bakanı alınan kararların yeniden incelenmesine, gerekçe göstererek, 15 gün içinde isteyebilir. Üniversitelerarası Kurul bir ay içinde aynı konu üzerinde alacağı kararı Bakanlığa bildirir. Bu kararın, toplantıya katılan üye mevcudunun

salt çoğunluğu ile alınması gereklidir. Bu karar, ilgililerin yetkili yargı mercilerine başvurmak hususundaki hakları saklı kalmak üzere, kesindir.

1980 öncesi dönemde yükseköğretimde görülen dağınıklık üniversite üst kuruluşlarında da görülmekte idi.

Türk Yükseköğretim Sistemi içinde önemli bir yer tutan akademilerde üst düzeyde eşgüdümü sağlamak için akademiler üstü kuruluşlar kurmuşlardı. 7334 sayılı yasa kapsamındaki İTİA'nın ilgili maddesine göre Akademilerarası Kurul'un görevleri aşağıdaki biçimde tanımlanmıştı .

- a. Öğretime, memleketin iktisadi ve ticari gelişmesini gözönünde tutarak veche vermek,
- b. Öğretim üyelerinin ve öğretim yardımcılarınının seçilmesine, öğrencilerin eğitim, öğretim ve disiplin işlerine ait nizamname ve talimatnameleri hazırlayarak Maarif Vekâletinin mütalâa ve tasdikine arz etmek,
- c. Maarif Vekâleti'nce yeniden açılacak iktisadi ve ticari ilimler akademileri hakkında mütalâa beyan etmek ve bu müesseselerin kuruluşlarında Maarif Vekâtinde ilk olarak vazifelendirilecek öğretim üyelerini ve yardımcılarını seçmek.

1184 sayılı yasaya bağlı DMMA'nin üst kuruluşu olan Akademilerarası Kurul'un görevleri şöyle tanımlanabilirdi:

- a. Mühendislik ve mimarlık mesleklerine ait öğretim ve araştırma metodlarınının memleket gerçeklerine göre gelişmesine imkan verecek konuları inceleyip akademilerin çalışmalarında uygulanmak üzere gerekli kararları almak,
- b. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri ile ilgili denklik meseleleri, diploma dereceleri, ihtisas çalışmaları hakkında incelemeler yaparak mütalâasını Millî Eğitim Bakanlığı'na bildirmek,
- c. Yeniden açılacak veya bağımsız olarak işlevine devam edebilecek Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri hakkında mütalâasını bildirmek (ve Millî Eğitim

Bakanı'na bu müesseselerde ilk olarak görev alacak öğretim üyeleri ve yardımcılarını hakkında teklifler yapar).

- d. Muhtelif devlet mühendislik ve mimarlık akademilerinin öğretim ve eğitim çalışmaları arasında koordinasyonu sağlayacak tedbirleri inceleyerek karara bağlamak,
- e. Öğretim üyelerinin akademik unvanı ve disiplin işleri ile ilgili olmak üzere yapacakları müracaatları inceleyerek kesin karara bağlamak,
- f. Millî Eğitim Bakanlığı'nca gönderilecek konular üzerinde gerekli incelemeleri yaparak mütalâasını bildirmek, (madde 12) 2. maddenin bir ve ikinci fıkrasıyla 2. fıkra c bendinde ayraç içine alınan cümle ve deyimler Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 1972 tarih ve E.1969-52, K.1972-21 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

1172 sayılı yasa ile kurulup DGSA'nin üst kuruluşu Akademilerarası Kurulun görevleri şunlardı :

- a. Akademilerdeki öğretim ve eğitime yön vermek,
- b. Devlet Güzel Sanatlar Akademilerince hazırlanan kanun ve tüzük taslaklarını incelemek ve Milli Eğitim Bakanlığı'na sunmak,
- c. Kurulacak devlet güzel sanatlar akademileri hakkında görüşünü bildirmek, bunların kuruluşlarında görevlendirilecek öğretim üyeleri ve yardımcılarını seçmek,
- d. Öğretim üyelerinin disiplin kurulu kararlarına karşı yapacakları müracaatları incelemek ve karara bağlamak (Madde 14).

Akademilerarası Kurul'un alacağı kararlar kesindi (madde 15).

İlgili maddelerin incelenmesi sonucu Üniversitelerarası Kurul ve Akademilerarası Kurulların temel işlevlerinin

kurumlararası eşgüdümü sağlamak, yasa, tüzük tasarıları ve yönetmelik hazırlamak, eğitim-öğretimde çağdaşlaşmayı sağlamak amacıyla gerekli önlemleri almak olduğu görülür.

Üniversitelerarası Kurul ile Akademilerarası Kurul arasındaki en belirgin farklılığın, akademilerarası kurul'un öğretim elemanlarının disiplin işleri ile de görevlendirilmiş olmaları noktasında olduğu gözlenmektedir.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile Üniversitelerarası Kurul'un görevlerinde de eskiye oranla belirgin değişiklikler olmuştur.

İlgili yasanın 11. maddesinde görevler şöyle sıralanmıştır.

- a. Yükseköğretim planlaması çerçevesinde, üniversitelerin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerini koordine etmek, uygulamaları değerlendirmek, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere önerilerde bulunmak,
- b. Teşkilât ve kadro yönünden ve Yükseköğretim Kurulu kararları doğrultusunda üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılayacak önlemleri teklif etmek,
- c. Üniversitelerin tümünü ilgilendiren eğitim-öğretim bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri ile ilgili yönetmelikleri hazırlamak veya görüş bildirmek,
- d. Aynı veya benzer nitelikteki fakültelerin yada üniversitelere veya fakültelelere bağlı diğer yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretimine ilişkin ilişkiler ve süreler arasında uyum sağlamak,
- e. Doktora ile ilgili esasları tespit etmek ve yurt dışında yapılan doktoraları, doçentlik ve profesörlük unvanlarını değerlendirmek,

- f. Doçentlik sınavlarını düzenlemek ve ilgili yönetmelik gereğince doçent adaylarının yayın ve araştırmalarının değerlendirilmesi ve doçentlik sınavı ile ilgili esasları tespit etmek ve jürileri seçmek,
- g. Bu kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Bu görevlere ek olarak 2547 sayılı yasanın 65. maddesinin (b) bendi lisans üstü öğretim esasları ve diğer akademik hususları Üniversitelerarası Kurul'un görevleri arasında sayılmıştır.

Karşılaştırma:

a. 1750 sayılı yasa döneminde tüzel kişiliği olan Üniversitelerarası Kurul, yeni düzenleme ile tüzel kişiliğe sahip olmayan akademik bir organdır.

b. Yeni düzenleme ile Üniversitelerarası Kurula üniversitelerin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma etkinliklerinde eşgüdümü sağlama işlevi verilmiştir.

c. 2547 sayılı yasada kurul kendisine verilen görevleri yerine getirirken genellikle "Yükseköğretim Kuruluna öneride bulunur" hükmü eklenmiştir.

d. Yükseköğretim kurumlarının 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile yeniden düzenlenmesi ile akademilerde üniversitelere bağlanmış böylece akademilerarası kurullarda kalkmıştır.

ÖĞRENCİ SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ

Türk Yükseköğretimde öğrencilerin sisteme girişleri 1962-1963 eğitim-öğretim yılından bu yana kademeli olarak "Merkezi Sınav Sistemi" yoluyla almaktadır. İlk kez Ankara Üniversitesi'nce ve sadece bu üniversite için yapılan uygulama bunu izleyen yıllarda geliştirildi ve genişletildi. 1962 yılından bu yana sistem içinde yer alan kurumun yönetsel işle-

yişinde de yürürlüğe konan yasal değişikliklerden etkilendi. Aşağıda bu konuya ilişkin değişimler yapı boyutunda ele alınmıştır.

1980 Öncesi:

Yapısal Farklılıklar bölümünde de değindiğimiz gibi 1750 sayılı yasanın yürürlükte olduğu dönemde merkez ilgili yönetmelik uyarınca görevlerini sürdürmekte idi.

Bu çalışma yasalarla sınırlı tutulduğu için yönetmelikler düzeyine inilmemiştir. Ancak merkez 1980 öncesi dönemde de Üniversitelere girecek öğrencilerin seçilmesine ve ilgili öğretim kurumlarına yerleştirilmesine ilişkin esasları saptamak ve bu konuda ileriye dönük araştırma yapma görevlerini sürdürmekte idi.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasanın yürürlüğe girdiği tarihten bu yana ilgili yasanın 10. maddesi çerçevesinde etkinliklerini sürdüren merkezin görevleri şöyle tanımlanmıştır:

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulu'nun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlayan ve yapan, öğrenci isteklerini de gözönünde tutarak Yükseköğretim Kurulu'nun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlayan ve bu faaliyetlerle ilgili araştırma ve diğer hizmetleri yapan Yükseköğretim Kurulu'na bağlı bir kuruluştur.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, yükseköğretim kurumlarının isteği üzerine yükseköğretim kurumlarına anket, doçentlik sınavları dahil her düzeyde sınav ve değerlendirme ile öğrenci kayıt işlemlerini ve Yükseköğretim Kurulu'nca verilecek diğer işleri yapar.

Merkez, bu hizmetleri ücret veya bedel karşılığı yapar. Toplanan ücret veya bedeller Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Fonunda toplanır. Fonun ita amiri Yükseköğretim Kurulu Başkanıdır. Bu fon öğrenci seçme ve yerleştirme hizmetleri için kullanılır. Fondan yapılacak harcamalarda ve diğer mali hususlarda döner sermaye ile ilgili esaslar uygulanır. Fonun yönetim, işletme ve denetim esasları Yükseköğretim Kurulu'nca tespit edilir. Her yıl sonunda fondan artan meblağ gelecek yılın fon hesabına aktarılır.

Karşılaştırma:

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin 1980 öncesi ve sonrası dönemde görevleri arasında büyük farklılıklar olmamıştır.

Sayılabilecek tek fark Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'ne ilişkin görevlerin 1750 sayılı yasada yer almamış olması, bunun yanısıra 2547 sayılı yasanın 10. maddesinde adı geçen merkezin üniversite üst kuruluşları arasında belirlenmesidir.

ÜNİVERSİTELER

Çalışmanın bu bölümünde üniversite ve akademilerin yönetim zincirini oluşturan kurumlar üzerinde amaçlarımızın sınırlılığı içinde durulacak 1980 öncesi ve sonrası başlıklar altında çözümlenecek daha sonra da karşılaştırılacaktır.

1980 Öncesi:

6 Kasım 1981 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan önce ve sonra üniversitelerin yönetim zinciri sıradüzensel olarak rektör, senato, ve üniversite yönetim kurulu'ndan oluşmaktadır. Ancak 1750 sayılı

Yasa dönemindeki yükseköğretim kurumlarındaki çeşitlilik yönetim boyutunda da farklılıklar oluşturmakta idi. Bu duruma örnek olması açısından Orta Doğu Teknik Üniversitesi yapısal farklılıklar bölümünde de ele alınmıştır.

Rektörlük: 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu çerçevesinde yönetilen yükseköğretim kurumlarında rektör üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisiydi. Üniversite kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular, üniversiteye bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmayı sağlardı. Rektörün görevleri arasında yer alan "Rektör her yılın sonunda üniversitelerin genel durumu ve işlevi hakkında Yükseköğretim Kurulu'na rapor verir" hükmü 1750 sayılı yasanın bazı maddelerinin ve bu arada yükseköğretim Kurulu'nun, kuruluş ve işleyişi ile görev ve yetkilerini kapsayan 5. ve 6. maddelerinin 1975 yılında Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi ile bu kurul sadece ismi varolan ancak hiçbir etkinliği olmayan bir kurum olarak kalmıştır. Bu nedenle de rektörlerin her üniversitenin genel durumu ve işleyişi hakkında Yükseköğretim Kurulu'na rapor vermesi hükmü işlerlik kazanmamıştır.

Rektör, üniversite kurullarına başkanlık etmekle, kurulların kararlarını uygulamakla ve üniversiteye bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmalarını sağlamakla görevlendirilmişti.

7307 sayılı yasa ile kurulan ve yönetilen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin ilgili yasasında rektörlüğün görevlerine ilişkin herhangi bir hüküm yer almamıştı .

Türk Yükseköğretim Sistemi içinde önemli bir yer tutan akademilerde ise rektörlük görevinin karşılığı akademi başkanlığıydı .

Akademi Başkanının görevleri şunlardır:

- a. Akademi genel kurulu, akademi temsilciler kurulu ve akademi yönetim kurullarına başkanlık etmek, bunların kararlarını uygulamak,
- b. Akademinin yönetimle ilgili her türlü işlerini yapmak,

- c. Genel sekreter ile bölümlerde teklif edilecek bölüm sekreterlerini ve memurlarını Millî Eğitim Bakanlığı'na inha etmek, ücretli memurları ve hizmetlileri tayin etmek,
- d. Akademi temsilciler kurulunca incelenen kadro ve ödenekle ilgili hususları; kanun, tüzük, yönetmelik taslak ve tekliflerini Millî Eğitim Bakanlığı'na sunmak ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca onaylanan yönetmelikleri uygulamak,
- e. Akademinin itâ amirliğini yapmak, tahakkuk memurlarını görevlendirmek,
- f. Bölümler arasında düzenli çalışmayı sağlamak,
- g. Bütün bölümleri, enstitüleri ve bağlı diğer kurumları denetlemek,
- h. Bu kanunla belirtilen görev ve yetkilerin kullanılmasını ve akademinin yönetim, öğretim, eğitim, inceleme ve araştırma işlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak,
- ı. Yetkisinde olan işleri yerine getirmeyen bölüm başkanı ve öğretim üyeleri hakkında gerekli işlemleri yapmak.

Akademi başkanları İTİA'lerinde Millî Eğitim Bakanı'nın önerisi ile ortak kararlarla atanırdı. DMMA ve DGSA'lerinde akademi başkanları akademi genel kurullarınca seçilir, Millî Eğitim Bakanı'nca atanırdı.

Senato: 1750 sayılı yasanın 11. maddesi senatonun görevlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

Üniversitenin bütününe ilgilendiren yasa ve tüzük tasarılarını hazırlamak ve aynı nitelikteki yönetmelikleri yapmak, üniversitenin bütününe ilgilendiren işler hakkında karar vermek, üniversite veya fakültenin yetkili organlarını kürsü, bölüm, enstitü, yüksek okul ve diğer kurumların kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki tekliflerini inceleye-

rek. bu hususlarda gerekli kararları almak; seçimler hakkındaki kararlarını işleme koymak, bütçe hakkındaki önerilerini inceleyerek bu konudaki üniversite görüşünü saptamak, yasa, tüzük ve yönetmeliklerle kendisine verilen diğer görevleri yapmak, bir imtihana bağlı olmayan fahri akademik paye ve unvanlar hakkındaki ilgili fakülte organından gelen teklifleri karara bağlamak.

Senato, üniversiteye bağlı kurumlara atanmış öğretim üye ve yardımcılarını, üniversitenin diğer kurumlarındaki öğretim, eğitim ve araştırma hizmetleri ile de görevlendirebilir.

Fakülte organlarının bu yasa hükmünce kesin olanları dışındaki karar ve işlemlerine yapılacak itirazlar, Senato tarafından incelenip karara bağlanırdı.

Fakültelerin senato tarafından onanmayarak bozulan işlem ve kararları ilgili organlarca yeniden incelenebilir. İkinci defa Senatoya gelen fakülte kararları, Senato tarafından kesin karara bağlanır, senatonun aldığı ret kararları, gerekçesiyle birlikte, ilgili fakülteye bildirilirdi.

Yönetmelikler, senatonun onamından ve Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra yürürlüğe girerdi. Senatolarca hazırlanan yasa ve tüzük tasarıları, gerekçeleriyle birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı'na sunulurdu.

Akademilerde, üniversitelerdeki senato işlerini yerine getiren makamın akademi temsilciler kurulunun olduğuna yapısal farklılıklar bölümünde değinilmişti.

Bu bölümde ise akademi temsilciler kurulunun görevlerine yer verilecektir.

Akademilerin temsilciler kurulunun görevleri ana hatları ile şunlardır.

- a. Millî Eğitim Bakanlığı'nın onayı alınmak şartıyla akademiye yeniden bölümler, enstitüler açmak, kaldırmak veya birleştirmek,
- b. Akademinin bilim ve sanat çalışmalarına ve öğreti-

- me ilişkin her türlü işleri hakkında karar vermek,
- c. Akademinin bütününü ilgilendiren yasa, tüzük ve yönetmelikler hakkında tekliflerde bulunmak,
 - d. Bölüm, profesörler kurullarının bilim ve sanat çalışmalarını ile ilgili tekliflerini inceleyip karara bağlamak,
 - e. Akademinin kadro ve ödenekle ilgili hususlarını incelemek ve tekliflerde bulunmak,
 - f. Öğretim üyeleri ve yardımcıları için disiplin kurulu görevini yapmak,
 - g. 4489 sayılı yasa gereğince veya kongre, sergi ve araştırma için yabancı memleketlere gönderilecek öğretim üye ve yardımcılarını seçmek ve Bakanlığa tekliflerde bulunmak,
 - h. Akademilerarası Kurul'a üye seçmek,
 - ı. Yönetmeliğine göre fahri akademik unvanlar vermek.

Akademi temsilciler kurulu tarafından uygun görülmemiş işlem ve kararlar bölüm kurullarınca yeniden incelenir, ancak tekrar anlaşmazlık sözkonusu olduğunda temsilciler kararı uygulanırdı.

Akademilerde senato işlerini yerine getiren organların adları; akademi genel kurulu (DMMA), akademi temsilciler kurulu (DGSA), akademi profesörler meclisi (İTİA) gibi değişik adlar almakta idi.

Üniversite Yönetim Kurulu: Yasa, tüzük ve yönetmelikler hükümlerinin ve senato kararlarının uygulanmasını sağlayacak karar ve önlemleri alır ve rektöre göstereceği tüm işlerde kendisine yardım ederdi (1750 sayılı yasa, Md.12).

İTİA'leri Yönetim Kurulu: Akademilerarası kurul ve profesörler meclisi kararlarının ve yönetmeliklerdeki hükümlerin yerine getirilmesini sağlayacak karar ve önlemleri almak,

Başkanın havale edeceği işleri inceleyerek karara

bağlamak,

Kayıt ve kabul, öğretim ve sınavlarla ilgili işler hakkında karar vermek, görevlerini yerine getirirdi (7334 sayılı yasa Md. 7).

DMMA'leri yönetim kurulu'nun görevleri:

- a. Kanun, tüzük, genel kurul teklifleri ve yönetmelik hükümleri ile "Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerarası Kurul" kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri almak,
- b. Bölümlerin hazırlayacakları bütçe tekliflerini de gözönünde tutarak akademi başkanlığınca hazırlanacak bütçe tasarılarına son şeklini vermek,
- c. Akademi başkanının getireceği işleri inceleyerek karara bağlamak,
- d. Bölüm profesörler ve yönetim kurullarından akademi yönetim kuruluna getirilen kararları inceleyerek kesin karara bağlamak olarak sıralanmakta idi.

Akademi yönetim kurulu, bölüm profesörler ve yönetim kurullarınca alınan kararlardan uygun görmediklerini, gerekçesi ile birlikte ilgili kurula iade eder. Bu kurulların, akademi yönetim kurulunca belirtilecek süre içinde yapacakları ikinci teklif üzerine kesin kararı akademi yönetim kurulu vermekte olup, akademi yönetim kurulu akademi başkanının yönetiminde üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile toplanır ve kararlarını mevcudun çoğunluğu ile alırdı (1184 sayılı yasa Md. 10).

DGSA yönetim kurulu'nun görevleri şunlardı:

- a. Akademilerarası kurul ile akademi temsilciler kurulu kararlarının yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesinde akademi başkanına yardımcı olmak,
- b. Akademi başkanının havale edeceği işleri inceleyerek karara bağlamak (1172 sayılı yasa Md. 12).

1980 Sonrası:

Bu dönemde 2547 ve 2809 sayılı yasaların yürürlüğe konması ile yönetsel dağınıklık giderilmiştir. Özellikle akademiler boyutunda görülen değişik ad ve işlevlerdeki kurulların oluşturduğu kargaşa anılan yasalarla ortadan kalkmıştır.

1980 sonrasında tüm üniversite ve akademilerin yönetim zinciri rektörlük, senato ve yönetim kurullarından oluşmaktadır. Yeni yönetim çerçevesinde rektörlerin görev ve sorumlulukları 2547 sayılı yasanın 13. maddesinde şöyle ele alınmıştır.

1. Üniversite kurullarına başkanlık etmek, yükseköğretim üst kuruluşlarının kararlarını uygulamak, üniversite kurullarının önerilerini inceleyerek karar bağlamak ve üniversiteye bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmayı sağlamak,
2. Her eğitim-öğretim yılı sonunda ve gerektiğinde üniversitenin eğitim-öğretim bilimsel araştırma ve yayım etkinlikleri hakkında Üniversitelerarası Kurul'a bilgi vermek,
3. Üniversitenin yatırım programlarını, bütçesini ve kadro ihtiyaçlarını, bağlı birimlerinin ve üniversite yönetim kurulu ile senatosunun görüş ve önerilerini aldıktan sonra hazırlamak ve Yükseköğretim Kurulu'na sunmak,
4. Gerekli gördüğü hallerde üniversiteyi oluşturan kuruluş ve birimlerde görevli öğretim elemanlarının ve diğer personelin görev yerlerini değiştirmek veya bunlara yeni görevler vermek,
5. Üniversitenin birimleri ve her düzeydeki personeli üzerinde genel gözetim ve denetim görevini yapmak,
6. Bu yasa ile kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Üniversitenin ve bağlı birimlerinin öğretim kapasitesinin rasyonel bir şekilde kullanılmasında ve geliştirilmesinde, öğrencilere gerekli sosyal hizmetlerin sağlanmasında, gerektiği zaman güvenlik önlemlerinin alınmasında, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerinin devlet kalkınma, plan, ilke ve hedefleri doğrultusunda planlanıp yürütülmesinde, bilimsel ve idarî gözetim ve denetimin yapılmasında ve bu görevlerin alt birimlere aktarılmasında, takip ve kontrol edilmesinde ve sonuçlarının alınmasında birinci derecede yetkili ve sorumludur.

Senato: 1750 sayılı yasada yönetsel karar organı olarak tanımlanan ve işlevini sürdüren senato 2547 sayılı yasada akademik organ haline gelmiş ve aşağıdaki görevleri yerine getirmekle yükümlü kılınmıştır.

1. Üniversitenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım etkinliklerinin esasları hakkında karar almak,
2. Üniversitenin bütününe ilgilendiren yasa ve yönetmelik taslaklarını hazırlamak veya görüş bildirmek,
3. Rektörün onayından sonra Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girecek olan üniversite veya üniversitenin birimleri ile ilgili yönetmelikleri hazırlamak,
4. Üniversitenin yıllık eğitim-öğretim programını ve takvimini inceleyerek karara bağlamak,
5. Bir sınava bağlı olmayan fahri akademik unvanlar vermek ve fakülte kurullarının bu konudaki önerilerini karara bağlamak,
6. Fakülte kurulları ile rektörlüğe bağlı enstitü ve yüksekokul kurullarının kararlarına yapılacak itirazları inceleyerek karara bağlamak,
7. Üniversite yönetim kuruluna üye seçmek,
8. Bu yasa ile kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Üniversite Yönetim Kurulu: 1750 sayılı yasa da çok genel olarak belirtilen üniversite yönetim kurulu'nun görevleri 2547 sayılı yasa da daha ayrıntılı biçimde ele alınarak şöyle ifade edilmiştir:

Üniversite Yönetim Kurulu yönetsel etkinliklerde rektöre yardımcı bir organ olup aşağıdaki görevleri yapar.

1. Yükseköğretim üst kuruluşları ile senato kararlarının uygulanmasında, belirlenen plân ve programlar doğrultusunda rektöre yardım etmek,
2. Etkinlik plân ve programlarının uygulanmasını sağlamak; üniversiteye bağlı birimlerin önerilerini dikkate alarak yatırım programını, bütçe tasarısı taslağını incelemek ve kendi önerileri ile birlikte rektörlüğe sunmak,
3. Üniversite yönetimi ile ilgili rektörün getireceği konularda karar almak,
4. Fakülte, enstitü ve yüksekokul yönetim kurullarının kararlarına yapılacak itirazları inceleyerek kesin karara bağlamak,
5. Bu yasa ile verilen diğer görevleri yapmaktır (2547 sayılı yasa, Md. 15).

Karşılaştırma:

1980 öncesi ve sonrası yasal düzenlemeler rektörlük, senato ve yönetim kurullarının görevleri boyutunda karşılaştırıldığında,

a. Rektörler, yeni yasa uyarınca çok geniş yetki ve sorumluluklarla donatılmışlardır. Bunun yanısıra görevlerin son paragrafında belirtildiği gibi bilimsel araştırma eğitim-öğretim ve yayım etkinliklerinde devlet kalkınma planları esas alınmıştır.

b. Yeni düzenleme ile senato üyeleri açısından sayısal kısıtlamalar getirilmiştir. Daha açık ifade edilmek iste-

se senato üyelerinin sayısında azalmalar olmuştur.

c. Yine yeni düzenleme ile senatonun akademik organ/ blduğu belirtilmiştir.

d. Üniversiteye bağlı değişik öğretim birim ve alan- larını temsil edecek şekilde senatoca dört yıl için seçilen temsilcilerle bilim dalları düzeyinde temsil olanağı sağlan- mıştır.

e. Üniversite rektörlüğüne bağlı yüksekokul ve ensti- tü müdürlerinin kurula katılımları, rektör yardımcılarının oy hakkı 2547 sayılı yasa ile kaldırılmış, ayrıca 15. madde- sinin 4. fıkrası ile fakülte, enstitü ve yüksekokul yönetim kurulları ve yapılacak itirazları inceleme ve karara bağlama yetkisi verilmiştir.

f. Çeşitli akademilere ilişkin bölümlerde de değinil- diği gibi yeni yasal düzenlemelerle akademilerin de üniver- site bütünlüğü içine katılmasıyla kurul kargaşaları çözümlen- miş olmaktadır.

FAKÜLTELER, ENSTİTÜLER ve YÜKSEKOKULLAR

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu öncesinde bir bütün- lük göstermeyen fakülte, enstitü ve yüksekokulların yönetsel çözümlenmesi yasalar çerçevesinde bu bölümde tartışılacaktır.

1980 Öncesi:

1980 yılından önceki dönemde fakültelerde yönetimi; dekan, fakülte kurulu ve fakülte yönetim kurulundan oluşmak- ta idi. Aşağıda yönetim zincirinde yer alan makam ve kurulla- rın çalışması hakkında bilgi verilmiştir.

Dekanlık-Müdürlük

Dekan: Fakülte ve fakülteye bağlı kurumların tüzel kişiliklerinin temsilcisi idi. 1750 sayılı yasanın 16. madde- si dekanın görevlerini şöyle sıralamaktaydı.

Dekan, fakülte tüzel kişiliğinin ve fakülteye bağlı kurumların tüzel kişiliklerinin temsilcisidir, fakülte kurullarına başkanlık eder, kararlarını uygular.

Dekan, fakültenin genel yönetimini, bölüm, kürsü, enstitü, laboratuvar, fakülteye bağlı yüksekokul, okul ve diğer kurumların düzenli çalışmasını ve öğretim üyelerine ve yardımcılara verilmiş olan her türlü görevlerin gereği gibi yerine getirilmesini sağlar ve bunun için her zaman gerekli denetlemeleri yapardı. Dekan, denetlemeleri sırasında göreceği aksaklıkları giderecek önlemlerin alınmasını sağlardı. Dekan her ders yılı sonunda fakültenin genel durumu ve işleyişi hakkında rektöre bir rapor verirdi. Dekan, kendi yetkisinde olan bu işleri yapmadığı takdirde ilgililerle birlikte sorumlulu olurdu.

Dekan, fakülte, kurulunun kararları ile yönetim kurulu kararlarını, mümkün olan en kısa zamanda çoğaltarak bütün öğretim üyelerine gönderirdi.

Enstitü müdürü: Okulun temsilcisi, denetleyici ve sorumlusu idi. Müdürlerin görevleri bağlı buldukları kurumlarda düzenlenen yönetmeliklerde belirtilmişti. Ancak çalışmamız yasalarla sınırlı olduğundan yönetmeliklere inilmemiştir.

Yüksekokul müdürü: 1750 sayılı yasa ile dekanlara verilmiş görevleri okul bakımından yerine getirmekle yükümlü kılınmışlardı (Madde 17).

Kurullar:

Fakülte Kurulu: Kurul, akademik çalışmalara ilişkin konularda karar verir, akademik seçimleri yapar, fakültelerde yüksekokul, okul, bölüm, kürsü ve enstitülerin kurulması birleştirilmesi veya kaldırılmasına ilişkin önerilerde bulunurdu. Ayrıca kurul fakülteyi ilgilendiren konularda yasa, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hazırlayıp senatoya sunardı.

Fakülte Yönetim Kurulu: Yasa tüzük ve yönetmeliklerde, fakülte kurulunun açıkça yetkili kılınmadığı bütün konularda karar verirdi. Tüzük ve yönetmelikler hükümlerinin ve

Fakülte kurulu kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak işlemleri alır, dekanın göreceği bütün işlerde kendisine yardım ederdi.

Yönetim kurulu, öğrencilerin yazılma, çıkarılma, diğer fakültelerden naklen gelenlerin kabulü, ders intibakları ile öğretim ve sınavlara ait olan işlemleri hakkında karar verirdi. Bu kararlara itiraz merciî fakülte kurulları idi.

Fakülte yönetim kurulu, kürsü, bölüm ve diğer birimlerin önerilerini dikkate alarak bütçeyi hazırlar ve ödeneklerin dağıtımını yapardı (madde 15).

Enstitü kurulu ve enstitü yönetim kurulu, bu yasa ile fakülte kuruluna ve fakülte yönetim kuruluna verilmiş görevleri enstitü bakımından yerine getirirler.

Üniversitelere bağlı yüksekokulların yüksekokul öğretim kurulları ile okul yönetim kurulları; okulun bağlı bulunduğu fakülte veya üniversite kurullarının okulla ilgili kararların uygulanmasını sağlayacak kararları alır, öğrencilerin kayıt, kayıt silme, sınıf ve ders intibakları ile sınavlara ilişkin işlemler hakkında karar verirdi. Yukarıda belirtilenler dışında yüksekokulla ilgili diğer kararlar okulun bağlı bulunduğu fakülte veya üniversitece alınırdı (madde 17).

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksekokulların yönetim ve öğretim kurullarının görevlerine ilişkin esaslar, bağlı buldukları kurumca düzenlenen yönetmeliklerde ele alınmıştır. İlgili kurullar yönetmeliklerde belirlenen görevleri yerine getirirdi.

Bölüm:

1980 öncesi dönemde varolan yükseköğretim kurullarının çeşitliliğine koşut olarak bölüm kurullarında da çok çeşitlilik sözkonusu idi. Bunlar,

Bölüm profesörler kurulu

Bölüm yönetim kurulu

Bölüm genel kurulu

Bölüm kurulu gibi değişik adlar altında görevlerini

kurulmuşlardır.

Bu kurulların görevlerini genel esaslar içinde aşağıdaki biçimde sıralamak olasıdır:

a. Bölümün akademik çalışmalarına ilişkin konularda karar vermek,

b. Tüzük ve yönetmelik tasarılarını hazırlamak,

c. Bütçe, kadro ve ödeneklerle ilgili konularda görüş bildirmek,

d. İlgili yasa ve yönetmeliklerin verdiği diğer görevleri yerine getirmektir.

1980 Sonrası:

Dekanlık-Müdürlük

Dekanların görev yetki ve sorumlulukları 2547 sayılı yasanın 16. maddesinin (b) fıkrasında belirtilmiştir.

Görev, yetki ve sorumlulukları:

1. Fakülte kurullarına başkanlık etmek, fakülte kurullarının kararlarını uygulamak ve fakülte birimleri arasında düzenli çalışmayı sağlamak,

2. Her öğretim yılı sonunda ve istendiğinde fakültenin genel durumu ve işleyişi hakkında rektöre rapor vermek,

3. Fakültenin ödenek ve kadro ihtiyaçlarını gerekçe si ile birlikte rektörlüğe bildirmek, fakülte bütçesi ile ilgili öneriyi fakülte yönetim kurulunun da görüşünü aldıktan sonra rektörlüğe sunmak,

4. Fakültenin birimleri ve her düzeydeki personeli üzerinde genel gözetim ve denetim görevini yapmak,

5. Bu yasa ile kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Fakültenin ve bağlı birimlerinin öğretim kapasitesinin rasyonel bir şekilde kullanılmasında ve geliştirilmesinin

gerektiği zaman güvenlik önlemlerinin alınmasında, öğrenimlere gerekli sosyal hizmetlerin sağlanmasında, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesinde, bütün faaliyetlerin gözetim ve denetimin yapılmasında, takip ve kontrol edilmesinde ve sonuçlarının alınmasında rektöre karşı birinci derecede sorumludur.

Enstitü ve yüksekokul müdürü 2547 sayılı yasa ile dekanlara verilmiş olan görevleri yüksekokul bakımından yerine getirir (2547 sayılı yasa, Md. 19,20).

Kurullar:

Fakülte Kurulu: 2547 sayılı yasanın 17. maddesi fakülte kurulunun görevlerini aşağıdaki biçimde düzenlemiştir.

Buna göre; fakülte kurulu yarıyıl başında ve sonunda toplanarak fakültenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım etkinliklerini ve bu etkinliklerle ilgili esasları, plan, program ve eğitim-öğretim takvimini kararlaştırmaktadır.

Fakülte Yönetim Kurulu: 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu fakülte yönetim kurullarının oluşumunu değişikliğe uğrattırırken görevlerinde de bazı değişiklikler yaratmıştır. Yeni duruma göre fakülte yönetim kurulunun görevleri şöyle sıralanmıştır.

1. Fakülte kurulunun kararları ile tespit ettiği esasların uygulanmasında dekana yardım etmek,
2. Fakültenin eğitim-öğretim plan ve programları ile takviminin uygulanmasını sağlamak,
3. Fakültenin yatırım, program ve bütçe tasarısını hazırlamak,
4. Dekanın fakülte yönetimi ile ilgili getireceği bütün işlerde karar almak,
5. Öğrencilerin kabulü, ders intibakları ve çıkarılmaları ile eğitim-öğretim ve sınavlara ait işlemleri hakkında karar vermek,
6. Bu kanunla verilen diğer görevleri yapmaktır.

Enstitü Kurulu, Yüksekokul Kurulu: Yüksekokul ve Enstitü yönetim kurulunun bu yasa ile fakülte kurulu ve fakülte yönetim kuruluna verilen görevleri kendileri bakımından yerine getirmeleri yeni yasanın 20. ve 21. maddelerinde hükme bağlanmıştır.

Bölüm:

12 Eylül 1980 öncesi dönemde görülen yapısal ve yönetsel dağınıklık yeni düzenleme ile giderilerek birörnek durumuna getirilmiştir. Yeni düzenleme ile bölümü yöneten bölüm başkanı; bölümün her düzeyde eğitim-öğretim ve araştırmalarından ve bölüme ait her türlü etkinliğin düzenli ve verimli yürütülmesi ile sorumlu kılınmıştır.

Karşılaştırma:

a. Her iki yasanın, dekanların görevlerine ilişkin maddeleri karşılaştırıldığında; aralarında büyük ölçüde bir fark olmadığı gözlenmektedir. Ancak yeni yasada "güvenlik önlemlerinin alınmasında, öğrencilere gerekli sosyal hizmetlerin sağlanmasında, takip ve kontrol edilmesinde sonuçlarının alınmasında" gibi ifadelere yer verilmiştir.

b. Dekanlar düzeyinde saptanan durum, enstitü ve yüksekokul müdürleri boyutunda da hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

c. 1750 sayılı yasanın fakülte kurullarına verdiği yasa, tüzük ve yönetmelik tasarılarını hazırlama yetkisi veya görevi, yeni yasa ile verilmemiştir.

Yine eski yasa ile fakülte kuruluna verilen bölüm, kürsü ve enstitülerin kurulup birleştirilmesine ilişkin yetkileri de yeni yasa da yer almamıştır.

d. Yeni düzenleme ile fakülte yönetim kurulunun dekan yardımcısı olması özelliği daha belirgin olarak ortaya konmuştur.

e. Yeni düzenleme ile tüm yükseköğretimin bir sistem bütünlüğü içinde ele alınması ile akademi ve diğer yükseköğretim kurumlarındaki bölüm kurulları ortadan kaldırılmıştır.

B Ö L Ü M I I I

E Ğ İ T İ M P R O G R A M L A R I

Adı, unvanı, düzeyi ne olursa olsun bir eğitim kurumunun temel işlevi öğrencileri yetiştirmektir. Öğrencilerin yetiştirilme kılavuzu eğitim-öğretim programlarıdır. Bu genellemeler yükseköğretimi de kapsar niteliktedir. Yükseköğretimdeki hizmetlerin varoluş nedeni eğitim programlarının uygulanması için en iyi ortamların hazırlanmasıdır. Eğitim programları önceden belirlenmiş amaçları, bu amaçları gerçekleştirecek dersler ile araç-gereçleri, öğretim yöntemlerini ve değerlendirmeyi kapsar.

Bu bölümde yükseköğretim kurumlarının 1980'den önceki amaç ve ilkeleri, sınav ve değerlendirme, öğretim süresi ve devam, eğitim programlarında yatay ve dikey geçişler amaçlarıdaki sınırlılıklar çerçevesinde çözümlenerek yeni düzenlemelerle karşılaştırılmıştır.

YÜKSEKÖĞRETİMİN AMAÇ ve İLKELERİ

1980 Öncesi :

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, yükseköğretimin amaç ve ilkelerini üçüncü maddesinde, üniversitelerin görevleri başlığı altında şöyle açıklamıştır:

a. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak,

b Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, (örf ve adetlerine bağlı), milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar ve yükseköğretime dayanan mesleklerde türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve tecrübe sahibi, sağlam karakterli vatandaşlar olarak yetiştirmek,

c. Çağdaş bilim ve teknoloji gerekleri ve Devlet Kalkınma Planının hedefleri doğrultusunda, kendi insangücü ve maddi kaynaklarını en rasyonel, etkili, verimli ve ekonomik

şekilde kullanmak,

ç. Memleketi ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel ve teknik sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak, bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği yapmak,

d. Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları hükümetle ve kurumlarla da el birliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun faydalanmasına sunmak ve hükümetçe Millî Eğitim Bakanı'nın aracılığı ile istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek,

e. Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak,

f. Türk toplumunun genel seviyesini sağlayan her türlü yayınları yapmak .

Yukarıda ayrıç içindeki kısım 3 Aralık 1975 tarih ve 15431 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir.

Türk yükseköğretim sisteminin bir parçası olarak uzun yıllar görev yapan akademilerin amaçları ve ana ilkelerinin yasalarında açık seçik ortaya konulduğu söylenemez. 7334 sayılı yasa ile kurulan İTİA'lerinin görevleri çözümlendiğinde bu kurumların amaçlarına çok az değinildiği görülür. Örneğin anılan yasanın 2. maddesinin (a) bendinde, "öğrencileri iktisadi, ticari ve mali sahalarda ilmi ve tatbiki bilgilerle mücehhez, milli gayelere bağlı, seciyeli vatandaşlar olarak yetiştirmek" şeklinde açıklanan görevler, bir bakıma akademilerin "amaçları" olarak algılanabilir.

DGSA'lerinin amaçları 1172 sayılı yasanın 3. maddesinde "güzel sanatların çeşitli dallarında ilmi inceleme ve araştırma yeteneğine ve kendi mesleklerinde yaratma gücüne sahip, kültürlü sanatçılar yetiştirilmesini sağlayacak şekil-

"eğitim ve öğretim yapmak" olarak belirlenmiştir.

DMMA'lerinin kuruluş yasasında ise amaçlara ilişkin hiçbir madde ve ifadeye rastlanmamaktadır.

1980 Sonrası:

Türk Yükseköğretimini bir bütünlük içinde toplayan 2547 sayılı yasanın 4. ve 5. maddelerinde yükseköğretimin amaç ve ana ilkeleri şöyle tanımlanmıştır.

Yükseköğretimin amacı:

a. Öğrencilerini;

1. ATATÜRK inkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,
2. Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,
3. Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,
4. Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,
5. Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,
6. Beden, zihin, ruh, ahlâk ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,
7. İlgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmek,

b. Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu arttırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,

- c. Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verileri yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır (Madde 4).

Türk Yükseköğretiminin yeniden düzenlenen bu amaçları yasanın 5. maddesi ile getirilen "Ana İlkeler" ile planlama programlama ve düzenleme boyutlarında açıklığa ve kesinliğe kavuşturulmuştur. Bu ana ilkeler:

- a. Öğrencilere, ATATÜRK inkılâpları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır.
- b. Millî Kültürümüz, örf ve adetlerimize bağlı, kendimize has şekil ve özellikleri ile evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere, millî birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırılır.
- c. Yükseköğretim kurumlarının özellikleri, eğitim-öğretim dalları ile amaçları gözetilerek eğitim-öğretimde birlik ilkesi sağlanır.
- d. Eğitim-öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve uzun vadeli olarak hazırlanıp sürekli olarak geliştirilir.
- e. Yükseköğretimde imkân ve fırsat eşitliğini sağlayacak önlemler alınır.
- f. Yeni üniversiteler, üniversiteler içinde fakülte, enstitü ve yüksekokullar, devlet kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesinde Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur.

- g. Meslek elemanı yetiştiren bakanlıklara bağlı yüksekokullar, Yükseköğretim Kurulu'nun tespit edeceği esaslara göre Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulur.
- h. Yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi, verimlerinin artırılması, genişletilmesi ve bütün yurda yaygınlaştırılması amacına yönelik olarak yenilerinin açılması, öğretim elemanlarının yurt içinde ve dışında yetiştirilmeleri ve görevlendirilmeleri, üretim-insangücü-eğitim unsurları arasında dengenin sağlanması, yükseköğretime ayrılan kaynakların ve ihtisas gücünün dağılımı, millî eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda ülke, çevre ve uygulama alanı ihtiyaçlarının karşılanması, örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim-öğretimi de kapsayacak şekilde planlanır ve gerçekleştirilir.
- ı. Yükseköğretim kurumlarında, eğitim-öğretim sürecince ATATÜRK ilkeleri ve inkılâp tarihi, Türk dili, yabancı dil zorunlu derslerdir. Ayrıca beden eğitimi veya güzel sanat dallarından biri de zorunlu ders olarak programlanır ve icra edilir (Madde 5).

Karşılaştırma:

Yukarıda verilen amaç ve ana ilkelerden bir bölümünün 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası'nda, bir bölümünün de 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nda değişik ifadelerle yer aldığı söylenebilir. Ancak yeni düzenlemede diğerlerine ek olarak bazı ilkeler öngörülmektedir. Bunlar;

- a. Atatürk Milliyetçiliği,
- b. Yükseköğretimde fırsat ve imkân eşitliğini sağlayacak önlemlerin alınması,
- c. Üniversite, fakülte, enstitü ve yüksekokulların

kalkınma planları ilke ve hedefleri doğrultusunda yasa ile kurulması,

d. Bakanlıklara bağlı yüksekokulların ancak Yükseköğretim Kurulu'nun saptayacağı esaslara göre kurulması,

e. Yükseköğretim kurumlarının yurt düzeyine dengeli olarak yayılması,

f. Açık ve yaygın yükseköğretimin de genel yükseköğretim çerçevesinde ele alınarak planlanması ve gerçekleştirilmesi,

g. Tüm yükseköğretim öğrencileri için Atatürk ilkele-ri ve inkılâpları ile Türk Dili, yabancı dil ile beden eğiti-mi veya güzel sanat dallarından birinin eğitim programları içinde zorunlu dersler olarak yer alması şeklinde özetlenebilir.

SINAV ve DEĞERLEME

1980 Öncesi:

1750 sayılı yasanın 53. maddesi "Üniversitelerde. fakülte ve diğer kurumlarda, bu kuruluşların özellik ve gereksinimlerine göre çeşitli kademelerde, temel bilimler, li-sans, yüksek lisans, uzmanlık ve doktora düzeylerinde yapıla-cak öğretim ve verilecek diplomalar, üniversite ve fakülte kurullarınca hazırlanan öğretim planına ve plandaki sıra ve şartlara göre öğretim ve sınav yönetmeliklerinde düzenlenir" hükmünü taşımakta idi. Türk yükseköğretim sistemi içinde ö-nemli bir yer tutan akademilerin yasaları incelendiğinde eği-tim-öğretim, sınav değerlemeye ilişkin hiçbir hükme yer veril-mediği görülmüştür.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasanın sınav ve başarı değerlemeye iliş-kin esasları içeren hükümleri adı geçen yasanın 44. maddesin-de aşağıdaki şekilde ele alınmıştır.

Madde 44.- Öğrenciler bir dersin sınavına girebilmek için o derse devam etmek, yarı yıl içinde açılacak en az iki ara sınavına katılmak ve o dersin uygulamalarını başarılı olarak tamamlamak zorundadırlar. Sınava katılabilmek için, en az ara sınav notu ortalaması ve ara sınav notlarının sınav başarı notuna katkısı Üniversitelerarası Kurul'ca tespit edilir. Üniversite senatoları ayrıca sınavda başarısız olan öğrencilere, aynı sınav döneminde sağlanmak şartı ile bir bütünleme sınavı açılmasına karar verebilirler. Bir dersin devam, ara sınavı, uygulama ve sınav şartlarından birini yerine getiremeyen öğrenciler; bir defaya mahsus olmak üzere, eğitim-öğretim programının bağlı olduğu yükseköğretim kurumu yönetim kurulunun uygun göreceği ilk yarı yılda, o dersin kayıt, devam, ara sınavı ve uygulama şartlarını tekrar yerine getirirler. Bu şartlardan birinin yerine getirilememesi halinde öğrencilerin üniversite ile ilişkisi kesilir.

Ayrıca, bir yükseköğretim kurumunun birinci sınıfında öğrenime başlayan öğrenciler, bu öğrenimin başlangıcından itibaren en çok iki eğitim-öğretim yılı içinde; sınıf geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda ise ilk iki yarı yılın bütün derslerinde başarıyla olmaya mecburdurlar.

Yükseköğretim Kurulu'nca esasları belirtilen haklı ve geçerli bir neden olmaksızın yukarıdaki şartları yerine getirmeyerek öğrenimlerini tamamlayamayan veya tamamlayamayacakları anlaşılan öğrencilerin öğretim kurumu ile ilişkileri kesilir.

Yasada yeralan hükümlere ek olarak ön lisans ve lisans düzeyinde sınav ve değerlendirme esaslarına ilişkin genel ilkeler Yükseköğretim Kurulu'nun 26 Ekim 1983 tarihli kararlarında saptanmış ve uygulamadaki durumlara göre gözden geçirilerek zaman zaman bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu ilkeleri aşağıdaki biçimde özetlemek mümkündür:

1. Eğitim-öğretim, sınıf geçme ve ders geçme esasına

göre yürütülür.

2. Her yarıyıl 70 öğretim günüdür.

3. Bir dersten başarılı olmak için:

a. Teorik derslerin % 70'ine katılmak,

b. Uygulamalı olan derslerde uygulamaların % 80'ine katılmak,

c. Bir yarıyıl içinde ikiden az olmamak üzere yapılan ara sınavlarda Üniversitelerarası Kurul'ca tesbit edilen not ortalamasını sağlamak,

d. Uygulamalarda başarılı olmak zorunluluğu vardır.

e. Başarı notu tam notun % 50'sidir.

Karşılaştırma:

a. Yeni uygulama ile bir öğrenci ilk dört yarıyılın derslerini başarı ile tamamlamış olmak kaydıyla, öğreniminin bütünü tamamlamaz ise o öğrenciye ön lisans diploması verilmektedir. Bu yeni anlayışla hem öğrencilerin dört yarıyıllık başarılı öğrenimleri değerlendirilmiş olmakta, hem de ara insangücü yetiştirilmesine büyük ölçüde hizmet edilmiş olmaktadır.

b. 1980 sonrası dönemde Yükseköğretim Kurulu'nun bir başka kararı ile ders geçme sistemi eğitimde esas kabul edilmiştir. Ancak bugün henüz tüm yükseköğretim kurumlarında bu sisteme geçilmemiştir.

c. Yasada da belirtildiği gibi Yükseköğretim Kurulu'nun saptadığı ilkeler arasında dışarıdan, devam zorunluluğu olmayan eğitim (ekstern) sistemi de yeni bir uygulama olarak sistem içinde yerini almıştır.

d. Yine yeni yasada; derslere devam ara sınav zorunluluğu, uygulamalarda başarılı olma koşulu, bütünleme hakkının kazanılış şekli, açıkça belirtilmiş ve şartların yerine getirilmemesi halinde öğrencinin ilişığının kesileceği hükme

bağlanmıştır.

e. 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile akademikerler ve yüksekokullarda da sınav ve değerlendirme boyutunda eşitlik sağlanmıştır. /X

f. 2547 sayılı yasada bulunan sınav ve değerlendirme hükümleri çerçevesinde her üniversite kendi yönetmeliklerini hazırlamıştır (2547 sayılı yasa, Md. 44/d).

ÖĞRETİM SÜRESİ ve DEVAM

1980 Öncesi:

1980 öncesi dönemde üniversitelerin eğitim ve öğretim süresi ile ilgili esaslar 1750 sayılı yasanın 54. maddesi ile düzenlenmiştir.

Madde 54.- Bir öğrenci kural olarak, üniversite içerisindeki öğrenimini, içinde bulunduğu öğretim kademesi için öngörülen normal öğretim süresinin en fazla yarısı kadar ek bir süre içerisinde bitirmekle yükümlüdür. Bu süre içerisinde öğrenimlerini, ilgili yönetmeliklerin belirttikleri meşru ve makbul bir sebep olmaksızın, tamamlayamayan veya tamamlayamayacakları anlaşılan öğrencilerin üniversite ile ilişkileri kesilir.

Akademi yasaları içinde sadece 1184 sayılı DMMA'leri yasanın 1. maddesinde öğretim süresinin en az dört yıl, tamamen denk programlarla geceleri öğretim yapan bölümlerinin süresinin en az beş yıl olacağı hükme bağlanmıştır. "Yönetmeliğe göre belirli şartları yerine getirmiş mühendis ve mimarları yüksek mühendis ve yüksek mimar seviyesine çıkaracak olan bölümlerin öğretim süresi ise en az bir yıldır" denilmekteydi.

Bakanlıklara bağlı yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim, sınav ve değerlendirme esaslarına ilişkin hususlar ise bakanlıklar tarafından yönetmeliklerle düzenlenmekte idi.

1980 Sonrası :

2547 sayılı yasanın 44. maddesi yükseköğretim kurumlarında önlisans ve lisans düzeyinde öğrenim yapan öğrencilerin öğretim sürelerine ilişkin olup;

Yasada öngörülen normal eğitim-öğretim sürelerine ilaveten; ön lisans düzeyinde eğitim-öğretim yapan kurumlarda bir yıl; dört veya daha uzun süreli lisans düzeyinde eğitim-öğretim yapan kurumlarda ise iki yıl ek süre tanınır. Bu süreler sonunda en çok üç dersten başarılı olmayanlara, bu derslerde de başarılı olabilmelerini sağlamak amacıyla iki yarı yıl ek süre daha tanınır.

Öğrenciler, bu ek süreler sonunda öğrenimlerini bitirmek zorundadırlar.

Lisans üstü düzeyde eğitim-öğretim yapan öğrencilere, bu yasada öngörülen normal eğitim-öğretim sürelerine ilaveten:

Yüksek lisans yapanlara bir yarı yıl,

Yüksek lisans ile birlikte doktora yapanlara üç yarı yıl,

Yüksek lisans yapmadan doğrudan doktora veya tıpta uzmanlık yapanlara üç yarı yıl ek süre tanınır. (2547 sayılı yasa Md. 44).

Yine aynı maddenin (c) fıkrası; Yükseköğretim Kurulu'nun saptadığı esaslar çerçevesinde derslere devamı zorunlu tutmuştur.

Karşılaştırma

a. Yeni uygulama ile devam zorunluluğu yasada belirtilmiştir.

b. Önlisans, lisans ve lisans üstü programlarda öngörülen ek süreler yine yeni uygulamada yasa maddesi haline getirilmiş ve eski uygulamaya oranla süre kısıtlaması getiril-

EĞİTİM PROGRAMLARINDA YATAY ve DİKEY GEÇİŞLER

1980 Öncesi:

12 Eylül 1980 öncesinde yürürlükte olan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 53. maddesinde yer alan "Aynı meslek ve bilim dallarında öğretim yapan farklı üniversite kuruluşları arasında yatay ve dikey geçişlerin ne yolda yapılacağı, üniversitelerin görüşleri alınarak ve bu kuruluşlar arasında öğrenci dağılımı dengesiyle sosyal şartlar gözönünde tutularak Üniversitelerarası Kurul'ca düzenlenir" hükmüne karşın adı geçen kurul sadece yatay geçişlere ilişkin olarak kararlar almış ve aşağıda esasları belirtilen bu kararları üniversiteler büyük bir duyarlılıkla uygulamıştır.

Bu kararlara göre yatay geçiş şartları şunlardır:

- a. Öğrencinin son ders yılının bütün derslerini başarı ile bitirmiş olması,
- b. Üniversiteye giriş puanı, nakledileceği eğitim programının o yılki taban puanından düşük olmaması,
- c. Gireceği üniversitedeki eğitim programında okutulan zorunlu derslerin hepsini başarı ile tamamlamış olması,
- d. Geçmek istediği sınıfta açık kontenjanın bulunması.

Tüm bu önlemlere ve kararlara karşın bu dönemde üniversiteler arasında etkili bir eşgüdüm sağlanamadığından öğrencilerin bir eğitim programından başka bir üniversitenin benzer bir eğitim programına yatay geçişleri çoğu zaman mümkün olamamıştır (Doğramacı, 1983, s.7). Bu eksiklik nedeni ile IV. BYKP yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve ölçütlerin geliştirilmesini ve eşgüdümü sağlamak üzere Üniversitelerarası Kurul bünyesinde yeterli yetkilerle donatılmış bir örgütün oluşturulmasını öngörmüştür. Aynı plân yükseköğretim kurumları ve kademeleri arasında amaç ve işlevlerine uygun program ve ölçütlerin geliştirilmesi ile tüm yükseköğretim kurumlarının birinci sınıflarında Türkçe, yabancı dil ve kurumsal özellik-

lerine göre temel bilimlerden gerekli konuların yer alacağı program uygulamalarının gerçekleştirilmesini öngörmüştü (IV. BYKP, s.458).

1980 öncesinde üniversite, akademi ve yüksekokul ayırımı ve yapısal çeşitlilik, öğretim programlarında en düşük düzeyde birörnekliliğin sağlanmasını güçleştirmekte idi (Kavak, 1983, s.39).

Akademilerin yasalarında ise yatay ve dikey geçişlere ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktaydı.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasadan önceki uygulamalarda görülen aksaklıkların giderilmesi için alınan önlemleri Doğramacı "Yükseköğretim Reformu ve İki Yıllık Uygulama Sonuçları" adlı yapıtında şöyle özetlemektedir.

2547 sayılı yasa, Yükseköğretim Kurulu'na yükseköğretim kurumlarındaki eğitim ve öğretim programlarının asgari ders saatlerini ve sürelerini, öğrencilerin yatay ve dikey geçişlerini ve yüksekokul mezunlarının bir üst düzeyde öğrenim yapmalarına ilişkin hususlar, Üniversitelerarası Kurul'un da görüşlerini alarak tesbit etme görevini vermiştir. Buna göre her yarı yıl 14 hafta (70 gün) olarak kabul edilmiştir. Eğitim programlarının tek tip haline getirilmesi asla düşünülmemiştir. her programda en az kaç saat ders okutulacağı ve pratik yapılacağı karara bağlanarak yalnızca eşdeğerlik sağlanmıştır. Ders müfredatının bizzat üniversitelerce tesbit edilmesi ve ihtiyaç duydukları takdirde, bu asgari saatleri % 20, % 30 ve % 50'ye kadar artırabilmeleri öngörülmüştür (Doğramacı, 1983, s.15).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 7/e maddesi, yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim programlarının asgari ders saatlerini ve sürelerini, öğrencilerin yatay ve dikey geçişleriyle, yüksekokul mezunlarının bir üst düzeyde öğrenim yapmalarına ilişkin esasları, Üniversitelerarası Kurul'un da görüşlerini alarak, belirleme yetkisini Yükseköğretim Kurulu'na vermiştir. Anılan yasanın 65. maddesi yükseköğretim kurumları arasında ön lisans ve lisans düzeyinde yatay geçiş esaslarını yönetmeliklerle düzenleme yetkisini de Yükseköğretim Kurulu'na vermiştir. Buna ilişkin yönetmelik 21 Ekim 1982 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Aynı yasanın 7/e ve 65. maddelerine dayanılarak dikey geçişlerle ilgili iki yönetmelik çıkarılmıştır. Bunlardan birincisi "Meslek Yüksekokulları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik" diğeri ise "Öğretmen Yetiştiren Yüksekokullar Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkında Yönetmelik"tir. Birinci yönetmeliğin amacı, meslek yüksekokullarındaki öğrencileri daha başarılı olmaya özendirerek, yetenekli ve başarılı öğrencilerin lisans öğrenimi yapabilmeleri için gerekli imkan ve fırsatı sağlamaktır. Bu yönetmelik, belli başarı koşullarını yerine getiren mezunların % 10'una lisans programını tamamlama olanağı sağlamaktadır. Bu konudaki uygulamalar 1983-1984 ders yılında başlatılmış bulunmaktadır. Aynı yönetmeliğin geçici maddesine göre eski tekniker ve yüksek tekniker okulu mezunları da Yükseköğretim Kurulu'nca saptanacak koşulları yerine getirmek kaydıyla bu haktan yararlanabilmektedirler. Nitekim bu maddenin uygulaması 1984-1985 öğretim yılı başından bu yana Fırat Üniversitesinde sürdürülmektedir. Dokuz Eylül ve Çukurova Üniversitelerinin de program düzenleme ile ilgili çalışmalarını sürdürdüğü bilinmektedir.

"Öğretmen Yetiştiren Yüksekokul Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkındaki Yönetmelik" ise öğretmen yetiştiren yüksekokul mezunlarının yetenek ve başarılarına göre kendi alanlarında lisans öğrenimi yapabilmeleri için gerekli imkan ve fırsatı sağlamak amacı ile çıkarılmıştır. Ayrıca lisans tamamlama programlarının yoğunlaştırılmış programlar halinde yaz ve akşam öğretimi biçiminde düzenlenebileceği hükme bağlanmıştır. Bu yönetmelik ile ilgili uygulamalar bazı üniversitelerimizde başlatılmıştır.

Karşılaştırma:

a. Öğrenci açısından 1981'den sonra yatay ve dikey geçişler kolaylaşmış, bununla ilgili işlemler daha belirgin ve birörnek esaslara bağlanmıştır.

b. Yeni uygulama ile programlar belli ölçüde ilkelere bağlanmış, üniversitelerin kendi özelliklerini geliştirme-

leri, onlardan beklenen bilimsel işlevin ve bilimin kullanılmasındaki çeşitliliğin ve zenginliğin aksatılmaması ölçütleri içinde, üniversiteler arasında programlar bakımından uygunluğun sağlanmasına çalışılmıştır.

c. 1750 sayılı yasanın yürürlükte olduğu yıllarda Üniversitelerarası Kurul'ca alınan yatay geçiş esaslarına ilişkin kararlarla aynı doğrultuda olmakla beraber, tıp fakültesi son sınıflarına (intern) ve merkezi açık öğretimden örgün yükseköğretime geçiş yapılamayacağını hükme bağlamıştır. Yabancı ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarından yurdumuzdaki yükseköğretim kurumlarına geçişte bazı esaslar belirlenmiş, daha önceki uygulamada geçerli olan taban-tavan puan koşulu kaldırılarak, 7. madde uyarınca 5. ve 6. maddelerdeki sınırlamalar kaldırılarak, puan uygulaması öğrencilerin yararına bir biçimde yeniden düzenlenmiştir.

d. Programlarda bazı temel derslerin asgari ders saatleri belirlenmiş, bu ders saatlerinin artırılması, yeni dersler konulması ve bu derslerin içeriğinin saptanması tamamen üniversitelere ve üniversite öğretim elemanlarına bırakılmıştır. Bazı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, örneğin Fransa ve Avusturya'da her dersin ana programlarının Eğitim bakanlıkları tarafından ilân edildiği görülmektedir.

Öğrenci başarısına ilişkin olarak Kaptan; yükseköğretim konusunda hazırladığı raporda, programlarla ilgili olarak şunları vurgulamaktadır:

Öğretim eğitim işinde sınıfların çok kalabalık olması hesabıyla, nitelik açısından beklenen seviyeye ulaşılmış olduğunu söylemek zordur. Fakat, öğrenci başarı oranında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Bu oranın, çok güvenilir araştırmalara dayanmasa bile, 1980 öncesi ortalama % 20'lere kadar düşmüş olduğu tahmin edilmektedir. 1980 sonrası ise dar bir örneklem üzerinde gözlenmiş olsa bile, öğrenci başarı oranının değişik dallara göre % 62 ile % 94 arasındaki seviyelere yükseldiği görülmektedir (Kaptan, 1983, s.40).

Nitekim Yükseköğretim Kurul'nca yapılan incelemelerde öğrenci başarı oranının, 1983-1984 ders yılında, sağlık (tıp, eczacılık, diş hekimliği ve veterinerlik) alanında % 77.6, fen bilimleri alanında % 70.7, sosyal ve iktisadi bilimlerde % 71.1 civarında olduğu belirlenmiştir.

B Ö L Ü M İ V

Ö Ğ R E N C İ H İ Z M E T L E R İ

Tüm eğitim kurumlarında olduğu gibi yükseköğretimde de sistemin temel ögesi öğrencilerdir. Diğer bir anlatımla öğrenci olmadığı zaman kurumun varoluş nedeni ortadan kalkmaktadır. Başaran, eğitimde öğrenciye verilecek hizmetleri;

1. Öğrencilerin sisteme girişi, yerleştirme, devam, yer değiştirme, sınıf geçme, disiplin vb. işlemler,

2. Öğrenme sorunlarını çözmeye yönelik sağlık, beslenme, rehberlik, yöneltme vb. hizmetler (mediko-sosyal hizmetler), olmak üzere iki bölümde toplamıştır (Başaran, 1983, s.112).

Çalışmamızın bu bölümünde, öğrencilerin sisteme girişi, disiplin işleri sağlık hizmetleri, sosyal etkinlikler ve rehberlik amacımızın sınırları içinde yeni düzenlemeden önce ve sonra olmak üzere iki kesitte çözümlenmiştir.

Ö Ğ R E N C İ L E R İ N S İ S T E M E G İ R İ Ş İ

1980 öncesini:

Yükseköğretim kurumlarına öğrenciler merkezî seçme yöntemi ile alınmaktadır. Öğrencileri seçmek amacıyla geliştirilen "Merkezî Sınav Sistemi" ile ilk kez 1962-1963 ve 1963-1964 öğretim yıllarında Ankara Üniversitesi tarafından geliştirilip, yalnızca bu üniversite için uygulanmıştı. Bu öğrenci seçme sisteminden beklenen yararın sağlanabilmesi için tüm yükseköğretim kurumlarının bu sistem içine alınması gerektiği anlaşıldı (Mıhçıoğlu, 1974, s.16-17). Nitekim Üniversitelerarası Kurul'un 26.4.1963 günü yaptığı toplantıda bu sistemin tüm üniversiteleri kapsayacak biçimde genişletilmesi olanaklı araştırılmıştır. Bu amaçla Ankara, İstanbul, İstanbul Teknik, Ege Üniversitelerinin temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulmuştur. Anılan komisyonun hazırladığı "Üniversi-

"Üniversitelerarası Kayıt ve Giriş İmtihan Yönetmeliği" 5.2.1964 gün ve 11625 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Merkezi öğrenci seçme sınav sisteminin ilk öğretim yılındaki (1964-65, 1965-66) uygulamasını Ankara Üniversitesi gerçekleştirmişti. Daha sonraki uygulamaların yürütülmesi, ni ve sorumluluğunu 1966-1973 yılları için İstanbul Üniversitesi yüklenmiştir. 1973-1974 öğretim yılında da Hacettepe Üniversitesi'nce yerine getirilen bu görevin üniversiteler tarafından sırayla yüklenilmesi anlayışı terk edilerek, kurumsallaşmasının gerekliliği benimsenmiştir. Sonuçta 19.11.1974 gün ve 15067 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Üniversitelere Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yönetmeliği" ile Üniversitelerarası Kurul'a karşı sorumlu bir birim oluşturulmuştur. Üniversiteler dışındaki yükseköğretim kurumlarını da kapsayan "Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Merkezi" (ÜSYM)'nin 1975 yılında kurulması ile yükseköğretime öğrenci girişinin kurumsallaşması tamamlanmıştır denebilir.

1980 Sonrası:

Yükseköğretim Kanunu'nun öğrencilerin sisteme girişine ilişkin yeni bir düzenleme getirdiği söylenemez. Ancak yükseköğretimin bütünlüğü gözönüne alınarak merkezin adı "Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)" olarak değiştirilmiştir.

Kuruluşundan bu yana ÖSYM'ye başvuran ve yükseköğretim kurumlarına alınan öğrenci sayıları ÇİZELGE 2'de verilmiştir. Çizelgeden, her yıl artan (1983-1984 öğretim yılı dışında) başvuru ve ortaöğretim mezunu sayısına karşın yükseköğretim kurumlarına yerleştirilen öğrenci sayısının artırılarak oranın (%) belli bir düzeyde tutulabildiği anlaşılmaktadır.

Karşılaştırma:

Öğrencilerin girişi ile ilgili olarak 2547 sayılı ya-

ÇİZELGE 2. Yükseköğretime Talep İle Seçilip Yerleştirilen Öğrenci Durumu

Öğretim Yılı	ÖSYM ye başvuran öğr. sayısı (a)	0 Yıl Mezun olan başvuru (b)	Yerleştirilen öğr. sayısı (c)	c/a oran (%)	c/b oran (%)
1975-1976	281273	114881	48542	17	42
1976-1977	316341	148881	40849	13	27
1977-1978	357511	159789	36639	10	23
1978-1979	373866	166751	37428	10	22
1979-1980	420726	186908	40622	9	22
1980-1981	443359	187281	41574	10	22
1981-1982	407977	189773	54818	13	29
1982-1983	408579	190200	96860	23	50
1983-1984	361328	-	108725	30	-
1984-1985	437118	198000	132543	30	67

Açık Öğretim dahil.

Yasanın 45/b maddesi; devlete ait yükseköğretim kurumlarına girişte esasları Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen sınavların zorunlu olduğunu, sonuçların değerlendirilmesinde adayların ortaöğretimdeki başarılarının dikkate alınacağını hükme bağlamaktadır. Ayrıca ortaöğretim kurumlarını birincilikle bitiren öğrencilerin yükseköğretim kurumlarında ayrılan kontenjanlara istek ve puanları gözönüne alınarak yerleştirileceği açıklanmıştır. Bu uygulama 2547 sayılı yasanın öğrenci seçimine ve yerleştirilmesine ilişkin önemli bir yeni yaklaşım olarak nitelendirilebilir.

DISİPLİN İŞLERİ

1980 Öncesi:

Yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin disiplin işleri ile ilgili esaslar yasa ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 64. maddesi üniversite öğrencilerinin disiplin işleri ile ilgili esasları saptamaktaydı. Anılan madde uyarınca, öğrencilere hangi tür cezaların verileceği ve bu tür cezaları vermeye hangi organın yetkili olduğu belirtilmekteydi. Üniversite öğrenci disiplin yönetmeliği ile disiplin suçları ve cezaları, soruşturmaların nasıl yapılacağı, hüküm verme ve itiraz ile ilgili hususlar ayrıntılı olarak düzenlenmişti.

Türk yükseköğretim sistemi içinde yer alan akademilerin ve 1750 sayılı yasa kapsamı dışında kalan kurumların yasaları öğrenci disiplin işleri açısından incelendiğinde bu konuya hiç değinilmediği görülür.

1980 Sonrası:

2547' sayılı yasada ise öğrencilerin disiplin işleri 54. madde ile düzenlenmiştir. Bu maddede öğrencilere hangi tür cezaların verileceği, soruşturmaların nasıl yapılacağı ve bu konularda kimlerin yetkili olduğu belirtilmektedir. Bu konularla ilgili ayrıntılı hususlar "Yükseköğretim Öğrenci

Disiplin Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir.

Karşılaştırma:

Öğrencilerin disiplin işlerini düzenleyen maddelerin, her iki yasa karşılaştırıldığında, hemen hiçbir farklılık-
rını görülmemiş, ancak 2547 sayılı yasa cezai işlemleri gerek-
tiren eylemleri daha ayrıntılı biçimde ele almıştır.

SAĞLIK HİZMETLERİ, SOSYAL ETKİNLİKLER ve REHBERLİK

1980 Öncesi:

1750 sayılı yasanın 56. maddesi:

Üniversiteler öğrencilerin beden ve ruh sağlığının korunması, beslenme, çalışma, dinlenme ve boş zaman-
larını değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşıla-
mak ve bu amaçla, ilgili kamu kuruluşları ile de iş-
birliği yapmak suretiyle, öğrenci ve mezunlarına üni-
versite içinde ve dışında iş bulma servisleri kurmak
ve çalışma şartlarını düzenlemek, mediko-sosyal mer-
kezler, yurtlar, öğrenci kantin ve lokantaları açmak,
toplantı ve sinema, tiyatro salonları, spor salon ve
sahaları, kamp yerleri temin etmekle ve bunlardan öğ-
rencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerek-
li tedbirleri almakla görevlidirler.

hükmünü taşımaktadır.

1980 sonrasında yapılan yasal değerlemelerin gerek-
çesini eski uygulamalara dayalı olarak Kaya şöyle özetlemiştir.

Öğrenci başarılarını etkileyen başka bir etmen de, öğretimi geliştiri-
ci ve tamamlayıcı araç, gereç ve olanakların yetersizliğidir. Kütüphanelerin okuma odaları ve laboratuvarlar da çok kalabalıktır.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 2000'e yakın öğrenci bir anfiye doluşup, birşeyler öğrenmeye çalışmaktadırlar.

Diğer üniversite fakültelerinde de durum farklı değildir ve öğretim üyeleri ile öğrenciler arasındaki ilişkiler yok denecek kadar sınırlıdır. Rehberlik sistemi gelişmemiş olup, çok defa öğretim üyeleri

öğrencilerini ilk kez dönem sonundaki sınavlarda kişisel olarak tanıma olanağını bulmaktadır. Öğretim üyesi-öğrenci arasındaki bu ilişki kopukluğunun nedenini öğretmenle öğrenci arasındaki gelenekselleşmiş mesafede aramak gerekir. Ayrıca; özellikle klasik üniversitelerde, öğretim üyelerinin 1750 sayılı Üniversite Yasası'nın kabulüne değin, dersleri dışında serbest sayılmaları da, öğretim üyesi-öğrenci ilişkisine zaman bırakmamıştır. Kuşkusuz, rehberlikten yoksun oluş öğrenci başarısızlığının nedenleri arasındadır. Yine klasik üniversitelerde, günümüze değin uygulanmakta olan sınıf ve zorunlu ders sistemi de, seçmeli kurs ve kredi sistemine yer vermediği için öğrencilerin başarısızlıkları artırmıştır (Kaya, 1984, s.272).

Yükseköğretim gençliğine götürülen sağlık ve sosyal hizmetler, her yükseköğretim kurumunda bir diğerinden farklı etkinlik ve yaygınlıkta gerçekleşmekteydi. Bu, hizmetlerde ikilemliğe, eşitsizliğe ve yatırımlarda gereksiz harcamalara yol açmaktaydı. Özellikle tek kampus olarak kurulamamış yükseköğretim kurumlarının her biriminin ayrı ayrı yetersiz kitaplık hizmetleriyle öğrencinin araştırma etkinlikleri kısıtlamıştır. Harcamaların yanı sıra bu kapasitelerin atıl olması ciddi sorunlar yaratmaktaydı.

Mediko-sosyal hizmetlerde de aynı örgütlenme bozuklukları vardı. Üniversiteler mediko-sosyal merkezlerinde, yüksekokullar dispanserler aracılığı ile sağlık hizmetlerini yürütmeye çalışmakta idi.

Tüm üniversite rektörlüklerine bağlı olarak kurulan mediko-sosyal merkezler sağlık hizmetlerini yerine getirmek üzere çaba göstermekteydiler. Sosyal etkinlikler arasında yer alan sosyal hizmet, boş zamanın değerlendirilmesi, eğlen-dirme gibi konularda yeterli verilerin bulunmamasına karşın hizmetlerin de yeterli olduğunu söylemek çok güçtü (Eğitim Sektörü Raporu, 1982, s.373).

Yükseköğretim kurumlarında sağlık ve sosyal hizmetlerin yetersizliği sürekli bir olgu olarak varlığını korumuştur. Üniversite bütçelerinde bu hizmetler için ayrılan kaynaklar sürekli yetersiz olmuş, yetersizliğin yanı sıra bu hizmetler için yarılmış olan kaynakların başka sektörlere kaydırıldığı yetkililerce yaygın olarak kabul edilmişti.

1980 Sonrası:

Mediko-sosyal hizmetlerin daha yeterli düzeye getirilmesi amacıyla 2547 sayılı yasanın 46. ve 47. maddelerinde yeniden örgütlenme, Öğrenci Harçları Fonu ile ilgili hükümler yer almıştır. Bu düzenleme ile oluşturulan "Öğrenci Harçları Fonu", Devlet bütçesinden ayrılan ödenekler ile öğrencilerden toplanan harçlardan oluşacak ve bu fonda toplanan paralar öğrencilerin beslenme, kültürel ve sportif etkinlikleri ile diğer sosyal gereksinimleri için kullanılacaktır. Bu yasal düzenleme sonucu, tüm üniversitelerde "Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlıkları" kurulmuş, öğrencilerin beslenme, sağlık, barınma, kültür ve sportif etkinlikleri için bu kaynak kullanılmaya başlanmıştır. Bu fonun nasıl kullanılacağına ilişkin esaslar Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenerek yükseköğretim kurumlarına duyurulmuştur. Yine aynı yasal düzenleme ile üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili işlerin yürütülmesi için Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı bünyesinde psikiyatri, klinik psikolog, danışman psikolog, sosyal hizmet uzmanı gibi hizmetlilerin görevlendirilmesi öngörülmüştür. Konu ile ilgili yönetmelik Şubat 1985 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Karşılaştırma:

2547 sayılı yasanın 47. maddesi de bir önceki yasanın ilgili maddesindeki hükümleri aynen benimsemiştir. Ancak buna ek olarak;

- a. Yükseköğretim kurumları, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak mezunlarına iş bulmakta yardımcı olurlar.
- b. Üniversiteler rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri kurar, öğrencilerin kişisel ve ailevi sorunlarını çözümlenmeye çalışır.
- c. Kamu kuruluşları adına, üniversitelerde okuyacak öğrencilere bu kuruluşlarca verilecek bursların bilim dallarına dağılımı ve sayısı, insangücü ih-

tiyacı ve öğretim elemanı yetiştirilmesi bakımından, devlet kalkınma planları ilke ve hedeflerine göre Yükseköğretim Kurulu tarafından belirtilir. Burslu öğrencilerin haçları ile laboratuvar, sınav ve diploma masrafları burs kapsamına girer. hükümlerini de getirmiştir.

B Ö L Ü M V

ÖĞRETİM ELEMANLARI

Bir eğitim kurumu için önemli öğelerden başta geleni öğretici personeldir. Öğretim elemanları yükseköğretimi nitelik ve nicelik yönünden belirleyen ölçüt personeldir. Sayıca yeterli, yetkin öğretim elemanlarına sahip eğitim kurumlarının ürünlerinin benzeri eğitim kurumlarından farklılaşması doğaldır. Bu bakımdan yükseköğretim kurumlarının, öğretim elemanları yönünden amacımızda da belirlendiği gibi, sayısal gelişme, işe alma ve atama, sağlanan sosyal haklar ve güvence, ödemeler, disiplin hükümleri ve uygulamalar boyutunda çözümlenmesi gerekli görülmüştür.

SAYISAL GELİŞME

Bu alt başlıkta 1980 öncesi durum özellikle üniversite ve akademi yasalarına dayalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Aşağıdaki çizelgede yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı öğrenci sayıları ve oranları, kurum türlerine göre verilmiştir.

ÇİZELGE 3. 1981'de Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Durumu

Yükseköğretim Türü	Kurumu Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretim Elemanı Sayısı	Bir Öğretim Elemanını Düşen öğ.sa.
Üniversite	19	130548	12573	10
DMMA	13	26637	1317	20
İTİA	6	37772	1334	28
DGSA	1	2894	57	51
MEB Yük.Ok.	108	34748	2581	13
Diğer Bakanlığa Bağlı Yük. Ok.	19	3212	294	11
TOPLAM	166	235811	18156	13

Çizelgedeki verilerden yararlanılarak şunlar söylenebilir. Öğretim elemanlarının % 69'u üniversitelerde, % 14'ü Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı yüksekokullarda, % 14'ü ise İTİA'leri ve DMMA'lerindeydi. Ancak bu dağılım daha başka kaynaklardan yararlanılarak incelendiğinde, 12573 öğretim elemanının 9746'sının (% 77.5) Ankara, İstanbul ve İzmir'deki üniversitelerde toplandığı görülecektir. Bu 1981 yılındaki düzenlemeden önce öğretim elemanlarının yurt çapında dengesiz dağılımlarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

1980 Öncesi:

Bir eğitim programının uygulanmasında başarı ancak yeterli sayı ve nitelikte öğretim elemanları ile sağlanabilmektedir. 12 Eylül 1980 öncesi öğretim üyesi dağılımındaki büyük dengesizlikler gerek basınımızda, gerekse eğitimcilerimiz tarafından zaman zaman dile getirilmiştir. Gelişmekte olan üniversitelerin öğretim elemanı gereksinimi günlük önlemlerle giderilmeye çalışıldığından ötürü "uçan profesörler" gibi tanımlamalar ortaya çıkmıştır. 1980 öncesinde İstanbul, Ankara ve İzmir'de bulunan 7 üniversitede 3156, bu illerdeki akademilerde ise 325 olmak üzere toplam 3481 öğretim üyesi olduğu halde, diğer kentlerdeki üniversitelerde de (Cumhuriyet, Erciyes, Fırat, İnönü, Ondokuz Mayıs, Selçuk, Akdeniz, Trakya, Yüzüncü Yıl) öğretim üyesi sayısı toplam 630'u geçmiyordu. Bu 12 üniversitenin 7'sinde ise öğretim üyesi sayısı 94'tü. 1980 öncesinde görülen dengesiz dağılım tıp fakültelerinde de belirgindi. 1981 yılında büyük kentlerdeki 5 tıp fakültesinin (Cerrahpaşa, İstanbul, Ankara, Hacettepe, Ege) 1028 öğretim üyesine karşılık, Anadolu, Antalya, Cumhuriyet, Ondokuz Mayıs ve Trabzon Tıp Fakültelerinde eğitim-öğretim, araştırma yayın etkinlikleri toplam 36 öğretim üyesince yürütülüyordu.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasa, öğretim üyeleri açısından 1980 öncesi dengesizliği gidermek, öğretim elemanlarının ülke çapın-

da dengeli dağılımı sağlama amacıyla yeni önlemler getirmiştir.

2547 sayılı yasanın 25. maddesinde de ele alınarak hükme bağlanan yeni uygulama ile doçentler ancak başka bir üniversitede açık bulunan profesörlüğe başvurabilmekte, doktora ve tıpta uzmanlık yetkisini kazananlar ise buldukları üniversitede üç yıl beklemek zorunda kalmakta ancak başka bir üniversitede hemen yardımcı doçent olabilmektedir (2547 sayılı yasa, Md.23/c).

Bu önlemlere karşın bazı yükseköğretim kurumlarında birçok eğitim-öğretim programlarında öğretim üyesi gereksinimi tam olarak karşılanamamaktadır. Bu olumsuz durum için yasanın 40. ve 41. maddelerinde "kurumlararası yardımlaşma" ve "öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması" başlığı altındaki hükümlere yer verilmiştir.

Ancak 1750 sayılı yasanın 46. maddesinde "öğretim üyesi yardımı" başlığı altında yer alan hükme karşılık istenen sonuç alınmadığı için yeni uygulama ile özendirici önlemler ve yaptırımlar getirilmiştir.

2880 sayılı yasa ile değişik 41. madde de görevlendirme süresi iki yıldan bir yıla indirilmiş, kur'a çekimi yerine de üniversite rektörlerinin karşılıklı anlaşması hükmü getirilmiştir.

1983 yılı itibariyle bakıldığında üniversitelerdeki öğrenci/öğretici durumu Çizelge 4'te görülmektedir.

Çizelge 4, bir öğreticiye düşen öğrenci sayısının büyüklüğüne göre sıralanmıştır. Diğer bir deyişle öğretim elemanı/öğrenci durumu iyi olmayan üniversitelerden iyi olanlara doğru gelişen bir anlatım sözkonusudur. Ancak bir profesöre düşen öğrenci sayısı bakımından en kötü ve en iyi durumda olan üniversiteler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı dikkati çekmektedir. Türk yükseköğretim kurumlarında 1983-1984 yılında görevdeki öğretim üyesi kadro durumu ile hedeflenen öğretim üyesi sayıları şöyledir.

**ÇİZELGE 4. Üniversitelerde Öğrenci/Öğretici Durumu
(1983 sonu)**

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Prof.	Doç.	Y.Doç.	Öğret. Görev. Okut.	Öğr/ Öğ. Ele.	Öğr/ Prof.
Yüzüncü Yıl	791	4	3	2	2	49	198
Trakya	5375	17	18	26	75	40	316
Dokuz Eylül	23659	61	68	134	372	37	387
Yıldız	9878	43	102	30	96	36	230
İnönü	1791	4	2	17	30	34	448
Atatürk	13849	42	124	120	151	32	329
Akdeniz	4875	16	21	32	83	32	304
Gazi	33495	22	64	127	886	30	1522
Selçuk	9694	13	36	54	249	28	746
Fırat	3044	7	21	21	60	28	435
İstanbul	37223	433	419	296	183	28	86
Ankara	29142	351	363	199	138	28	83
Uludağ	11203	55	93	64	201	27	204
Marmara	14882	34	51	80	411	26	437
Ondokuz Mayıs	5656	17	42	48	118	25	333
Karadeniz	7284	23	85	67	115	25	314
Erciyes	3599	9	36	49	61	23	399
Çukurova	7224	48	89	68	111	23	151
İstanbul Teknik	16305	179	115	179	290	21	91
Ege	12234	141	201	189	91	20	87
Orta Doğu Tek.	15315	56	106	289	326	20	273
Cumhuriyet	2313	8	25	48	44	19	289
Mimar Sinan	2692	32	15	29	73	18	84
Dicle	5516	13	33	38	20	17	422
Anadolu	6176	36	83	55	202	17	172
Hacettepe	14877	108	210	148	430	15	83
Boğaziçi	3966	31	41	75	109	15	128

Kaynak: Üniversitelerimizde Öğretim Elemanları ile Öğrenci Sayıları ve Hedefler. Yükseköğretim Kurulu, 14.4.1984.

Unvanı	Görevde olan sa. (a)	Tahsis edilen kadro (b)	Öngörülen Sayı (c)	a/b oran (%)	b/c oran (%)
Profesör	1844	2137	3824	86	56
Doçent	2435	3659	7413	67	49
Yard.Doç.	2457	4578	11026	56	42

Kısaca özetlemek gerekirse a/b sütununda da görüldüğü gibi tahsis edilen öğretim üyesi kadrolarının ortalama % 70'i kullanılabilir. Tahsis edilen kadrolar öngörülen kadroların yaklaşık yarısı (% 49'u) oranındadır. Bu görünüm Türkiye'nin öğretim üyesi varlığının tahsis edilen kadroları doldurmaya yetmediği gerçeğini kanıtlayabilir. Böylece alınan önlemlerle varolan öğretim üyesi kadrosunun dengeli dağılımının sağlandığı söylenebilir, ancak yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi gereksiniminin sayısal olarak karşılandığı söylenemez.

Karşılaştırma:

1980 öncesi yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi dağılımındaki dengesizlik bir ölçüde giderilmiştir.

Örneğin Ankara, İstanbul ve İzmir'in dışındaki üniversitelerde 1981 yılının Kasım ayında sadece 533 profesör ve doçent var iken bu sayı 1982-1983 ders yılında % 75 artışla 932'ye ve 1983-1984 ders yılında ise % 11 artışla 1033'e çıkmıştır. En az öğretim üyesi bulunan Akdeniz, Cumhuriyet, Erciyes, Fırat, İnönü, Ondokuz Mayıs, Selçuk, Trakya ve Yüzüncü yıl üniversitelerindeki öğretim üyesi sayısında büyük artış olduğu görülür. Örneğin anılan dokuz üniversitede profesör ve doçent sayılarının toplamı 1981 yılı Kasım ayında sadece 85 iken bu sayı 1982-1983 ders yılında % 171'lik artışla 230'a ve 1983-1984 ders yılında % 36 artışla 313'e yükselmiştir.

Bu gelişmeler kalkınmada öncelikli yöreler açısından bakıldığında bu yörelerdeki 6 üniversitede öğretim elemanı sayısında önemli artışlar olmuştur. Örneğin bu üniversiteler-

de tüm öğretim elemanı sayısı 1982-1983 yılında 1784 iken, bu sayı 1983-1984 ders yılında % 11 artışla 1940'a yükselmiştir.

Bunun Türkiye genelindeki oranı % 9.6'dır. Bu üniversitelerde öğretim üyesi olarak 80 profesör (% 4.3), 198 doçent (% 8.1) ve 252 yardımcı doçent (% 10.3) olduğu görülür.

Türkiye genelinde varolan 1844 profesörden sadece 80 tanesinin bu üniversitelerde bulunması (% 4.3) düşük bir sayı gibi görünüyorsa da 1980 öncesi ile karşılaştırıldığında bunun büyük bir gelişme olduğu kabul edilmelidir (Doğramacı, 1983, s. 18-20; Korkut, 1984, s.74; Kaptan, 1985, s.141).

UNVANLAR

1980 Öncesi:

Akademik unvanlar öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları olarak iki sınıfta toplanmakta idi. Öğretim üyeleri doçentler, profesörler; öğretim yardımcıları ise asistanlar, öğretim görevlileri, okutmanlar, uzmanlar ve çevirmenlerden oluşuyordu.

İTİA'lerinde öğretim elemanları, öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları olmak üzere iki sınıfta tanımlanmaktaydı. Ordinaryüs profesör, profesör, doçentler öğretim üyeleri; öğretim görevlileri ve asistanlar öğretim yardımcıları sınıflarını oluşturmaktaydı (7334 sayılı yasa, Md. 12-20).

DMMA'leri öğretim üyeleri profesör ve doçentlerdi. Ancak bunlar "Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri profesörleri veya Doçentleri" unvanı ile anılmaktaydı. Bu unvan eklemesi daha sonraları Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. DMMA'leri öğretim yardımcıları öğretim görevlileri, uzmanlar, okutmanlar ve asistanlardı.

DGSA'lerinde öğretim üyeleri akademi profesörleri ve akademi doçentleri idi. Bu kurumlarda görev yapan öğretim yardımcıları öğretim görevlileri, kadrolu uzmanlar, okutmanlar ve asistanlardı.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasa ise; akademik görevleri dört grupta toplamıştır.

a. Öğretim Yardımcıları: Araştırma görevlisi, uzman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacısı,

b. Okutmanlar,

c. Öğretim görevlileri,

c. Öğretim görevlileri,

d. Öğretim üyeleri: Yardımcı doçent, doçent ve profesörler.

Karşılaştırma:

a. Bu yasal düzenleme ile asistanlık unvanı kaldırılmış, yardımcı doçentlik unvanı ile eğitim planlamacısı kadroları oluşturulmuştur. Ayrıca, öğretim görevliliği ve okutman kadroları öğretim yardımcılığı sınıfından ayrılarak ayrı birer görev grubu meydana getirmişlerdir.

b. Yine 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve bu yasanın geçici 28. maddesi uyarınca; tüm yükseköğretim kurumları 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenerek yükseköğretim kurumlarında görülen ve kamuoyunu geniş ölçüde ilgilendiren unvan farklılıkları ortadan kaldırılmıştır.

ATAMA ve YÜKSELTME**1980 Öncesi:**

1980 yılından önceki uygulamalarda üniversite profesörleri, üniversite doçentleri arasından "Üniversite Doçentlerinin Profesörlüğe Yükseltilmesi Hakkında Tüzük" uyarınca yükseltilmekteydi.

1750 sayılı yasanın 23. maddesi profesörlüğe atanmak için gerekli şartları şöyle sıralamıştır:

Madde 23.- Üniversite profesörleri, üniversite doçentleri arasından "Üniversitece Doçentlerin Profesörlüğe Yükseltilmesi Hakkında Tüzük" uyarınca seçilir. Üniversite profesörlüğüne seçileceklerde aranacak şartlar şunlardır:

a. Üniversite doçenti unvanını kazandıktan sonra profesörlüğüne atanacağı bilim dalı ile ilgili bir işte, son bir yılını üniversitede kadrolu doçentlikte geçirmiş olmak şartıyla, en az beş yıl; bu şart mevcut olmadığı takdirde, en az yedi yıl çalışmış bulunmak,

b. Üniversite doçenti unvanını kazandıktan sonraki dönemde yaptığı çalışma ve yayınlarla ilmi yeterliğini ortaya koymak. Aday çalışma veya yayınlarından birini, ya da özellikle bu maksatla hazırlayacağı bir eseri profesörlük tezi olarak belirtir,

c. Üniversite doçenti unvanını kazanırken 20. madde uyarınca sınavını verdiği yabancı bilim dilinde başka bir yabancı bilim dilinde inceleme ve araştırma yeterliğinde bulunduğu bir sınavla belirtmiş olmak.

Bu sınav, yabancı dilden, ilgili bilim dalında yazılmış bir metnin Türkçe'ye çevrilmesi suretiyle yapılır. Doçentlik dil sınavlarında ilgililere tanınmış olan itiraz hakkına ilişkin hükümler, profesörlük için yapılan dil sınavlarında da uygulanır.

Doktor unvanını veya tıpta uzmanlık yetkisini aldıktan veya aynı nitelikte ya da daha üstün bir bilimsel unvan kazandıktan sonra yabancı memleketlerde profesör unvan ve yetkisini almış olanlar, en az iki yıl bu unvan veya yetki ile yabancı memleketlerde öğretim ve araştırma kurumlarında çalışmış olmak ve doktor unvan veya tıpta uzmanlık yetkisinin kazanılmasından itibaren yedi yıl geçmiş bulunmak şartıyla üniversite profesörü sayılmak için gerekli şartları haiz olduğunu tespit ettirmek üzere Üniversitelerarası Kurul'a başvurabilirler. Başvurmayı takibeden ilk toplantıda Üniversitelerarası Kurul "Üniversite

Doçentlerinin Profesörlüğe Yükseltilmeleri Hakkında Tüzük" uyarınca bir komisyon kurar. Bu komisyon adayın belgelerini, yayınlarını ve çalışmalarını inceleyerek bir ay içinde tahlili bir rapor hazırlar. Üniversitelerarası Kurul müteakip ilk toplantısında bu raporu müzakere eder ve adayın üniversite profesörü unvanını almak için gerekli şartları haiz olup olmadığına karar verir.

Bu şekilde profesörlük unvanını kazanmış olanlar üniversitede sözleşmeli olarak da çalıştırılabilir.

Profesörlüğe atamaya ilişkin esaslar 24. maddede ele alınmıştır. Buna göre;

İdeal kadrolarda açık bulunan veya açılan profesörlük kadrosuna tayin, fakülte kurulunun teklifi Senatonun kararı üzerine müşterek kararname ile yapılır.

1750 sayılı yasa uyarınca üniversite doçentliği kadrosuna atama, doçentlik unvanını kazandıktan sonra, fakülte kurulunun önerisi ve senatonun kararı ile rektör tarafından gerçekleştirilirdi.

Doçentlik unvanının kazanılması, sınavı ve atamaya ilişkin hükümler aşağıda belirtildiği gibi 19, 20 ve 22. maddelerde ele alınmıştır.

Madde 19.- "Üniversite Doçenti" sıfatı, bu kanunda gösterilen sınavı başarmakla kazanılır. Üniversite doçentliği sınavına girebilmek için adaylardan şunlar istenir:

a. Sınava gireceği bilim dalında doktorasını yapmış veya tıpta uzmanlık yetkisini kazanmış bulunmak, ya da yabancı memleketlerde yapmış olduğu bilim doktora sınavı veya aldığı uzmanlık yetkisinin doçentlik sınavına girmeye yeterli olduğu üniversitelerarası kurulca kabul edilmiş olmak.

b. Doktor unvanını veya tıpta uzmanlık yetkisini aldıktan sonra sınavına gireceği bilim dalı ile ilgili bir işte en az dört yıl çalışmış olmak.

Madde 20.- Doçentlik sınavı, adayın sınavına gireceği bilim dalındaki üniversite profesörleri arasından, o dalda yeter sayıda profesör bulunmadığı veya bilim dalının özelliği zorunlu kıldığı takdirde en yakın bilim dalları profesörleri arasında üniversitelerarası kurulca ad çekmek suretiyle kurulacak üniversitelerarası jüriler tarafından yılda iki defa yapılır.

Doçentlik sınavı, yabancı dil, doçentlik tezi, kolokyum ve deneme dersi kademelerinden oluşur. Bu sınavın nasıl yapılacağı "Üniversite Doçentlik Sınavı Yönetmeliği"nde gösterilir.

Sınavı yapılacak yabancı dil, adayın başvurduğu bilim dalı için tabii olarak bilmesi gerekli dillerden başkadır.

Yabancı dil sınavında başarı sağlayamayan adayın isteği üzerine sınav kağıdı jüri başkanı tarafından kendisine gösterilir. Aday, sınav sonucuna yazılı olarak itiraz ederse, bu itiraz üniversitelerarası kurulca incelenip kesin karara bağlanır.

Doçentlik sınavını başaranlar, "Üniversite Doçenti" unvanını alırlar; sınavı başaramayanlar; yönetmelikte belirtilen sınırlar içinde, gelecek dönemlerin sınavlarına girebilirler.

Madde 22.- Doçentlik unvanını kazandıktan sonra üniversitelerde çalışmak isteyenler, (Yükseköğretim Kurulu'nun göstereceği) bir veya birden fazla üniversite veya bağımsız fakültenin açık doçentlik kadrolarına, tüzüğüne göre seçilerek tayin edilirler.

Tayin işlemi, Türk vatandaşı olma şartı yanında Devlet memurlarında aranan şartlar bulunmak kaydı ile fakülte kurulunun teklifi ve senatonun kararı üzerine rektör tarafından yapılır.

Gösterilen kadrolara müracaat etmeyen veya tayin edildikleri halde göreve başlamayanlarla açık kadro olduğu halde seçilmeyen doçentler, istifa etmiş sayı-

lırlar. Kendilerine açık kadro gösterilmeyen üniversite doçentleri kendi asistanlık kadrolarında öğretim ve araştırma görevine devam edebilir.

Aynı yasa uyarınca asistanlığa atanabilmek için gerekli asistanlığa atamada aranacak koşullarla, asistanlığa atama maddeleri (29. ve 30. maddeler) 3 Aralık 1975 tarih ve 15431 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edildiğinde atamanın nasıl yapılacağına ilişkin hiçbir açıklık getirilmemiş, bu nedenle de yasal boşluklar doğmuştur.

Asistanlığa atamada aranacak koşullar (Md. 29) ve atamaya ilişkin hükümler (Md.30) aşağıda yer almaktadır.

Madde 29.- Asistanlığa tayin edilebilmek için Devlet hizmetine girmede aranan genel şartlardan başka aşağıdaki şartlar gereklidir:

- a. Görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak,
- b. Fakülte kurulunca gösterilecek iki misli aday arasından senatoca seçilecek üç kişilik bir jüri tarafından yapılacak bilimsel sınavda başarı göstermek,
- c. Öğrenciliğinde 64. maddenin 1. paragrafında bildirilen sebeplerle disiplin cezası almamış olmak,

Bölüm ve kürsü başkanları, (b) bendinde sözü geçen jürinin tabi üyesidirler.

(İnsan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletiniñ ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak; nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için her ne suretle olursa olsun gösteri veya propaganda yapmamış veya anarşik hareketlere katılmamış olduğu hususunda üniversite yönetim kurulunca karar verilmiş olmak.)"Bu kısımlar Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir.").

- d. Yabancı uyruklu asistanlar, yukarıda belirtilen şartlara haiz olmak şartıyla ve kendilerine bir burs

temin edildiği ilgili üniversite yönetim kurulunca tespit edildiği takdirde asistanlığa alınabilirler:

e. Bazı teknik branşlarda ve sanat dallarında istihdam edilecek asistanlarda (a) fıkrasındaki şartların aranıp aranmayacağına üniversitelerarası kurul karar verir.

Madde 30.- Yapılan sınavda başarı gösterenlerden görev alacağı bölümün veya kürsünün gerektirdiği şartlar gözönünde tutularak Asistanlık Yönetmeliğine göre teklif edilenlerin tayini aşağıdaki hükümlere göre yapılır:

Bölüm veya kürsü başkanınca gösterilecek aday, fakülte yönetim kurulunun teklifi ve üniversite yönetim kurulunun onayı üzerine rektör tarafından iki yıl için tayin edilir. Gerekli görülenlerin tayinleri, iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere, iki defa yenilenebilir. Tayinleri yenilenmeyen asistanların üniversite veya buna bağlı kurumlarla ilişkileri kendiliğinden kesilmiş sayılır.

30. maddenin çözümlenmesinden de anlaşılacağı üzere 2547 sayılı yasada yer alan yardımcı doçentlik 1750 sayılı yasada asistanlık adı altında idi. Ancak maddenin iptali ile işlerlik kazanamamıştı.

Öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri, Okutmanlar, uzmanlar ve çeviricilere ilişkin hükümler 34. ve 35. maddelerde yer almaktaydı.

Madde 34.- Üniversitelerin bu kanun gereğince görevlendirilmiş öğretim üyesi bulunmayan dersleri için geçici olarak veya herhangi bir dersin özel bir bilgi ve uzmanlık isteyen konularının öğretim ve uygulaması için geçici olarak başka bir resmî görevde çalışan veya serbest meslek sahibi bulunanlardan, kendi uzmanlık alanlarındaki çalışma ve eserleriyle tanınmış kimseler "öğretim görevlisi" unvanı ile geçici-

ci olarak görevlendirilebilirler.

Bir bölüm veya kürsünün araştırma, inceleme ve deneylerinde yardımcı olarak kadro veya sözleşme ile çalıştırılmak üzere araştırma görevlileri tayin edilebilir.

Öğretim görevlileri veya araştırma görevlileri fakülte kurulunun teklifi ve senatonun onayı ile münhal öğretim üye ve yardımcısı kadrolarından birine, unvan verilmeksizin tayin olunurlar. Öğretim görevlilerinin görevlerine devamlarının gerekip gerekmediği hususu iki yılda bir ilgili kurullarca yeniden gözden geçirilir ve görevlerine devamı gerekli görülmeyenlerin işlerine iki ay içinde son verilir.

Bunların görevlerine son verilmesi de tayinlerindeki usule bağlıdır.

Öğretim görevlilerine, gerektiği takdirde, senato kararıyla aylık yerine ders saati başına ücret ödenebilir.

Madde 35.- Okutmanlar, dil dersleri veya eski dillerde yazılmış metinlerin çözümlenmesi gibi yardımcı öğretim işleriyle görevlendirilenlerdir. Bunlar ilgili yönetim kurulunun teklifi ve senatonun kararı ile tayin olunurlar, durumlarına ve genel hükümlere göre aylık veya ücret alırlar. Okutmanlara, gerektiği takdirde, aylık yerine senatoca belirtilecek miktarlar üzerinden ders saati başına ücret ödenebilir.

Uzmanlar, laboratuvarlarda, kitaplıklarda, enstitü, klinik ve atölyelerde öğretimle doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgili olan ve özel bilgi veya uzmanlığa ihtiyaç gösteren bir işle görevlendirilen yardımcılardır. Bunlar, ilgili yönetim kurulunun teklifi ve senatonun kararı ile geçici olarak tayin olunurlar. Uzmanların görevlerine devamlarının gerekip gerekmediği hususu iki yılda bir ilgili kurumlarca yeniden gözden geçirilir ve görevlerine devamları ge-

rekli görülmeyenlerin işlerine iki ay içinde son verilir. Aylık veya ücretleri genel hükümlere göre verilir.

Çeviriciler, sözlü veya yazılı çeviri işlerinde geçici veya sürekli olarak çalıştırılan yardımcılardır. Bunlardan fakültelerde, fakültelele bağılı kurumlarda çalışanlar, fakülte yönetim kurullarının kararı üzerine doğrudan doğruya rektörlüğe bağılı kurumlarda çalışanlar, Üniversite Yönetim Kurulu'nun kararı üzerine rektörün onayı ile tayin olunurlar. Aylık veya ücretleri genel hükümlere göre verilir.

7334 sayılı yasa ile kurulan İTİA'lerinde bulunan öğretim üyelerinin görevleri genelde "ders okutmak, pratik çalışmaları ve seminerleri idare etmek, ilmî araştırmalar ve yayınlar yapmak" olarak belirtilmişti. Bunların atamalarına, yükseltilmelerine ilişkin ilgili yasa maddeleri aşağıya çıkarılmıştır.

Madde 17.- Akademi profesörleri doçentler arasından nizamnamesi gereğince seçilirler. Akademi profesörlüğüne seçileceklerde aranacak şartlar şunlardır:

a. En az beş yıl fiili olarak akademilerde doçentlik yapmış veya akademi doçenti unvanını kazandıktan sonra 7 yıl ihtisası ile ilgili bir ilim veya meslek içinde çalışmış bulunmak. (Ancak, bu müddetin en az bir yılı akademi içinde fiili doçentlikte geçmiş olmak şarttır. "Bu kısımlar Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir.").

b. İlmî kudretini ve öğretim kabiliyetini doçentlik imtihanını kazandıktan sonraki yayımları ve çalışmalarıyla tanıtmış olmak.

Herhangi bir ders için profesör bulunmazsa, Akademi profesörler meclisi kararıyla, akademi doçentlerinden biri muvakkat olarak bu dersle vazifelendirebileceği gibi, diğer akademilerin doçentlerinden biri bu göreve tayin olunabilir.

Madde 18.- İktisadi ve Ticari ilimler Akademisinde doçentlik sıfatı bu kanunda gösterilen imtihanı başarmak-

la kazanılır. Doçentlik imtihanına girebilmek için namzetten, Devlet memurlarında aranan şartlardan başka aşağıda yazılı şartlar aranır;

a. Öğretim görevi alacağı bilim kolu ile ilgili bir yükseköğrenim diplomasından başka, memlekette bilim doktorası yapmış bulunmak veya yabancı memleketlerde almış olduğu doktora diploması Maarif Vekaleti tarafından usulüne göre onanmış bulunmak.

b. Münhal olan dersin sahasında ilmi kıymeti haiz eseri bulunmak.

Doçentlik imtihanı, akademilerden birinin göreceği lüzum üzerine, namzedin alakalı olduğu ilim kolunun ordinaryüs profesör veya profesörlerinden teşkil edilecek akademilerarası jüriler tarafından yapılır.

Doçentlik imtihanından önce namzet, yabancı ilim dillerinden birinden imtihan edilir.

Bunu başaranlar girecekleri ilim şubesi doçentlik imtihanına alınırlar. Yabancı dil ve doçentlik imtihanlarının nasıl yapılacağı hususi talimatnamesinde gösterilir.

Yukarıdaki fıkralar uyarınca doçent unvanını kazanmış olanların akademi öğretim üyeliklerine tayinlerinde aylık dereceleri 3656 sayılı kanuna göre, almaya muhtak oldukları derecenin bir üstüne yükseltir ve bu suretle tayin olanların bir alt derecede geçirmiş oldukları hizmet müddetleri ilk terfi müddetlerinden indirilir.

Madde 19.- Ordinaryus profesör ve profesörlerin tayinleri, Profesörler Kurulunun seçimi ve Maarif Vekaletinin teklifi üzerine müşterek kararla yapılır.

Doçentlerin tayini, Profesörler Kurulunun seçimi üzerine Maarif Vekaletince yapılır.

Madde 20.- Öğretim yardımcıları, öğretim görevleri ve asistanlardan ibarettir.

a. Doçenti bulunmayan derslerin geçici olarak ve herhangi bir dersin özel bir bilgi ve uzmanlık isteyen konularının öğretim ve uygulanması için geçici veya sürekli olarak, başka bir resmi görevde çalışan veya serbest meslek sahibi bulunanlardan kendi uzmanlık alanlarındaki çalışma ve eserleriyle tanınmış kişiler, "Öğretim Görevlisi" unvanıyla memur edilebilirler.

Öğretim görevlileri, akademi profesörler kurulunun teklifi ve akademi reisinin inhası üzerine Maarif Vekaletince münhal esas veya yardımcı öğretim üyeleri kadrolarından biri karşılık gösterilmek suretiyle tayin olunurlar. Bunların görevlerine son verilmesi de tayinlerindeki usule bağlıdır.

Bu gibilerden resmi bir görevden nakil suretiyle tayin edilmiş olanlara kendi dereceleri üzerinden aylık verilir. Esas görevleri üzerinde kalmak üzere tayin edilecekler 3656 sayılı kanunun 4609 sayılı kanunla değiştirilen 18. maddesine veya 3888 sayılı kanuna göre aylık veya ücret alırlar. Serbest mesleklerden olanlara da kanunlara göre alabilecekleri aylık veya ücret verilir.

b. Asistanlar, öğretim mesleki için her kürsünün gerektirdiği şartlara ve Asistanlık Talimatnamesine göre seçilirler. Her kürsünün başındaki ordinaryus profesör veya bu görevi yapan öğretim üyelerinin teklifi üzerine, akademi reisi tarafından namzet olarak tayin edilirler. Bunlar tayinlerini müteakip bir yıl namzet sıfatıyla çalışırlar. Başarısı görülenlerin bağlı oldukları kürsü ordinaryüs profesörü veya bu görevi yapan öğretim üyelerinin teklifi üzerine, akademi reisi tarafından asaleten tayinleri yapılır. Gerekli görülenlerin namzetlik müddetleri alakalı ordinaryüs profesörün teklifi ve profesörler meclisinin kararıyla bir yıl daha uzatılabilir.

Doktora yapmamış olan asistanlar, asilliklerinin tas-

dik edildiği tarihten başlayarak üç yıl içinde, doktora veya yeterlik imtihanını vermekle mükelleftirler. Bunu bu müddet içinde sağlayamayanların veya akademiye asistan olarak çalışmakta devamları gerekli görülmemeyenlerin tayinlerindeki usule uyularak, akademi asistanlığı ile ilgileri kesilir.

Asilliği tastik edilmiş ve doktora yapmış asistanlara, doçentlik imtihanı için yapacağı ilim araştırmalarına başladığı akademi profesörler meclisi tarafından belirtildiği tarihten başlayarak bu araştırma ve çalışmaların gerektirdiği müddet için üç yılı aşmamak üzere, aylıklarından başka her ay yüz lira verilir."

1172 sayılı yasa ile kurulan DGSA'lerinin öğretim üyeleri "akademi profesörleri" ve "akademi doçentleri"dir. Konuya ilişkin yasa maddeleri aşağıda yer almaktadır.

Madde 19.- Akademi profesörleri, akademi doçentleri arasından, profesörler kurulu kararı ile seçilirler. Profesörler seçimi, bölümlerin bildirecekleri gerekçeli ihtiyacın akademi temsilciler kurulunda kabulü ile, belirtilen kürsü ve atelyeler için yapılır.

Akademi profesörlüğüne seçileceklerde aranacak şartlar şunlardır:

- a. En az beş yıl eylemli olarak akademilerde ve üniversitelerde doçentlik yapmak veya doçent unvanını kazandıktan sonra, ihtisası ile ilgili bir bilim, sanat veya meslek dalında 7 yıl çalışmış bulunmak; (Ancak dışarıda çalıştıktan sonra akademiye intisab edecek doçentler için, bu sürenin en az iki yılının akademi içinde eylemli doçentlikte geçmiş olması şarttır. "Bu kısımlar Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir!").
- b. Sanatkârlık değerini veya bilim gücünü ve öğretme kabiliyetini, doçentlik imtihanını kazandıktan sonraki çalışmaları ve eserleri ile tanınmış olmak;
- c. Yabancı memleketlerin aynı seviyedeki öğretim mü-

esseselerinde profesör unvanı ile öğretim yapanlardan durumları akademilerarası kurulca uygun görülmek;

d. Kendi sahasında ilmi araştırmalar yapabilecek yeterlikte ikinci bir yabancı dil bilmek;

e. Lüzumu halinde, akademi doçentlerine kadroya bağlı olmaksızın bu kanun uyarınca (Akademi profesörü) unvanı verilebilir. Bu gibiler maaşlarını doçentlik kadrolarından almakla beraber akademi profesörlerinin bütün hak ve yetkilerine sahiptirler. Ancak bölüm başkanı veya akademi başkanı seçilemezler.

f. Herhangi bir kürsünün profesörü bulunmazsa, profesörler kurulu kararı ile akademi doçentlerinden veya diğer akademi veya üniversite doçentlerinden biri geçici olarak bu kürsüde görevlendirilir.

g. Bu kanun gereğince akademilerde eylemli öğretim görevi alacak doçent ve profesörlerin seçimlerinin ne yolda yapılacağı ve nitelikleri ile, kendi alanlarında bilim araştırmaları için ne derecede hangi eski veya yeni dilleri bilmeleri gerektiği bir yönetmelikle belirtilir.

Madde 20.- Akademi profesörlerinin tayinleri, profesörler kurulunun seçimi, akademi temsilciler kurulunun kabulü ve Millî Eğitim Bakanının onayı ile müşterek kararlar yapılır.

Madde 21.- Sözleşme ile DGSA'lerinde görevlendirilecek yabancı profesörler ve uzmanlar, görev alacakları bölüm profesörler kurulunun teklifi, akademi temsilciler kurulunun kararı üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca vazifelendirilirler. Sözleşme sürelerinin bitmesi ile veya başka sebeplerle görevlerine son verilmesi de aynı usule tabidir.

Bunlar, öğretim görevleri bakımından, aylıklı öğretim üyeleri için konulmuş hükümlere tabidirler. Ancak, enstitü müdürlüğü ve laboratuvar şefliği dışında ida-

ri görev alamazlar ve yönetim kurullarına giremezler.

Madde 23.- DGSA'nde doçentlik unvanı bu kanunda gösterilen imtihanları başarmakla kazanılır. Doçentlik imtihanına girebilmek için adaylarda aşağıda yazılı şartlar aranır.

a. Öğretim görevi alacağı bilim veya sanat dalı ile ilgili bir yüksek öğrenim diplomasından başka ressam, heykeltıraş ve dekarotif sanatların ihtisas dallarına mensup olanlar için doktora seviyesinde yeterlik tezi vermiş olmak; yüksek mimarların ve diğer bilim dallarına mensup olanların yurt içinde doktora yapmış veya yabancı bir memlekette almış oldukları doktora diplomaları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından usulüne göre onanmış bulunmak.

b. Görev alacağı dalda bilim veya sanat değeri taşıyan etüt, proje veya eseri bulunmak.

Madde 24.- Doçentlik imtihanı, bir akademinin göstereceği lüzum üzerine, adayın ilgili olduğu bilim ve sanat kolunun profesörlerinden, akademilerarası kurulca teşkil edilecek jüriler tarafından yapılır. Doçentlik imtihanından önce, aday, bir yabancı bilim dilinden imtihan edilir. Bunu başaranlar girecekleri bilim veya sanat kolunun doçentlik imtihanına alınırlar. Doçentlik imtihanını başaranlar "Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Doçenti" unvanını kazanırlar. İmtihanı başaramayanlar, sonraki yılların imtihanlarına girebilirler. Yabancı memleketlerde doçentlik yetki ve unvanını veren imtihanları başarmış olsalar da, ilgili bölümlerin düşünceleri alındıktan sonra, akademilerarası kurul kararı ile "Akademi Doçenti" sayılırlar. Doçentlik imtihanları özel yönetmeliğe göre yapılır.

Doçent unvanını kazanmış olanların maaşları, kadroları ne olursa olsun, 3656 sayılı Kanuna göre almaya hak kazandıkları derecenin bir üstüne yükseltilir;

bu suretle tayin edilenlerin bir alt derecede geçirmiş oldukları hizmet süreleri ilk terfi sürelerinden indirilir.

DGSA'lerinde görev yapan öğretim yardımcılarının atanmasına ilişkin yasa maddeleri şunlardır:

Öğretim yardımcılarının kendi alanlarında yükseköğrenim diploması almış bulunmaları şarttır.

a. Öğretim görevlileri: Doçenti bulunmayan dersler için geçici olarak veya herhangi bir dersin özel bilgi ve uzmanlık isteyen konularının öğretim ve uygulaması için geçici veya sürekli olarak, başka bir resmî görevde çalışan veyahut serbest meslek sahibi bulunanlardan kendi uzmanlık alanlarındaki çalışmaları ve eserleri ile tanınmış kimseler "öğretim görevlisi" unvanı ile görevlendirilebilirler.

Öğretim görevlileri, profesörler kurulunun teklifi, akademi temsilciler kurulunun onayı ile, münhal, esas veya yardımcı öğretim üyeleri kadrolarından biri karşılık gösterilmek suretiyle, Millî Eğitim Bakanlığında tayin olunurlar. Bunların görevlerine son verilmesi de tayinlerindeki usule göre yapılır (Md. 26).

b. Asistanlar: Öğretim mesleği içinde her kürsü veya atelyenin gerektirdiği şartlara ve Asistanlık Yönetmeliğine göre seçilirler. DGSA asistanlığına tayin edilebilmek için, Devlet hizmetine girmede aranılan genel şartlardan başka, şunlar istenir:

1. Görev alacağı sanat veya bilim kolu ile ilgili öğrenim diploması almış olmak;

2. Yabancı bilim dillerinden birini, yönetmeliğinde tespit edilen derecede bilmek;

3. Profesörler kurulunca seçilecek jürinin, asistanı olmak istediği sanat veya bilim dalında yapacağı imtihanda, başarı göstermek.

Asistanlar, her kürsü veya atelye başındaki profesörün veya bu görevi yapan öğretim üyesinin teklifi ve bölüm profesörler kurulunun onayı üzerine akademi başkanı tarafın-

dan aday olarak tayin edilirler. Adaylıkta en az bir yıl çalışırlar. Başarısı görülenlerin asillikleri tayinlerindeki usule göre onanır. Gerekli görülenlerin adaylık süreleri, ilgili profesör veya bu görevi yapan öğretim üyesinin teklifi ve bölüm profesörler kurulunun kararıyla bir yıl daha uzatılabilir.

Doktora veya yeterlik belgesi bulunmayan asistanlar, asilliklerinin onandığı tarihten başlayarak, üç yıl içinde, yönetmeliğine göre, doktora veya yeterlik imtihanı vermekle yükümlüdürler. Bu ödevi vaktinde yerine getirmeyen asistanların durumları ilgili atelye veya kürsü profesörünün veya bu görevi yapan öğretim üyesinin teklifi üzerine bölüm profesörler kurulunda incelenir, gerekli görülenlerin süresi bir defaya mahsus olmak ve bir yılı aşmamak üzere, uzatılabilir. Bunu, bu süre içinde sağlamayanlar veya akademilerde asistan olarak çalışmakta devamları gerekli görülmeyenlerin, tayinlerindeki usule uyularak akademi asistanlığı ile ilgileri kesilir.

1184 sayılı yasa ile kurulan DMMA'lerinin öğretim üyeleri; profesör ve doçentlerdir. Bu yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi seçiminde aranacak koşullar 14. maddede aşağıdaki biçimde ele alınmıştır.

a. En az beş yıl eylemli veya eylemsiz olarak DMMA'lerinde veya diğer yükseköğretim müesseselerinde doçentlik yapmış veya doçent unvanını kazandıktan sonra en az yedi yıl bir bilim veya meslek içinde çalışmış bulunmak,

b. Doçentliği süresince, yayınları ve mesleki çalışmaları ile bilimsel ve öğretim yeteneğini ispatlamış olmak,

c. Yabancı memleketlerin aynı seviyedeki öğretim müesseselerinde profesör unvanı ile öğretim yapanlardan durumları DMMA'leri Akademilerarası Kurulu'nca uygun görülenler, DMMA profesörlüğüne tayin edilebilirler.

Madde 21.- Sözleşme ile DMMA'lerinde görevlendirilecek yabancı profesörler ve yabancı uzmanlar, bölüm profesörler kurulunun teklifi ve akademi yönetim

kurulunun kararı (ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın onayı) ile tayin olunurlar. Sözleşme sürelerinin bitmesi ile veya başka sebeplerle görevlerine son verilmesi de aynı usule bağlıdır.

Sözleşmeli profesörler, öğretim görevlerinin icrası bakımından, aylıklı profesörler için konulmuş olan hükümlere tabidirler. Ancak bunlar, enstitü müdürlüğü ve laboratuvar şefliği dışında idari görev alamazlar ve yönetim kurullarına giremezler.

Madde 17.- DMMA'leri Doçentliği sıfatı bu kanunla açılan imtihanı başarmakla kazanılır. Doçentlik imtihanına girebilmek için adayda Devlet memurlarında aranan şartlardan başka aşağıda yazılı özellikler aranır.

- a. Öğretim görevi alacağı bilim kolu ile ilgili bir yüksek mühendislik veya yüksek mimarlık diplomasına, yahut üniversite öğrenimine denk olan diplomaya sahip olmak,
- b. İhtisas dalı ile ilgili bir doktora yapmış olmak,
- c. Doktor unvanını kazandıktan sonra en az üç yıl kendi bilim veya meslek kolu ile ilgili bir işte çalışmış olmak,
- d. Özel yönetmeliğinde belirtilen şartlara göre yapılacak bir yabancı bilim dili imtihanını başarmak,
- e. Hazırladığı doçentlik tezi, DMMA'leri Akademilerarası Kurul'ca teşkil edilecek jüriler tarafından kabul edilmiş olmak,

Madde 18.- Doçentlik imtihanları, yılda bir defa olmak üzere, DMMA'leri Akademilerarası Kurul'ca teşkil edilecek jüriler tarafından, yönetmeliğine uygun olarak yapılır. Bu imtihanı başaranlar "DMMA'leri Doçentti" unvanını alırlar. Yabancı memleketlerde doçentlik yetki ve unvanını veren imtihanlarını başarmış olanlar da ilgili bölümlerin düşünceleri alındıktan son-

ra, DMMA'leri Akademilerarası Kurul kararıyla "DMMA Doçenti" sayılırlar.

Madde 22.- DMMA'leri öğretim yardımcıları öğretim görevlileri, uzmanlar, okutmanlar ve asistanlardır.

Madde 23.- Öğretim görevlileri, doçenti bulunmayan dersleri okutmak için kendi uzmanlık dallarındaki çalışma ve eserleriyle tanınmış kimseler "öğretim görevlisi" unvanı ile görevlendirilebilirler. Öğretim görevlileri, bölüm ve akademi yönetim kurullarının teklifi ve akademi başkanının inhası ile Millî Eğitim Bakanlığı'nca genel hükümlere göre tayin olunurlar. Bunların görevlerine son verilmesi de tayinlerindeki usule bağlıdır.

Madde 24.- Okutmanlar: Yabancı dil dersi öğretimi ile görevlendirilecek okutmanların tayinleri bölüm ve akademi yönetim kurullarının teklifi ve akademi başkanının inhası üzerine, münhal öğretim görevlisi kadrolarından biri karşılık gösterilmek suretiyle Millî Eğitim Bakanlığı'nca genel hükümlere göre yapılır.

Madde 25.- Asistanlar, DMMA'leri ihtiyaçlarına ve Asistan Yönetmeliği hükümlerine göre seçilirler. Yönetici profesörün ve ilgili bölüm yönetim kurulunun teklifi ve akademi yönetim kurulunun onayı ile akademi başkanı tarafından tayin edilirler ve en az bir, en çok iki yıl aday olarak çalışırlar. Başarısı yeter görülenlerin bağlı oldukları yönetici profesör veya bu görevi yapan öğretim üyesinin teklifi ve akademi yönetim kurulu kararı ile asillikleri akademi başkanlığı tarafından onanır.

Asistanlar bağlı buldukları dersin ve bununla ilgili akademik çalışmaların yürütülmesinde yardımcıdırlar.

1980 Sonrası:

2547 sayılı ve 2809 sayılı yasaların yürürlüğe kon-

ması ile, unvanların kazanılması ve atamaya ilişkin sorunlar Üniversite ve akademiler boyutunda eşitsizlikler ortadan kalkmıştır. Daha açık bir ifade ile yeni değerlemeler "akademi doçenti", "üniversite doçenti" ve "akademi profesörü", "üniversite profesörü" ayrıcalıklarına son vermiştir.

2547 sayılı yasa ile getirilen unvanlar ve atama koşulları aşağıda belirtilmiştir.

Profesörlüğe yükseltilme ve atama; Yükseköğretim Kanunu'nun 26. maddesi profesörlüğe yükseltilmeye;

a. Doçentlik unvanını aldıktan sonra en az beş yıl açık bulunan profesörlük kadrosu ile ilgili alanda çalışmış olmak,

b. İlgili bölüm alanında uygulamaya yönelik çalışmalar ve uluslararası düzeyde orijinal yayınlar yapmış olmak (Bunlardan birisi başlıca araştırma eseri olarak belirtilir.)

c. Profesörlük kadrosuna atanmış olmak şartı aranmaktadır.

Profesörlük kadrosunu atama için Yükseköğretim Kurulu'nca ilan edilen kadroyu yapılan başvurular ilgili üniversitelere bildirilir. Başvurular incelenmek üzere rektör tarafından üç profesörden oluşan bir jürinin raporlarını rektör üniversite yönetim kuruluna sunar ve adaylarını Yükseköğretim Kurulu'na önerir.

1750 sayılı yasadan çok farklı biçimde gerçekleştirilen atama için Yükseköğretim Kurulu'nun ilgili komisyonlarıncaya alınacak karara göre atama yapılır (2547 sayılı yasa Md. 26).

Doçentlik unvanının kazanılması ve atama; Doçentliğe atanabilmek için,

a. Doçentlik unvanını almış olmak,

b. En az üç yıl bir yükseköğretim kurumunda yardımcı doçentlik kadrosunda çalışmış olmak gerekir.

Atama işlemi, üç profesörden oluşan jürinin ayrı ay-

rı verecekleri raporlara dayalı olarak Üniversitede yönetim kurulunun da görüşü alındıktan sonra rektör tarafından gerçekleştirilir.

Doçentlik unvanının kazanılması ile ilgili 24. madde şöyledir.

Aşağıdaki şartları haiz adaylar, Üniversitelerarası Kurul'un tespit edeceği tarihe kadar, Üniversitelerarası Kurul'a gerekli belge ve yayınlar ile birlikte başlıca bilim dalı ile uzmanlık ve araştırma konularını da bildirerek başvururlar. Üniversitelerarası Kurul bilim konularını da dikkate alarak Öğretim Üyelğine Yükseltme ve Atama Yönetmeliği'ne göre üç veya beş kişilik bir jüri tespit eder. Bu jüri eserleri inceleyip, adayı sözlü veya gerektiğinde ayrıca pratik ve uygulamalı sınava tabi tutar ve bir raporla, başarılı olanlara, ilgili konuyu ve bilim dalını kapsayan bilim alanının doçentlik yetkisini verir.

b. (Değişik:2880-17.8.1983) Doçentlik sınavına katılabilmek için:

1. Bir lisans diploması aldıktan sonra, doktora veya tıpta uzmanlık unvanını veya Üniversitelerarası Kurul'un önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulu'nca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak,
2. Orijinal bilimsel araştırma ve yayınlar yapmış olmak,
3. Üniversitelerarası Kurul'ca merkezi sistemle hazırlanacak bir yabancı dil imtihanını başarmış olmak,
4. Deneme dersinden başarılı olmak gerekir.

Doçentlik aşamasında yeni yasa ile yapılan en büyük değişiklik "doçentlik tezi"nin kaldırılmış olmasıdır.

Yardımcı Doçentliğe Atama 2547 sayılı yasanın 23. maddesinde aşağıdaki şekilde hükme bağlanmıştır.

Madde 23.- a. Bir üniversite biriminde açık bulunan

yardımcı doçentlik, isteklilerin başvurması için rektörlükçe ilan edilir. Fakültelerde ve fakültelere bağlı kuruluşlarda dekan, rektörlüğe bağlı enstitü ve yüksekokullarda müdürler; biri o birimin yöneticisi, biri de o üniversite dışından olmak üzere üç profesör veya doçent tespit ederek bunlardan adayların her biri hakkında yazılı mütalâa isterler. Dekan veya ilgili müdür kendi yönetim kurullarının görüşünü de aldıktan sonra önerilerini rektöre sunar. Atama, rektör tarafından yapılır.

Yardımcı doçentler bir üniversitede, her seferinde iki yıllık bir dönem için olmak üzere en çok üç defa atanabilirler.

b. Yardımcı doçentliğe atamada aranacak şartlar;

1. Doktora veya tıpta uzmanlık unvanını veya Üniversitelerarası Kurul'un önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulu'nca tespit edilecek belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olmak,

2. Fakülte, enstitü veya yüksekokul yönetim kurullarınca, biri o dilin öğretim üyesi olmak üzere seçilecek üç kişilik bir jüri tarafından; sınava girenin kendi bilim alanında Türkçe'den yabancı dile, yabancı dilden Türkçe'ye 150-200 kelimelik bir çeviriyi kapsayan yabancı dil sınavını başarmak,

c. Bir üniversitede boşalan yardımcı doçentlik kadrosuna o üniversitede doktora veya tıpta uzmanlık veya belli bir sanat dalında yeterlik kazananlar en az üç yıl geçmeden başvuramazlar.

1980 sonrası dönemde yürürlüğe konan 2547 sayılı yasanın 31. ve 32. maddeleri öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerinin görev ve atamalarına ilişkin olup aşağıda belirtilmiştir.

Madde 31. a. Öğretim yardımcıları, belirli konularda eğitim-öğretim, araştırma ve uygulama ile özel bilgi ve uzmanlığa ihtiyaç gösteren işlerde ve eğitim-öğre-

tim planlamasında çalışırlar ve yetkili organlarca verilen görevleri yaparlar.

b. Öğretim yardımcılarında aranacak nitelikler ile atanmaları, görevleri, yetkileri ve özlük hakları bu kanun ile Üniversite personel Kanunu'na ve bu kanunlarda hüküm bulunmaması halinde genel hükümlere tabidir.

Madde 32.- Üniversitelerde ve bağlı birimlerinde bu kanun uyarınca atanmış öğretim üyesi bulunmayan dersler veya herhangi bir dersin özel bilgi ve uzmanlık isteyen konularının eğitim-öğretim ve uygulaması için kendi uzmanlık alanlarındaki çalışma ve eserleri ile tanınmış kişiler, "Öğretim Görevlisi", araştırma, inceleme ve deneylerde yardımcı olanlar ise "Araştırma Görevlisi" unvanı ile görevlendirilebilirler. Öğretim görevlileri ile araştırma görevlileri ilgili yönetim kurullarının görüşleri alınarak fakültelerde dekanın, rektörlüğe bağlı enstitü veya yüksekokullarda müdürlerin önerisi ve rektörün onayı ile münhal öğretim üyesi veya yardımcısı kadrolarından birine veya tahsis edilen öğretim veya araştırma görevlileri kadrolarına her defasında en çok iki yıl süre ile atanabilirler veya sözleşme ile çalıştırılabilirler. Öğretim Görevlileri ile araştırma görevlilerinin görevlerine devamlarında yarar görülenler aynı usulle yeniden atanabilirler.

İhtiyaç duyulan öğretim görevlileri üniversite yönetim kurulu kararı ile ders saati başına ücret ödemek suretiyle de görevlendirilebilirler.

Okutman, Uzman, Çevirici ve Eğitim-Öğretim Planlamacıların görev ve atanmalarına ilişkin hükümler 33. maddede yer almıştır.

a. Okutmanlar, dil derslerini vermek veya eski dillerde yazılmış metinlerin çözümlenmesi gibi yardımcı öğretim işleriyle belirli süreler için görevlendirilen öğretim yardımcısıdır.

b. Uzmanlar, öğretimle doğrudan doğruya veya dolayısıyla ilgili olan, özel bilgi veya uzmanlığa ihtiyaç gösteren bir işle laboratuvarlarda, kitaplıklarda ve atölyelerde belirli süreler için görevlendirilen öğretim yardımcılarınıdır.

c. Çeviriciler, sözlü veya yazılı çeviri işlerinde belirli süreler için çalıştırılan öğretim yardımcılardır.

d. Eğitim-Öğretim planlamacıları, yükseköğretim kurumunda eğitim-öğretim planlamasıyla görevli öğretim yardımcılardır.

e. Okutman, uzman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacılarının atanmaları veya sözleşme ile görevlendirilmeleri; ilgili yönetim kurullarının görüşleri alınarak fakültelerde dekanın, rektörlüğe bağlı enstitü veya yüksekokullarda müdürlerin önerisi ve rektörün onayı ile yapılır.

2809 sayılı yasanın geçici 10. maddesi ile üniversitenin bütünlüğü içine alınan akademi, devlet konservatuarı ve diğer yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin öğretim üyeliklerine yükseltilebilmelerine olanak tanımıştır.

Geçici Madde 10.- Bu kanun kapsamına giren yükseköğretim kurumlarında görevli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi öğretmenler ile Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsünde çalışan lisans üstü öğrenim yapmış görevlilerden, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun öğretim üyeliği için belirlediği bekleme süresi dışında kalan şartları 1987 yılı sonuna kadar yerine getirenler öğretim üyeliğine yükseltilip atanabilirler. Ancak bu gibilerin yardımcı doçentliğe atanmaları için en az 4, doçentliğe atanmaları için en az 8, profesörlüğe atanmaları için en az 15 yıl, resmi eğitim-öğretim kurumlarında öğretim görevi yapmış veya Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsünde çalışmış olması gerekir.

Bu öğretmenlerden sanat dallarının birinde görev yapan ve durumları Yükseköğretim Kurulu'nca çıkarılacak yönetmelikteki esaslara uygun olanlar 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu hükümlerine tabi olmaksızın ve bu maddedeki süreleri kendi alanlarında tamamlamış olmak şartı ile, 1983 yılı sonuna kadar müracaat etmeleri halinde, Üniversitelerarası Kurul'un önerisi ve Yükseköğretim Kurulu kararı ile öğretim üyeliklerinden birine yükseltilip atanabilirler.

Karşılaştırma:

Öğretim elemanları boyutunda 1980 öncesi ile sonrası çözümlenmede ulaşılan sonuç; unvanların kazanılması ve atamada görülen eşitsizliğin ortadan kaldırılmış olmasıdır. Bu değişme ve gelişme 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve daha sonra yasalaşan 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile olmuştur.

a. Unvanların kazanılması için gerekli süreler üniversite ve akademilerde çok değişti. Bunların kazanılması için gerekli koşullarda da böylece eşitlik sağlanmıştır.

b. 1750 sayılı yasa uyarınca öğretim üyeleri ve yardımcıları olarak iki sınıfta toplanan akademik görevler 2547 sayılı yasa ile dört sınıf oluşturulmuştur.

c. 1750 sayılı yasada varolan ancak Anayasa Mahkemesince iptal edilerek işlerlik kazanamayan asistanlık ve atama koşulları, 2547 sayılı yasada yardımcı doçentlik olarak yerini almıştır. Ancak tek farklılık; eski yasada asistanların öğretim yardımcıları sınıfında sayılması buna karşılık yardımcı doçentlerin öğretim üyesi sınıfında yer almasıdır.

d. Yeni uygulama ile doçent unvanını kazanmış öğretim üyelerinin doçentlik kadrolarına atanabilmeleri için en az üç yıl yardımcı doçentlik kadrolarında çalışma zorunluluğu getirilmiştir.

e. 1750 sayılı yasada öngörülen doçentlik tezi hazır-

lama zorunluluğu yeni yasa ile kaldırılmıştır.

Yeni uygulama ile yabancı dil sınavının merkezi bir sistemle yapılması hükme bağlanmıştır.

f. Yeni yasa, profesörlüğe yükseltme ile atamanın birlikte yürütülmesini öngörmüş ve bu işlemlerin üniversite senatolarınca ve üçlü kararname ile yerine getirilmesi hükümünü kaldırarak bu yetkiyi Yükseköğretim Kurulu'na vermiştir. Ayrıca yeni yasa ile profesörlüğe yükseltme ve atama için ikinci dil zorunluluğu da kaldırılmıştır.

g.2547 sayılı yasa ile getirilen diğer bir değişiklik ise profesörlüğe yükseltme ve atamanın yapılabilmesi için profesör adayının kendi bilim alanında uygulamaya yönelik çalışmalar ve uluslararası düzeyde özgün yayınlar yapması gerekli kılınmıştır.

h. Yeni yasa ile profesör ve doçentler üniversitede tam ve yarım zamanlı olarak görev yapacak şekilde ikiye ayrılmakta, yarım zamanlı (Kısmî Statü, part-time) olanlar her defasında iki yıl için atanmakta, ücret ve yöneticilik açısından tam zamanlı (devamlı statü, full-time) olanlara oranla daha kısıtlı haklara sahip bulunmaktadır.

ı. Araştırma görevliliği bu konuda yazılan çeşitli dokümanlarda hernekadar yeni bir sınıf olarak ele alınmakta ise de eski uygulamada da bu sınıfın olduğu ve aynı işlevlerin yerine getirdiği görülmektedir.

YETİŞTİRME

1980 Öncesi:

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile 1973 Temmuz'unda yürürlükten kaldırılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu doktoralı olsalar bile asistanlara doçent olmadan önce ders verme olanağını ortadan kaldırmıştır. Sayıları 1969-1970 öğretim yılında 3.654'ü bulan asistanların çoğu doktora diplomasına sahip olmalarına karşın, sınıfta ders vermekten uzak tutulmuşlardır. Böylece yetişmiş insangücü israfına hiçbir batılı ülkede

rastlanmamaktadır. Doktoralı elemanlara öğretme olanağının verilmemesi üniversitelere az öğrenci alınmasını zorunlu kılmıştır (Kaya, 1984, s.274).

Öğrencilerin üniversiteler önünde yığılmaları bu arada öğretim üyelerinin direnişi ve öğretim elemanı yetiştirmek konusunda planlı ve hükümetlerin çıkış yolu aramaları sonucu üniversitelere öğretim elemanı yetiştirmek üzere II. BYKP döneminde 3000 öğrencinin yurtdışına gitmesi planlanmıştır.

Öğretim elemanı yetiştirme konusunda 1750 sayılı yasa da "Eleman Yetiştirme" ile ilgili olarak 47. maddede sadece "Yeni Kurulacak Üniversitelere Öğretim Üyesi Yetirtirilmesi" konusuna değinilerek ilgili maddeyi şöyle düzenlemiştir.

Madde 47.- "Yeni kurulacak üniversiteler için öğretim üyesi yetirtişmek üzere mevcut üniversitelere ek kadrolar tahsis edilir. Bu kadroların kullanılması ile ilgili esaslar, Üniversitelerarası Kurul tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir. Bu kadrolara atanan doktora ve tıpta uzmanlık yetkisi aldıktan sonra kadrolarıyla birlikte ilgili buldukları yeni üniversiteye nakledilir ve Üniversitelerarası Kurul müsaade etmedikçe yetiştirildikleri üniversitede geçirdikleri sürenin iki katı süre ile bağlı oldukları üniversitede çalışmadıkça başka bir üniversitede görev alamazlar."

Bu madde uyarınca Üniversitelerarası Kurulca "Yeni Kurulacak Üniversitelere Öğretim Üyesi Yetiştirmek Üzere Tahsis Edilecek Ek Kadroların Kullanılması ile İlgili Yönetmelik" hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.

Üniversitelerin öğretim elemanı gereksinmesinin karşılanabilmesi için I. ve II. BYKP dönemlerinde yurtdışına eleman gönderilmesi öngörülmüş ancak bu hedeflerin çok alt düzeyde gerçekleşmesi üzerine, III. ve IV. BYKP dönemlerinde öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için yurt içinde lisans

Üstü eğitime ağırlık verilmesi ilkesi benimsenmiştir.

2547 sayılı yasanın çıkışından önce bazı üniversite-lerde mezunların niteliklerini geliştirmek için yüksek lisans programları uygulanmakta idi.

Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yüksek lisans programları, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Diploma Sonrası Yüksek Okulu gibi. Ancak bunların kapasiteleri çok dardı. Türkiye'de bazı Avrupa ülkelerine oranla 20 yaş üzerindeki her 10.000 kişiye düşün yükseköğrenim mezunu sayısı çok düşük olmasına rağmen 1962 yılında toplanan 7. Millî Eğitim Şûrası; üniversitelerin sayısal olarak artmasına karşı çıkarak, öğretimin niteliğinin geliştirilmesi üzerinde durmuştur (VII. Millî Eğitim Şûrası).

Belli başlı Lisans Üstü öğretim üniteleri şunlardır.

- Çukurova Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Yüksekokulu,
- Ege Üniversitesi Lisans Üstü Yüksekokulu,
- Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi,
- ODTÜ Lisans Üstü Eğitim Fakültesi
- Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesine bağlı Diploma Sonrası Yüksekokulu,
- Eğitim Fakültesinde Yüksek Lisans Programları.

1980 Sonrası:

2547 sayılı yasa ile tüm lisans üstü öğretim "enstitüler" bünyesinde toplanmıştır. Bu yasada enstitülerin tanımı Bölüm I'de verilmiştir (Bakz. sayfa 6).

Aynı yasanın 65. maddesi hükmü gereğince Üniversitelerarası Kurul'ca hazırlanan Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği 6 Ekim 1982 gün ve 17830 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, lisans üstü öğretim ile ilgili esasları belirlemiştir. Yükseköğretim Kurulu'nca hazırlanan ve 3 Mart 1983 tarihinde 17976 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Lisans Üstü Eğitim-Öğretim Enstitüleri-

nin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliği"; sosyal, fen ve sağlık bilimleri enstitülerinde, eğitim-öğretim, işletme ve örgütlenme konularında da beraberliği sağlayarak uygulamalar arasındaki birliği sağlamak amacını gütmektedir.

2547 sayılı yasanın 35. maddesi öğretim elemanı yetiştirme konusu ile ilgili hükümleri içermektedir.

Buna göre,

"Yükseköğretim kurumları; kendilerinin ve yeni kurulmuş ve kurulacak diğer yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı için yurt içinde ve dışında, kalkınma planı ilke ve hedeflerine ve Yükseköğretim Kurulu'nun belirteceği ihtiyaca ve esaslara göre öğretim elemanı yetiştirirler.

Öğretim elemanı yetiştirilmesi amacıyla üniversitelerin araştırma görevlisi kadroları, araştırma veya doktora çalışmaları yaptırmak üzere başka bir üniversiteye, Yükseköğretim Kurulu'nca geçici olarak tahsis edilebilir. Bu şekilde doktora veya tıpta uzmanlık veya sanatta yeterlik payesi alanlar bu eğitimin sonunda kadrolarıyla birlikte kendi üniversitelerine dönerler.

Yurtiçi ve yurtdışında yetiştirilen öğretim elemanları, genel hükümlere bağlı oldukları yükseköğretim kurumlarında zorunlu hizmet yükümlülüğü yerine getiremeyenlere yükseköğretim kurumlarında görev verilmez". hükmü yer almaktadır.

2809 sayılı yasa ile kalkınma planındaki ilkelere uygun olarak lisans üstü öğretimin yaygınlaştırılması ve üniversitelere öğretim elemanı yetiştirilmesini sağlayacak olan 104 enstitü kurulmuş bulunmaktadır. Ayrıca bir "Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisans Üstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkındaki Yönetmelik" ile gelişmekte olan üniversitelere gelişmiş üniversitelerin olanaklarından yararlanarak öğretim elemanı yetiştirilemesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu gelişmeleri üniversitelerin önünde önemli bir darboğaz olan öğretim elemanı yetiştirilmesinde umut verici bir

nokta olarak değerlendirmek gerekir.

Karşılaştırma:

1980 öncesinde eleman yetiştirme konusunda görülen boşlama (ihmal) 2547 sayılı ve 2809 sayılı yasalarda farklı boyutlarda ele alınmış öğretim elemanı açığını kapatmayı amaçlayan 104 enstitü açılmıştır.

ÖDEMELER

1980 öncesi:

Üniversite öğretim elemanlarının aylıklarının ve ek göstergelerinin düzenlenmesi, derece yükseltilmesi ve kademe ilerlemesi biçim ve koşulları, sosyal haklardan yararlanmaları, ek ders ücretleri, üniversite, idarî görev ve geliştirme ödenekleri ile ilgili hususlar 12 Eylül 1980'den önce 1765 sayılı Üniversite Personel Kanunu, bugün ise 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu ile düzenlenmiştir.

Üniversite Personel Kanunu'nun (1765) 2. maddesi "öğretim elemanlarını öğretim üyeleri ve asistanlar sınıfı" ile "öğretim görevlileri ve diğer yardımcıları sınıfı" olmak üzere iki sınıfa ayırmaktaydı.

Anılan maddede, öğretim üyeleri ve asistanlar sınıfının, profesörler, doçentler ve asistanlardan oluştuğu ifade edilmiştir. Maddenin devamında şu hükümler yer almaktaydı.

Bu sınıfta

- a. Profesörler, profesörlüğe yükselttikdikleri ve atandıkları tarihi izleyen ay başından itibaren, birinci derecenin ilk kademe aylığını almaya başlarlar.
- b. Doçentler, doçentliğe yükseldikleri ve atandıkları tarihi takip eden aybaşından itibaren 4. derecenin ilk kademe aylığını almaya başlarlar.

c. Asistanlar, Devlet Memurları Kanunu hükümleri uyarınca öğrenim niteliği ile süresine göre, girebilecekleri sınıfın derece ve kademesinin bir üst derecesinden işe başlarlar.

Öğretim görevlileri ve diğer yardımcıları sınıfını yasanın 3. maddesi şöyle tanımlamıştır.

"Öğretim ve araştırma görevlileri ve diğer yardımcıları sınıfı, öğretim ve araştırma görevlileri, okutmanlar, uzmanlar ve çeviricilerden oluşur.

Bunlardan öğretim ve araştırma görevlileri açık öğretim üyeliği veya yardımcısı kadrolarından biri karşılık gösterilmek suretiyle Devlet Memurları Kanunu'na göre girebilecekleri sınıfın derece ve kademesinin iki derece, diğerleri ise bir derece üstünden işe başlarlar".

Yasa kadroların hazırlanması ile ilgili ortak esasları bir yönetmelikle saptama yetkisini Üniversitelerarası Kurul'a vermiştir. Üniversite "öğretim üyeleri ve asistanları" sınıfı ile öğretim görevlileriyle diğer yardımcıların aylıklarının hesaplanmasında Devlet Memurları Kanunu'nun gösterge tablosu esas alınmıştır. Ancak üniversite rektörlerine 200, rektör yardımcılara, fakülte dekanlarına, yüksekokul müdürlerine 150, profesörlere 100, doçentlere 50 gösterge üstü uygulanmış 11 Mayıs 1976 tarih ve 1991 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle bu sayılar: doktorasını yapmış veya tıpta uzmanlık yetkisini almış asistanlara ve öğretim görevlilerine 50, doçentlere 100, profesörlere 200 olarak değiştirilmiştir.

Öğretim yükü ve ek ders ücretine ilişkin düzenlemelerin ana çizgileri şöyleydi:

"Öğretim üyelerinin yükü görevli olduğu ders, seminer ve uygulama süresi, öğrenci miktarı ve yönettiği tez miktarı, dikkate alınarak ve yönetim hizmeti de gözönünde bulundurularak, Üniversitelerarası Kurul'ca hazırlanacak tüzük ile tayin olunur".

Bu ve diğ er ilgili hükümler uyarınca Üniversitelere-rası Kurul tarafından "Üniversitelerde Öğretim Üyeleri ve Öğretim Yardımcıları Kadrolarının Hazırlanmasına İlişkin Ortak Esaslar Yönetmeliğ i" ile "Yeni Kurulacak Üniversitelere Öğretim Üyesi Yetiştirmek Üzere Takas Edilecek Ek Kadroların Kullanılması İle İlgili Yönetmelik ve "Üniversite Asistanları ve Öğretim Görevlileri İle Diğ er Öğretim yardımcılarının Kademe İlerlemelerine İlişkin Yönetmelik" hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştu.

"Öğretim yükünü bağı lı bulunduğu kurumda doldurmayan öğretim üyeleri aynı üniversitedeki diğ er öğretim kurumlarında öğretim yükünü dolduruncaya kadar yapılan görevlendirmeleri kabul etmek zorundadırlar".

Öğretim üye ve yardımcılarına, bağı lı buldukları öğretim kurumunun dışındaki ek ders, seminer ve uygulamalar için, o kurum bütçesinden aşağıdaki ek ders ücretleri ödenmekteydi.

Unvanı	Ders Görevi Göstergesi
Profesör	14
Doçent	11
Öğretim Görevlisi	8
Asistan ve Okutman	7
Araştırma Görevlisi, Çevirici, Uzman	6

Ek ders saat ücreti, yukarıda belirtilen göstergelerin Devlet Memurları Kanunu'na göre saptanan katsayı ile çarpılmasıyla hesaplanmaktaydı.

Kuruluş ve gelişme güçlüğü ödeneğ i ise, kuruluş ve gelişmesinde güçlük olan üniversite veya kuruluşların kadrolarında veya kadrolarında geçici olarak görev yapan öğretim üye ve yardımcılarına ödenmekte idi. Bu tür kuruluşların tıp fakültelerinde en az iki yıl devamlı görev yapan öğretim üye ve yardımcılarına hastane ve enstitü hizmetleri için ayrıca "hizmet ödeneğ i" verilmekte idi.

Bu ödeneklerin miktarları ile hangi kuruluşların bun-

lardan yararlanacağı konusundaki kararlar her yıl Üniversitelerarası Kurulca alınmaktaydı.

Kuruluş ve gelişme güçlüğünün süresi; yasanın yayım tarihinden önce kurulmuş olanların yasanın yayımı tarihinden itibaren geçen beş yıl, daha sonra yeni kurulanların kuruluşundan itibaren geçen on yıl olarak belirlenmişti. Ancak bu süre, ilgili kuruluşların teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile uzatılabilmekteydi (1765 sayılı yasa, Md. 15).

1765 sayılı yasanın 16. maddesi uyarınca tüm öğretim üyelerine, öğretim görevlilerine, asistanlara ve diğer öğretim yardımcılara, iş güçlüğü, iş riski ve teminindeki güçlük zammı olarak aylıklarının % 40'ı oranında her ay ek ödemede bulunulması öngörülmüştü. İdari görevlerinden ötürü ayrıca her ay Üniversitelerarası Kurul Başkanı'na, rektörlere, üniversite bölüm ve Tıp Merkezi Başkanına aylık maaş tutarının 2/3'ü, rektör yardımcısı ve dekanlara 1/2'si yüksekokul müdürü ve dekan yardımcılara 1/3'ü oranında ek ödeme yapılacağı hükme bağlanmıştı.

Mesleklerini üniversite dışında yerine getirmeden tüm gün üniversitede çalışan öğretim üyeleri ve öğretim görevlilerine aylık derecelerinin % 40'ı oranında tam gün ödeneği verilmekteydi.

Değişik yasalarla kurulup Türk Yükseköğretim Sistemi içinde yer alan İTİA'lerinin, DGSA'lerinin, DMMA'lerinin, yüksekokulların öğretim üye ve yardımcıları hakkında da 1765 sayılı yasa hükümleri uygulanmaktaydı.

Ancak, üniversitede rektörün, üniversite senatosunun, Üniversitelerarası Kurul'un görevlerini İTİA'lerinde, akademi başkanı, akademi profesörler kurulu, akademilerarası kurul, DGSA'lerinde akademi başkanı, akademi genel kurulu, akademilerarası kurul; DMMA'lerinde akademi başkanı, akademi yönetim kurulu, akademilerarası kurul yerine getirmekteydi.

1980 Sonrası:

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yer alan öğretim

elemanları tanımına giren personeli sınıflandırmak, aylıklarını ve ek göstergelerini düzenlemek üzere 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu hazırlanmıştır.

Bu yasa ile öğretim elemanları 1765 sayılı yasadaki farklı bir biçimde sınıflandırılmıştır. Bu farklılık kuşkusuz 2547 sayılı yasadaki yeralan tanım ve hükümlerden kaynaklanmaktadır.

Yükseköğretim Personel Kanunu öğretim elemanlarını; öğretim üyeleri sınıfı (profesörler, doçentler ve yardımcı doçentler), öğretim görevlileri ve okutmanlar sınıfı (öğretim görevlileri ve okutmanlar) ve öğretim yardımcılığı sınıfı (araştırma görevlileri, uzman, çevirici ve eğitim-öğretim planlamacıları) biçiminde sınıflandırmıştır.

Anılan yasa uyarınca,

a. Profesörler, profesör kadrosuna atandıkları tarihi izleyen aybaşından itibaren birinci derecenin,

b. Doçentler, doçent kadrosuna atandıkları tarihi izleyen aybaşından itibaren üçüncü derecenin,

c. Yardımcı doçentler, yardımcı doçent kadrosuna atandıkları tarihi izleyen aybaşından itibaren beşinci derecenin ilk kademe aylığını alabilmektedirler.

Ek Göstergeler: Üniversite öğretim elemanlarının aylıklarının hesaplanmasında 1765 sayılı yasadaki olduğu gibi Yükseköğretim Personel Kanunu'nda da aylıklarına esas olan gösterge tablosu ve katsayı esas alınmıştır. Bunun yanısıra profesör kadrosuna atanana 650, doçent kadrosuna atanana için 550, yardımcı doçent kadrosuna atanana için 400, ikinci dereceden aylık alanlar için 300, diğer derecelerden aylık alanlar için 200 ek gösterge esas alınmıştır. Daha sonraki bir düzenleme ile (2914 sayılı yasanın 5. maddesine ilişkin 241 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile)

"Profesörlerden rektör, rektör yardımcısı, dekan, dekan yardımcısı veya yüksekokul müdürü olanlar ile profesörlük kadrosunda dört yılını tamamlamış olanlara 800 ek gösterge uygulanır." hükmü eklenmiştir.

Yükseköğretim Personel Kanunu'nun 11. maddesi ek ders ücretlerini düzenlemiş ve 2547 sayılı yasanın 36. maddesi ile belirlenen zorunlu ders yükü dışında yarım zamanlı görev yapanlar dahil onsekiz saate kadar verecekleri ek ders ücretleri aşağıda gösterilen sayıların aylıklar için belirlenen katsayı ile çarpılmasından oluşur.

Unvanı	Ek Ders Göstergesi
Profesör	30
Doçent	25
Yardımcı Doçent	20
Öğretim Görevlisi	12
Okutman	12

Ek göstergeler 2914 sayılı yasaya ek 244 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenerek yukarıdaki şeklini almıştır.

Tüm bunların dışında yükseköğretim kurumlarının kadrolarında olmayıp bu unvanları taşıyanlardan ders saati başına görevlendirilenlere yukarıdaki ücret % 50 fazlası ile ödenmektedir.

Ayrıca hafta, yarıyıl ve yaz tatillerinde yapılan öğretimlerde ek ders saat ücretleri % 25 zamlı olarak ödenir.

Üniversite Ödeneği: Üniversite ödeneği, profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrosunda bulunanlara % 95, öğretim görevlileri ve okutmanlara % 75, öğretim yardımcılardan tipta uzmanlık belgesi alanlara veya doktora yapanlara % 60, diğerlerine % 55 oranında ödenir. Ancak bu oranlar yasanın yürürlüğe girdiği tarih olan 13 Ekim 1983'den bu yana birkaç kez değiştirilmiş ve en son 244 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yukarıdaki şeklini almıştır (Madde 12).

İdari Görev Ödeneği: 2914 sayılı yasanın 13. maddesi uyarınca, rektörlere almakta oldukları aylık tutarın % 50'si, rektör yardımcıları ve dekanlara % 20'si, dekan yardımcıları, enstitü ve yüksekokul müdürleri, konservatuvar müdürleri ve bölüm başkanlarına % 15'i, enstitü, yüksekokul ve konservatuvar müdür yardımcılara % 10'u idari görev ödeneği ola-

rak ayrıca ödenir. Ayrıca birden fazla idarî görevi bulunanlara idarî ödeneklerinden en yüksek olan ödenmektedir.

2914 sayılı yasa, 2547 sayılı yasaya koşut olarak; bu yasaya tabi olmayan kişiler arasından atanan rektörleri kapsayan malî hüküm getirmiştir (2914 sayılı yasa, Md. 13).

2914 sayılı yasada kuruluş ve gelişme gücünü ödeneğinin miktarı; 1765 sayılı yasadaki farklı olarak % 50 olarak saptanmıştır.

Bu ödenekten yararlandırılma süre ve oranları Yükseköğretim Kurulu'nun ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın önerisi ile Bakanlar Kurulu'nca saptanır (2914 sayılı yasa, Md. 14).

Bu ödenek; anabilim, anasanat, bilim ve sanat dallarında görevli öğretim elemanlarına ödenmektedir.

2809 sayılı yasa uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığından Üniversitelere bağlanan Devlet konservatuvarları öğretim elemanları 15. madde ile sözleşmeli olarak çalıştırılabilmekte ve bunlara ödenecek ücretlerin sınırları ve sosyal yardım koşulları Yükseköğretim Kurulu'nun önerisi, Maliye Bakanlığı'nın görüşü ile Bakanlar Kurulu'nca saptanmaktadır (Madde 16).

Yeni yasa hükümlerinin 7163 sayılı yasa ile kurulan Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü kadrosunda çalışan profesör, araştırma mütehassısı (doçent), öğretim görevlisi, okutmanlar ve asistanlar hakkında da uygulanması öngörülmüştür (2914 sayılı yasa, Md. 19).

Karşılaştırma:

1765 ve 2914 sayılı yasalar arasındaki en belirgin farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

a. Yeni yasa ile aylıkların hesabında esas alınan ek gösterge miktarları arttırılmıştır (2914 sayılı yasa, Md.5).

b. Ek ders ücretlerinin belirlenmesinde esas alınan ek ders göstergeleri yükseltilmiştir (2914 sayılı yasa, Madde 14 ve 244 sayılı Kanun Hükmünde Kararname).

c. Öğretim elemanlarına ödenen üniversite ödeneği ve geliştirme ödeneğine esas olan oranlar yükseltilmiştir. 2914 sayılı yasa ile ancak rektörlerin ve dekanların idari görev ödeneklerinde bazı azalmalar olmuştur (madde 12, 13, 14).

d. 1765 sayılı yasa yükseköğretim kurumlarının kadroları ile ilgili gerekli esasları saptama yetkisini Üniversitelerarası Kurul'a vermişken, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu bu görevi Yükseköğretim Kurulu'nun görevleri arasında saymıştır (Madde 7).

e. Eski düzenlemede doçentlerin atamalarında kazanılmış hak aylıkları üzerinden yapılan ödemeler, yeni yasada kadro şartına bağlanmış, yine yeni yasa ile doçentlerin atamalarında bir üst dereceye atanabilmeleri olanağı getirilmiştir.

DİSİPLİN İŞLERİ

1980 Öncesi:

1750 sayılı yasa öğretim üye ve yardımcıları ile üniversite veya fakültelere bağlı olarak kurulan araştırma ve öğretim ünitelerinde araştırma ve öğretim görevi alanların ve memurların disiplin işlerinde bu yasanın ve Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanacağını 59. maddesinde belirtmiştir.

Aynı yasanın 60. maddesinde disiplin cezaları şöyle sıralanmıştır.

- a. Uyarma
- b. Kusur bildirme
- c. Kürsü veya bölüm başkanlığından uzaklaştırma
- d. Kısa süreli olarak kademe ve derece ilerlemesinin durdurulması
- e. Uzun süreli olarak kademe ve derece ilerlemesinin durdurulması
- f. Geçici olarak aylıksız görevden çıkarma
- g. Görevden çekilmiş sayılma

h. Üniversite öğretim mesleğinden çıkarma

Tüm bu cezaların verileceği haller Üniversitelerarası Kurul'ca hazırlanan bir yönetmelikle belirlenmiştir.

Yukarıdaki cezalar;

Üniversite öğretim üyelerinden ve öğretim yardımcılarından bu yasa gereğince yükümlü oldukları ödevleri yerine getirmeyenlere, meslek vakar ve hays yetine uymayan hareketlerde bulunanlara, her türlü öğrenim ve öğretim hak ve hürriyetlerini kötüye kullanarak; insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak için her ne surette olursa olsun gösteri telkin ve propaganda yapan veya anarşik hareketlere katılan öğretim üye ve yardımcıları hakkında hareketlerinin takdiri olunacak ağırlık derecesine göre uygulanmakta idi. Fakültelerin öğretim üye ve yardımcıları ile ilgili disiplin işlerinde dekanlar, dekan veya rektörlüğe bağlı kuruluşlarla ilgili disiplin işlerinde rektörler, disiplin suçu işlendiği konusunda bir öneride bulunduğu hallerde konu, başkanı bulunduğu yönetim kurullarında görüşülerek disiplin soruşturmalarının açılıp açılmayacağına karar verir ve gerekirse soruşturmacı seçer (1750 sayılı yasa, Md.61).

Cezalar, yönetim kurulunun önerisi üzerine Senatoca verilmekte idi.

Rektörler hakkında yapılacak disiplin kovuşturması ile ilgili hüküm 1750 sayılı yasada yer almış ancak daha sonra bazı maddelerle birlikte Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir. 1750 sayılı yasanın 65. maddesi ceza soruşturma usulünü içermektedir. Bu madde üniversite öğretim üyelerini, öğretim yardımcılarını ve diğer memurların görevleri dolayısıyla ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar üzerine soruşturmanın kimler tarafından nasıl yapılacağını hükme bağlamıştır.

Üniversite öğretim üyelerinin, öğretim yardımcılarının diğer memurların görevleri dolayısıyla, ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar üzerine, "ilk soruşturma rektörün tayin edeceği uygun sayıda soruşturmacı tarafından yapılır. Rektörün işlediği ileri sürülen suçların soruşturmacıları, kendisinin katılmayacağı bir toplantıda üniversite senatosu tarafından tayin edilir. Bu toplantı öğretim üyeliğinde en kıdemli rektör yardımcısının çağrısı üzerine ve onun başkanlığında yapılır. Bu maddeye göre tayin edilecek soruşturmacıların, en az sanığın akademik unvanına sahip bulunması şarttır.

Bu maddenin hükmüne giren bir suç fakültelerde veya onlara bağlı kurumlarda işlendiğinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dekanlar ön soruşturma yapar, ya da yaptırabilirler. Bu takdirde dosya gereğinin yapılması için en geç bir hafta içinde rektörlüğe gönderilir.

Soruşturmacıların öğretim üyeleri ve yardımcılarının hakkında düzenleyecekleri dosya, rektör tarafından, rektör hakkında açılan soruşturmada da en kıdemli rektör yardımcısı tarafından Danıştay'a gönderilir. Son soruşturmanın açılıp açılmaması Danıştay'ın yetkili dairesince karara bağlanır. Bu karara ilgililerce yapılacak itirazlar Danıştay Genel Kurulu'nca incelenerek karara bağlanır.

Memurlar hakkında son soruşturmanın açılıp açılmamasına üniversite yönetim kurulunca karar verilir. Bu karara, karşı itirazlar danıştay'ın yetkili dairesinde incelenerek karara bağlanır.

Bu madde hükümlerine göre görevlendirilecek soruşturmacılar tarafından yürütülen ilk soruşturma sırasında, bir hakimin yapması gereken tutma, arama, zabıt gibi işlemlerin yapılmasına gereksinim duyulduğunda bu konuda soruşturmacı ya da soruşturmacıların talebi üzerine, asliye ceza hakiminden karar alınır.

Devletin ülke ve millet bütünlüğü, hür demokratik rejim, nitelikleri Anayasa'da yazılı Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devlet güvenliği ile ilgili bulunan

suçların ve suçluların kovuşturulmasında yukarıda yazılı usul uygulanmaz. Bu hallerde kovuşturmayı Cumhuriyet Savcısı bizzat yapar ve sonucuna göre yetkili mahkemede kamu davası açar.

7334 sayılı yasa ile kurulan İTİA'nde disiplin işleri aşağıdaki maddeler uyarınca uygulanmaktaydı.

Madde 24.- Öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları ile ilgili her türlü disiplin işleri profesörler meclisi tarafından incelenerek karara bağlanır.

Madde 25.- Öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılardan bu kanunda belirtilen öğretim ve eğitim vazifelerinden kendilerine düşenleri uygun şekilde yerine getirmeyenlere veya meslek vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerde bulunanlara; idare heyetinin teklifi üzerine profesörler meclisi hareketin ağırlığına ve aşağıdaki fıkralarda belirtilen hallere göre şu disiplin cezalarını verir:

a. Dikkati çekme: Yazı ile bildirilir ve sicile geçmez,

b. Kusur bildirme: Vazifeyi yahut meslek vakar ve haysiyetini ilgilendiren hallerden dolayı kusurlu sayılmaktır.

c. İşten çekilmiş sayma: Tayin edildiği vazifeye mazeretsiz 15 gün içinde başlamayanlar, daimi olarak 8 gün veya bir öğretim yılı içinde toplam 20 gün mazeretsiz olarak gelmeyenler hakkında tatbik olunur.

d. Öğretim mesleğinden çıkarma: Öğretim mesleği de kalmasına yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı harekette bulunanlar hakkında uygulanır. (Bu gibilerin, İTİA'lerine mahsus akademik unvanlarını taşıyıp taşımayacakları Akademilerarası Kurul'ca ayrıca kararlaştırılır.).

(a) fıkrasında yazılı ceza, profesörler meclisince, veya doğrudan doğruya akademi reisi tarafından veri-

lır. (b, ç, d) fıkralarındaki cezalar profesörler meclisince verilir. Akademi reisliğince yazı ile ilgiliye tebliğ edilir ve sicile geçirilir.

Madde 26.- Öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılarını hakkında verilmesi gereken Devlet Memurluğundan çıkarma, sınıf veya kıdem indirme, aylık kesme cezaları Memurin Kanunu'nun hükümlerine bağlıdır. Bu yoldaki kararlar da yine profesörler meclisince verilir.

Madde 27.- (Değişik 57- 2.7.19 2) profesörler meclisince verilen disiplin kararlarına, dikkati çekmeden başka hallerde, tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içinde ilgililerce itiraz edilebilir. Bu itirazlar Akademilerarası Heyette incelenir. Akademilerarası Heyet'in kararları kesindir. ancak, ilgililerin Danıştay'a müracaat hakları saklıdır.

Madde 28.- İTİA'leri öğretim üyeliğinden ayrılmış olanlar bu müesseselere mahsus akademik unvanlarını muhafaza ederler.

1184 sayılı yasa ile kurulan DMMA'lerinin yasalarında disiplin işleri aşağıdaki maddelerde ele alınmıştır.

Madde 32.- DMMA'lerinde öğretim üyeleri ve öğretim yardımcılarını ile ilgili her türlü disiplin işleri akademi yönetim kurulu tarafından incelenerek karara bağlanır.

Madde 33.- Öğretim üyelerinden bu kanunla belirtilen öğretim ve eğitim görevlerini gerektiği gibi yerine getirmeyenlere veya meslek vakar ve haysiyetine yarışmayan hareketlerde bu unvanlara bölüm başkanının veya bölüm yönetim kurulunun, teklifi üzerine akademi yönetim kurulunca, hareketlerinin ağırlığına göre aşağıdaki fıkralarda belirtilen disiplin cezalarından verilir.

a. Göreve dikkati çekme,

b. Kusur bildirme: görevini veya meslek vekar ve haysiyetini ilgilendiren hallerden dolayı kusurlu sayılması halinde,

c. İştenden çekilmiş sayma: Tayin edildiği göreve özürsüz olarak 10 gün içinde başlamayanlar, sürekli olarak 10 gün veya bir öğretim yılı içinde toplamı 20 gün özürsüz olarak işi başına gelmeyenler hakkında uygulanır.

d. DMMA'leri öğretim üyeliğinden ve öğretim yardımcılığından çıkarma: DMMA'leri öğretim mesleğinde kalmaya yer bırakmayacak şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işledikleri hükmen kesin şekilde sabit olanların bu meslekten çıkarılmasıdır. Bu gibilerin unvanlarının kaldırılması akademi yönetim kurulunca karar altına alınır.

Yukarıda yazılı cezalar akademi yönetim kurulunca karar altına alınır. Akademi başkanlığınca yazı ile ilgiliye bildirilir ve (a) fıkrasından gayri cezalar sicile geçirilir.

Madde 34.- (Anayasa Mahkemesinin 4 Mayıs 1972 tarih ve E.1969-52, K. 1972-21 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Madde 35.- Akademi yönetim kurulunca verilen (dikka-ti çekme) ve (Kusur bildirme) cezalarına, bildirme tarihinden başlayarak 10 gün içinde ilgililer tarafından itiraz edilebilir. Bu itirazlar DMMA'leri Akademilerarası Kurul'da incelenir. Bu kurulun kararı kesin olup, buna karşı ilgililerin yetkili yargı mercilerine başvurma hakları saklıdır.

Madde 36.- DMMA'leri öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevleri dolayısıyla veya görevlerini yapma sırasında işledikleri suçlardan dolayı "Memurin Muhakemat Kanunu"nun gerektirdiği ilk soruşturma akademi başkanının öğretim üyelerinden tayin edeceği bir veya üç muhakkik tarafından yapılır. (Başkanlar hakkın-

da yapılacak soruşturma muhakkiklerini Millî Eğitim Bakanı tayin eder. Bu husustaki fezleke, Millî Eğitim Bakanı tarafından Danıştay'a gönderilir.) Yargılamanın gerekliliğine veya gereksizliğine Danıştay ilgili dairesince karar verilir. Bu kararlara ilgililer veya Millî Eğitim Bakanı tarafından yapılacak itirazlar, Danıştay Genel Kurulu'nca incelenerek son karara bağlanır.

Madde 37. DMMA'leri öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları bu kanunda yazılı sebep ve hükümler dışında görevlerinden çıkarılamazlar ve akademik unvanlarından yoksun edilemezler. Başka bir işe geçme veya çekilme yolu ile görevlerinden ayrılanlar akademik unvanlarını taşırlar.

1172 sayılı yasa ile kurulan DGSA'lerinin ilgili yasalalarında disiplin işleri şu şekilde ele alınmıştır.

Madde 29.- DGSA'lerinde öğretim üyeleri ve yardımcıları ile ilgili disiplin işleri, akademi temsilciler kurulu tarafından incelenerek karara bağlanır.

Madde 30.- Öğretim üyeleri ve yardımcılarından bu kanunla belirtilen öğretim ve eğitim görevlerini gerektiği gibi yerine getirmeyenlere veya meslek vakar ve haysiyetine yaraşmayan hareketlerde bulunanlara, Millî Eğitim bakanı, akademi başkanı veya bölüm başkanlarının teklifi üzerine hareketin ağırlığına ve aşağıdaki fıkralarda belirtilen hallere göre, şu disiplin cezaları verilir:

- a. Göreve dikkati çekme: Yazı ile bildirilir ve sicile geçmez.
- b. Kusur bildirme: Görev veyahut meslek vakar ve haysiyetini ilgilendiren hallerden dolayı kusurlu sayılmaktadır.
- c. İşten çekilmiş sayma: Tayin edildiği göreve özürsüz olarak onbeş gün içinde başlamayan, sürekli sekiz gün veya bir öğretim yılı içinde toplam olarak

20 gün özürsüz olarak işi başına gelmeyen veya bu kanun gereğince yükümlü oldukları görevleri yerine getirmeyen; hususiyle öğretim, sanat, ilmi inceleme ve araştırma yapma ve bunların sonuçlarını açıklama konularında yetersizliği Profesörler Kurulları'nca tespit edilen öğretim üyeleri hakkında uygulanır.

d. Akademi öğretim mesleğinden çıkarmak: Akademi öğretim mesleğinde kalmasına yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı harekette bulunanlar hakkında uygulanır.

Bunların akademi unvanlarını taşıyıp taşıyamayacakları hususu akademi temsilciler kurulunca ayrıca karşılaştırılır.

Bu cezalar sicile geçirilir ve yazı ile doğrudan doğruya ilgiliye bildirilir.

Madde 31.- Akademi başkanları ve bölüm başkanları hakkında, idari görevlerinden dolayı 30. maddenin (a), (b) ve (c) fıkralarında yazılı cezalar Millî Eğitim Bakanı tarafından verilir.

Bu cezaların uygulanmasını gerektiren kusurlu hareketler ve yasak fiiller ayrıca öğretim üyeliği ve memuriyet sıfatlarını da haleldar ettiği takdirde, akademi başkanlığı ve bölüm başkanlığı idarî görevinden çekilmiş sayılan ilgililer hakkında yapılacak disiplin takibatı, öğretim üyeleri hakkındaki hükümlere göre yürütülür.

Madde 32.- Akademi temsilciler kurulunca verilen cezalara, bildirme tarihinden itibaren on gün içinde, ilgililer, yazılı olarak akademilerarası kurul nezdinde itiraz edebilirler. Bu kurulun kararı kesin olup buna karşı ilgililerin yetkili yargı mercilerine kanunî süresi içinde başvurma hakları saklıdır.

Madde 33.- Akademi öğretim üyelerinin memurluk görevleri dolayısıyla veya görevlerini yapma sırasında iş-

ledikleri suçlar üzerine Memurin Muhakematı Kanunu'nun gerektirdiği ilk soruşturma, iki muhakkik tarafından yapılır. Bu muhakkiklerden biri akademi profesörleri, diğeri Bakanlık Başmüfettişleri arasından Millî Eğitim Bakanı tarafından seçilir.

Soruşturma evrakı ve fezleke, Millî Eğitim bakanlığı tarafından Danıştay'a gönderilir. Yargılamanın gerekliliğine veya gereksizliğine Danıştay'ın ilgili dairesince karar verilir. Bu kararlara ilgililerin veya Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılacak itirazlar, Danıştay Genel kurulu'nca incelenerek kesin karara bağlanır.

Madde 34.- Akademi öğretim üyeleri, bu kanunda yazılı sebep ve hükümler dışında görevlerinden çıkarılmazlar, akademik unvanlarından yoksun edilemezler. Başka bir işe geçme veya çekilme yolu ile görevlerinden ayrılanlar akademik unvanlarını taşırlar.

1980 Sonrası:

1980 sonrası yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda disiplin ve ceza işleri 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'ndan farklı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Yeni yaklaşımla yükseköğretim ve üst kuruluşlarında disiplin âmirleri ve ceza soruşturma usulleri esaslarıda ele alınmıştır.

2547 sayılı yasa ile kurulan kurumlarda görev alan başkan ve yöneticilerle yükseköğretim kurumları kademe yöneticileri ile ilgili hükümler 53. maddede şöyle ele alınmıştır::

Madde 53.- a) Yükseköğretim Kurul Başkanı, Yükseköğretim Kurulu ile üniversite rektörlerinin, rektör üniversitenin, dekan fakültenin, enstitü ve yüksekokul müdürleri enstitü ve yüksekokulların, bu birimlerin genel sekreter veya sekreterleri de sekreterlik personelinin disiplin âmirleridir. Üniversite ve bağlı birimlerinin yönetim kurulları aynı zamanda disiplin

lin kurulu olarak görev yaparlar. Disiplin kurullarında profesörlerle ilgili hususların görüşülmesinde doçent ve yardımcı doçentler, doçentlerle ilgili hususların görüşülmesinde de yardımcı doçentler disiplin kurullarına alınmazlar.

b. Öğretim elemanları, memur ve diğer personelin disiplin işlemleri, disiplin amirlerinin yetkileri, devlet memurlarına uygulanan usul ve esaslara göre Yükseköğretim Kurulu'nca düzenlenir.

c. Ceza soruşturması usulü: Yükseköğretim üst kuruluşları başkan ve üyeleri ile yükseköğretim kurumlarının yöneticilerinin, kadrolu ve sözleşmeli öğretim elemanlarının ve bu kuruluş ve kurumların 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi memurlarının görevleri dolayısıyla ya da görevlerini yaptıkları sırada işledikleri ileri sürülen suçlar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır.

1. İlk soruşturma: Yükseköğretim Kurulu Başkanı için, kendisinin katılmadığı, Millî Eğitim Bakanı'nın başkanlığındaki bir toplantıda, Yükseköğretim Kurulu üyelerinden teşkil edilecek en az üç kişilik bir kurulca, diğerleri için, Yükseköğretim Kurulu Başkanı'ca veya diğer disiplin amirlerince doğrudan veya görevlendirecekleri uygun sayıda soruşturmacı tarafından yapılır.

Öğretim elemanlarından soruşturmacı tayin edilmesi halinde, bunların hakkında soruşturma yapılacak öğretim elemanının akademik unvanına veya daha üst akademik unvana sahip olmaları şarttır.

2. Son soruşturmanın açılıp açılmamasına;

a. Yükseköğretim Kurulu Başkan ve üyeleri ile Yüksek öğretim denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri hakkında Danıştay 2. Dairesi,

b. Üniversite rektörleri, rektör yardımcıları ile üst kuruluş genel sekreterleri hakkında, Yükseköğretim Kurulu üyelerinden teşkil edilecek üç kişilik kurul.

c. Üniversite, fakülte, enstitü ve yüksekokul yönetim kurulu üyeleri, fakülte dekanları ve dekan yardımcıları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ve yardımcılarını ile üniversite genel sekreterleri hakkında, rektörün başkanlığında rektörce görevlendirilen rektör yardımcılarında oluşacak üç kişilik kurul,

d. Öğretim elemanları, fakülte, enstitü ve yüksekokul sekreterleri hakkında üniversite yönetim kurulu üyeleri arasından oluşturulacak üç kişilik kurul,

e. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memurlar hakkında, mahal itibariyle yetkili il idare kurulu, karar verir.

f. Yükseköğretim Kurulu ile üniversite yönetim kurullarınca oluşturulacak kurullarda görevlendirilecek asil ve yedek üyeler bir yıl için seçilirler. Süresi sona erenlerin tekrar seçilmeleri mümkündür.

3. Son soruşturmanın açılıp açılmamasına karar verecek kurullar üye tamsayısı ile toplanır. Kurullara, ilk soruşturmayı yapmış olan üyeler ile haklarında karar verilecek üyeler katılamazlar. Noksanlar yedek üyelerle tamamlanır. Diğer hususlarda bu Kanun'un 61. maddesi hükümleri uygulanır.

4. Yükseköğretim kurulu ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyeleri hakkında Danıştay 2. Dairesi'nde verilen lüzum-u muhakeme kararına itiraz ile men-i muhakeme kararlarının kendiliğinden incelenmesi Danıştay'ın İdari İşler Kurulu'na aittir. Diğer kurullarca verilen lüzum-u muhakeme kararına ilgililerce yapılacak itiraz ile men-i muhakeme kararları kendiliğinden Danıştay 2. Dairesince incelenerek karara bağlanır. Lüzum-u muhakemesi kesinleşen Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkan ve üyelerinin yargılanması Yargıtay ilgili ceza dairesine, temyiz incelemesi Ceza Genel Kuruluna, diğer görevlilerin yargılanmaları, suçun işlendiği yer adliye mahkemelerine aittir.

5. Değişik statüdeki kişilerin birlikte suç işlemele-ri halinde soruşturma usulü ve yetkili yargılama mer- cii görev itibariyle üst dereceliye göre tayin olu- nur.

6. Yükseköğretim Kurulu Başkanı ve rektörlerin "1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun" kapsa- mına giren suçlarından dolayı yapılacak ceza soruş- turmasında yukarıda belirtilen ceza kovuşturması usu- lü tatbik edilir. Bunlar dışında kalan tüm görevli- ler için 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memur- lar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun hükümleri uygulanır.

1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şe- rikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Ka- nun kapsamına giren suçlarından dolayı kanuni kovuş- turma için gereken izin, Yükseköğretim Denetleme Ku- rulu Başkan ve üyeleri ve bu kuruluşların memurları (Üniversitelerarası Kurul memurları dahil) hakkında Yükseköğretim Kurulu Başkanından, üniversite yöneti- cileri ve öğretim elemanları ile memurlar hakkında üniversite rektörlerinden alınır.

7. İdeolojik amaçlarla Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölün- mez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrılığına dayanılarak nitelikleri Anayasa'da belir- tilen Cumhuriyet'i ortadan kaldırmak maksadıyla işle- nen suçlarla bunlara irtibatlı suçlar, öğrenme ve öğ- retme hürriyetini doğrudan veya dolaylı olarak kısıt- layan, kurumların sükûn, huzur ve çalışma düzenini bozan, boykot, işgal, engelleme, bunları teşvik ve tahrik, anarşik ve ideolojik olaylara ilişkin suçlar ile ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinde, yuka- rıda yazılı usuller uygulanmaz; bu hallerde kovuştur- mayı Cumhuriyet Savcısı doğrudan yapar.

8. Bu kanunda yer almamış hususlarda 4 Şubat 1329 ta-

rihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Bunun yanısıra; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53. maddesi ile 65. maddesinin (a) fıkrasının 9. bendi gereğince "Yükseköğretim kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği" hazırlanmıştır.

21 Ağustos 1982 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren yönetmelik "Yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumları yönetici ve öğretim elemanları ile memurlar ve diğer personelinden, kanun, tüzük ve yönetmeliklerin kendilerine yüklediği ödevleri yurt içinde ve yurt dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu, kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara veya meslek vakar ve haysiyetine uymayan davranışlarda bulunanlara verilecek disiplin cezalarını göstermek amacıyla" hazırlanmıştır.

Karşılaştırma:

12 Eylül 1980 öncesi yürürlükte bulunan 1750 sayılı yasa ile 12 Eylül sonrasında hazırlanarak yürürlüğe giren 2547 sayılı yasa arasındaki "Disiplin İşleri" boyutundaki önemli farklılıkları şöyle özetlemek olasıdır:

a. Eski yasa disiplin cezalarının türlerini ve nedenlerini 59. maddede sıralamıştır (1750 sayılı yasa, Md. 59).

Yeni yasa da ise ceza tür ve nedenleri açıklanmamış, bu konular daha sonra hazırlanan bir yönetmelikte belirtilmiştir.

b. Yeni yasanın gereği üst kuruluş yöneticileri ile ilgili hükümler eklenmiştir.

c. Yeni uygulama ile ceza soruşturma usulleri daha ayrıntılı biçimde ele alınmıştır (2547 sayılı yasa, Md. 53).

B Ö L Ü M V I .

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Yükseköğretim kurumlarının toplumun gereksinme duyduğu yüksek nitelikli insangücü yetiştirme, bilimi geliştirme, sorunların çözümüne bilgi yoluyla katkıda bulunma işlevleri evrensel bir görünüm almıştır.

Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının bu işlevlerini yerine getirmek için küçümsenmeyecek bir çaba içinde oldukları, ancak bu çabaların toplumun diğer sistemlerinin yeterlikleri ile sınırlandırıldığı söylenebilir. Özellikle Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana eğitim sisteminin bir parçası olarak yükseköğretim, işlevlerini ulusal ve evrensel boyutta yerine getirebilmek üzere önemli yapısal ve yönetsel değişimler geçirmiştir. Son olarak 6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretim bir bütünlük içinde yeniden örgütlenerek yeni bir işleyiş modeline oturtulmuştur.

Bu çalışma, genel olarak Türk yükseköğretiminin 2547 sayılı yasadan öncesi ile sonrasının çözümlemeli bir karşılaştırmasını yapmayı amaçlamıştır. Böylece ulaşılan bugünkü noktada geçirilen aşamaların bir kıyaslaması yapılarak, ileriye dönük ulusal kararların alınabileceği umulmaktadır.

Bu amacı gerçekleştirmek için yükseköğretime ilişkin kaynaklar tarandı, ilgililerle görüşüldü, bilimsel toplantılar izlendi. Toplanan veriler, önce "12 Eylül 1980 öncesi ve sonrası" diye iki kümeye ayrıldı. Daha sonra her kümedeki veriler "yapı", "yönetim", "eğitim programları", "öğrenci hizmetleri" ve "öğretim elemanları" anabашlıklarında düzenlenerek yorumlandı.

Türk yükseköğretim sistemi, 12 Eylül 1980 öncesinde üniversite, akademi ve yüksekokulları ile çok parçalı bir görünümde idi. Bu durum yükseköğretim kurumlarının arasında, statü, olanak ve nitelik açısından önemli ayrılıkların oluş-

masına neden olmuştu. 1973 yılında yürürlüğe giren 1750 sayılı yasanın amir hükümlerine karşın üniversitelerin kuruluşundaki ve öğretim üyelerinin dağılımındaki dengesizlikler ve yetersizlikler giderek artıyordu. Akademiler, statülerini değiştirmek amacıyla kendilerini üniversitelere yakın sayarak veya kendilerini üniversite sayarak fakülteler açmaya başlamışlardı. Üniversiteler ise akademik unvanların kazanılmasındaki farklılıkları ileri sürerek bu girişimleri önlemeye çalışıyorlar ayrıca bu konuda, yüksek yargı organları da birbirine tamamen zıt kararlar veriyordu. Daha açık bir ifade ile; üniversitelerle, akademiler arasında yıllardır gizliden gizliye süren çatışma yargı organlarına başvuracak derecede belirginleşmişti.

Çeşitli bakanlıklara bağlı olan yüksekokulların yönetici ve öğretim kadroları, siyasal iktidarlarla birlikte değiştirildiğinden, öğretim kadroları süreklilik göstermemiştir. Nitelik sorunu bir tarafa bırakılarak politik nedenlerle yöneticilik niteliği tartışılabilen kişiler üst düzey görevlere getirilmiş, 12 Mart 1971'den önce üniversitelerde görülen anarşi ve terör, 1975'den sonra bu okullara da yayılmıştı.

Ülkemizde yükseköğretim, bütünlükten uzak, üniversiteleri, akademileri ve yüksekokullarıyla bir sistem niteliği göstermeyen uyumsuz ve ilgisiz parçalardan oluşmaktaydı denilebilir.

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nda Türk yükseköğretim sistemindeki sorunlara cevap veremez hale geldiği dikkate alınarak 1979 yılının Mart ayında "Yükseköğretim alanında bugünkü görülmedik kargaşaya son verecek; bilime daha yukarı düzeyde katkıda bulunacak, toplumumuzun özlem ve sorunlarına dönük çağdaş insan yetiştirecek yükseköğretim kurumlarını hazırlamak için" Millî Eğitim Bakanlığınca "Üniversiteler Yasası Tasarısı" hazırlanmıştır. Yasa tasarısının genel gerekçesi o günkü yükseköğretimin genel görünümünü betimler niteliktedir. Şöyle ki:

1. Üniversiteler, 1750 sayılı, İTİA'leri 7334 sayılı,

DMMA'leri 1184 sayılı, DGSA'leri 1172 sayılı yasalar ile yönetilmektedir. Bu yasa eşitsizliği;

- a) Yükseköğretim kurumlarının işlevlerini engellemektedir.
- b) Statü farklılıklarının özlük hakları açısından haksızlıklar ve huzursuzluklar yaratmaktadır.
- c) Değişik düzeylerde öğretim yapılmakta değişik nitelikte eleman yetiştirilmektedir.
- d) Devlet bütçesinde savurganlığa neden olmaktadır.
- e) Öğrenci alımında gerek ulusal istihdam, gerekse kapasitelerin yaratılması ve kullanılmasında, önemli sorunlar yaratmakta, kullanılmayan kapasiteler yaratılmaktadır.

2. Farklı yasaların bulunması merkezi bir organın oluşmasını engellemekte ayrıca yeni kurulan üniversitelerin öğretim üye gereksinimi karşılanamamakta, öğretim üyesi fazlalığı olan üniversitelerin geliştirmekte olan veya yeni kurulan üniversitelere yardımda bulunması gerçekleşmemektedir.

3. Üniversite-öğrenci ilişkilerinde kopukluk bulunmaktadır ve bundan öğrenciler zarar görmektedir.

Yukarıda belirtilen konular değişik kaynaklarda yetkili ve ilgililerce tartışılmıştır. Bu yoğun yayınlardan bir bölümü özet olarak Ekte verilmiştir.

Yapısal ve yönetsel açıdan; yeni düzenleme ile Yükseköğretim Kurulu'nun oluşumu ve görevleri değişikliğe uğramış, üye sayısında farklılıklar olmuş ve en önemlisi Yüksek, öğretim Üst Kuruluşları başlığı altında Yükseköğretim Kurulu, Anayasa'nın 131. maddesi ile güvence altına alınmıştır.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu'nun oluşumu da yeni yasa ile, tekrar düzenlenerek yapısal değişikliğe uğratılmıştır.

Üniversitelerarası Kurul; yeni düzenleme ile;

- Üniversitelerarası Kurul Başkanı'nın göreve geliş şeklinde bir değişiklik yapılarak üniversitelerin kuruluş ta-

rihlerine göre bir yıl süreli başkanlık yapma esası getirilmiştir.

- Akademilerarası kurullar akademilerin üniversite bütünlüğü içine alınması nedeniyle kalkmıştır.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ise yeni düzenleme ile Yükseköğretim Kurulu'na bağlanmış ancak yönetsel bir farklılık olmamıştır.

Yükseköğretim sistemini bütünleştirecek, bir ölçüde merkezi yönetim özellikleri gösteren yeni yapısal görünüm dağılmış bir yapının derlenip toplanması açısından gerekli görülebilir. Ancak, 12 Eylül 1980 tarihine kadar varlığını sürdüren yükseköğretim kurumları farklı normlar, değerler ve kurumlar yaratmışlardır. Bunların kısa sürede tek amaç, tek yapı altında toplanmasından kaynaklanan bir kısım uyumsuzluk sıkıntıları çekilmesi olağandır. Eski kurumların kavramları ile düşünüp, ortamı ile yetişmiş kadrolarla yepyeni bir yapıyı işletmek için zaman gerekecektir.

Yapısal değişikliğin, daha doğrusu yapısal birörnekliğin değişik fakültelere, yörelere uymadığı eleştirisinde haklı yönler bulunabilir. Ancak her örgütün bir ölçüde kendi kadrolarını biçimlendirdiği, kadroların örgüte yeni boyutlar kazandırdığı sayıltısı ile hareket edilirse, gelecek dönemlerde üniversitelerin yapı ve işleyişlerinde daha ussal oluşumlar beklenebilir.

2547 sayılı yasa ile rektörlerin atama ile göreve getirilmeleri hükme bağlanmış ve atamanın Yükseköğretim Kurulu'nun önerisi ile Cumhurbaşkanı'nca yapılacağı ilgili yasa da belirtilmiştir.

Yine yeni yasa ile rektörlerin görev süreleri 3 yıldan 5 yıla çıkarılmış ve geniş yetki ve sorumluluklarla donatılmışlardır.

Senato ve yönetim kurulları üye sayıları azaltılmış, akademilerin organları da üniversite organları düzeyinde temsil edilmeye başlanmıştır.

Dekan, enstitü müdürü, yüksekokul müdürlerinin de gö-

reve geliş biçimlerinde değişiklikler olmuş, fakülte, yüksek- okul ve enstitü kurullarının üye sayısında ve kurulların sayılarında azalmalar olmuştur.

Türkiye'de üniversiteler 12 Eylül 1980 öncesi dönemlerde büyük bunalımlara itilmiş, anarşik ve ideolojik çatışmalar sonucu fakülte ve yüksekokullar uzun süre eğitim ve öğretime ara vermek zorunda kalmışlardır.

Ayrıca gerek 1946, gerek 1973 üniversite yasalarının sağladığı "özerklik ve katılma" gibi yasal düzenlemelerin kimi zaman amacına ulaşmadığı görülmüştür.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile akademiler de bu yasa kapsamına alınmış ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ve onun yasalaşması sonucu yayımlanarak yürürlüğe giren 2809 sayılı yükseköğretim kurumlarını eniden düzenleyen yasa ile Türkiye'de bulunan üniversite sayısı 19' an 27' ye çıkmıştır.

Eğitim programları boyutunda eğitimin amaç ve ana ilkelerinde yeni yasa; 1750 sayılı yasaya oranla yeni bazı ilkeler öngörmüştür.

Bakanlıklara bağlı yüksekokulların kurulmasını Yükseköğretim Kurulu'nun saptayacağı esaslara bağımlı kılmış, yeni yükseköğretim kurumlarının açılmasını kalkınma planlarında öngörülen ilke ve hedeflerle sınırlandırmıştır.

Derslere devam, öğretim süresi, yatay ve dikey geçişlerle ilgili köklü değişiklikleri öngörmüştür.

Yükseköğretim Kanunu'nun öğrencilerin başarısı için öngördüğü ortamın iki ögesi olanaklar sağlamak ve sınırlamaktır. Bir yandan öğrenci için sosyal hizmetlerin yoğunluğu artırılırken diğer yandan devamı, başarısı, eylemleri için öngörülen tolerans sınırları en az düzeye indirilmiştir.

Öğrenci hizmetlerinde de yeni yasa, henüz sonuçları alınmamış köklü değişiklikler getirmiştir bunların gerçekleşmesi için ise öğrenci harçları uygulamaya konmuştur.

Öğretim elemanlarının unvanları açısından eşitlik sağlanmış, yeni önlemler ile öğretim elemanlarının yurt çapına

dengeli dağılımı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bilindiği üzere, 2547 sayılı yasadan önce 19 üniversitenin 7'si Ankara, İstanbul ve İzmir'de, 12'si ise Anadolu'nun diğer kentlerine dağılmıştı. Yine aynı tarihte üç büyük kentte bulunan üniversitelerdeki öğretim üye sayısı 3487, geri kalan 12 üniversitedeki toplam öğretim üyesi sayısının 630 olduğu görülmektedir. Bu 12 üniversitenin 7'sinde öğretim üye sayısı ise sadece 94'tü .

Yine Yükseköğretim Kurulu'nca yapılan çalışmalar sonucu "aydın işsizliğinin" olacağı görüşünün tamamen yersiz olduğu görüşü benimsenmiştir.

Türk yükseköğretiminde öğretim elemanı her zaman kritik durumunu korumuş görünmektedir. Geleneksel "öğretim üyesi" kavramı 1980 sonrasında da varlığını sürdürmüştür. Bu kesim, akademik personel bir taraftan yönetsel görevler alabilmekte diğer taraftan üniversiteden beklenen öğretim, bilimsel çalışma, yayın etkinliklerini yerine getirmektedir. Öğretim elemanlarının diğer kesimi (çevirmenler, uzmanlar, öğretim görevlileri vb.) hizmetin üretilmesinde başvurulan kaynaklar gibi görülmektedir. 2547 sayılı yasa ile kurulan öğretim üyesi yetiştirme ve yerleştirme sisteminde "asistanlık" kurumu kaldırılmış, öğretim üyelerinin fakülte dışında, üniversite bünyesinde (enstitülerde) yetiştirilerek, doktoralı elemanlar olarak görev almaları öngörülmüştür.

Öğretim üyeleri için getirilen "kendi kurumu dışında yükselme" ilkesi, öğretim kadrosunun yeni kurulan üniversitelere yöneltmek amacından kaynaklanmış gibi görünmektedir. Ancak bu ve benzer önlemlerin kısa sürede beklenen dengeyi sağlaması pek olası görülmemektedir. Çünkü üniversiteleri toplumsal dengesizlikler diğer kurumlardan daha çok etkilemektedirler.

ÖNERİLER

Türk yükseköğretim sisteminin 1980 öncesi ile bu tarihten sonraki yapı ve işleyişini karşılaştırmak amacı yönün-

den toplanan veriler, ulaşılan bulgu ve yargıların ışığında aşağıdaki genel öneriler getirilmiştir. Ancak genel önerilere çok belirgin olarak görülen bazı sorunlar da eklenmiştir.

a. Yükseköğretim Kanunu ile getirilen düzenleme bu ve benzeri araştırmalara konu edilip bulgulara dayalı olarak gözden geçirilmeli, işlemeyen öğeler ayıklanmalı, gerekli öğeler eklenmelidir.

b. Bu araştırmanın bulguları, üniversitelerdeki işğorenler arası ilişkilerin biçim ve derecesini ifade eden "rgt havası" boyutunda yapılacak araştırma bulguları ile bütünleştirilmelidir.

c. Yükseköğretim sisteminin, üretim, yaşatma, sağlama, denetim alt sistemleri ayrı ayrı ele alınıp özümleyici araştırmalara konu edilmelidir.

d. 2547 sayılı yasanın 21. maddesinde bölüme ilişkin yetki, görev ve sorumluluklar ayrıntılı olarak ele alınmamış, bölümün temel yönetim ve eğitim birimi olduğu vurgulanmamıştır.

Bölümün, yönetim, anabilim dalının ve akademik bir organ olduğu dikkate alınırsa; yine aynı yasanın anabilim dallarının işlevlerine değinmesi gerekir.

e. 2547 sayılı yasanın "akademik kan karışımını" ngren ilkesi, bazı rektör ve dekanların çeşitli düşünce ve tutumları ile zor işlemekte, bu nedenle de akademik kadrolar atıl bırakılmaktadır.

f. Öğretim elemanlarının sağlanması, sistem içinde dolaşımı, yükseltilmesi işlemleri ile zorlayıcı hükümler azaltılmalı, hafifletilmelidir.

g. Öğretim elemanlarının yetiştirilmesi ile görevli enstitüler madde ve kadro yönünden en st düzeye çıkarılmalıdır.

h. 12 Eylül 1980 ncesi toplumsal olayların tepkisi olarak ortaya çıkan yönetim biçimleri bu özel durumlar ortadan kalktıca ya da değiştikce yeniden gözden geçirilmelidir.

EKLER

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce, üniversitelerle ilgili olarak basında yer alan eleştirilerden bazı özetler aşağıda sıralanmıştır.

(Millet, 13 Temmuz 1977), Tahsin Ünal

BİR PLANA İHTİYAÇ VARDIR

"... Bugün memlekette, daha binlerce doktora, makina ve ziraat mühendisine, veterinerine ve binlerce, her sahada binlerce teknisyene ihtiyacımız olduğunu kimse inkâr edemez. Hal böyle iken ve ihtiyaçlarımız ortada dururken, binbir zahmet, külfet ve masraf mukabilinde yetiştirilmiş, bu genç ve dinamik evlatlarımız, neye ve hangi gerekçeye dayanılarak üniversitelere alınmaz? Üniversite kapılarının önünden döndürülür".

(Milliyet, 14 Temmuz 1977), Prof.Dr. Ekrem Kadri Unat

TIP FAKÜLTELERİNİN ÇIKMAZI

".... Plansız ve orantısız biçimde irileşme, yeni sorunlar da ortaya çıkarmıştır:

Bu gibi fakültelerin kalabalık kurullarında dikkat ve ilgi azlığından sağlıklı kararlara varılması güçleşmekte ve kısa bir süre sonra uygulama değiştirilmesi zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bu gibi fakültelerin kurullarında aşırı irileşmiş kürsülerin oy alacağı nedeniyle, bunların hoşuna gitmeyen, fakat fakülte için gerekli olan kararlar alınmamaktadır. Buralarda öğretim üyelerine haftada, hatta ayda bir ders saati bile bulunmamaktadır. Büyük kürsülerin oy gücüne saygı duyan ya da bundan çekinen yöneticiler de gerekli denetimi yapamamaktadırlar".

" ... Türkiye'de öğretime açılacak tıp fakültelerinde en az hangi derslerin okutulması gerektiği saptanmalı, sırasında birbirine yakın dersler, başka ülkelerdeki örnekler gözönüne alınarak bir kürsü içinde toplanmalıdır ...".

" ... Ülkenin yıllık hekim ihtiyacını hükümetlerin ortaya koyması ve tıp fakültelerinin bu gereği karşılamak üzere aralarında uyuşmaları gerekir. Oysa Türkiye de tam tersi olmaktadır. Tıp Fakülteleri okutabilecekleri sayıyı tahmin ederek bildirmektedirler...".

(Politika, 6 Ağustos 1977),

" ... Türkiye'de 11 üniversitede yapılan araştırmaya göre mezuniyet oranının çok düşük olduğu ve üniversiteye kayıt olan öğrencilerden yüzde 10'unun ilk sınıflarda, yüzde 33'ünün de üst sınıflardan okulu terkettiği görülmüştür. Yetkililer ise üniversitelerimizin içinde bulunduğu bu durumu eğitim sisteminin bozuk olmasına bağlamışlardır ...".

(Ege Ekspres, 20 Eylül 1977)

350 BİN LİSE MEZUNU AÇIKTA KALACAK

"... Üniversitelerimizdeki en büyük sorunlardan biri de 'Üniversite Özerkliği' kavramının, üniversite yöneticileri tarafından tefsir edilmesi ve kasıtlı olarak keyfi kullanılmasıdır. Hükümetten kapasite arttırma talebi alınca, pek çok üniversitelinin rektör ve dekanları, ilgili kurulları 'Bu özerkliğe müdahaledir' diye feryadı basmaktadır. Devlet bütçesinden aldığı parayı, hiçbir kurum ve kuruluş dilediği gibi kullanamaz. Yetkileri kendi bildiği gibi tefsir edemez...".

(Tercüman, 26 Ocak 1978)

ÜNİVERSİTELERİN DAHA ÇOK ÖĞRENCİ ALINMASI İSTENDİ

"... CHP Tekirdağ Milletvekili Yılmaz Alparlan, plan-

lı kalkınma dönemine girilmesinden bu yana üniversite bütçelerinde yüzde 300-900 arasında bir artış kaydedildiğini, ancak öğrenci sayısını bu oranda artış sağlanmadığını söylemiş, Alparslan, aksine bazı üniversitelerde öğrenci sayısının düştüğünü bildirmiştir ...".

(Demokrat İzmir, 15 Mart 1978), Prof.Dr. Metin Şengonca

ÜNİVERSİTELERDE 40. MADDE UYGULAMALARI VE YENİ KURULUŞLAR

"... Akademik piramidin geniş tabanını oluşturan asistanlar, yasanın tanıdığı olanaklarla zamanla Doçent ve Profesör olduklarından, piramit kısa sürede tersine dönmektedir. Öğretim üyeleri aylıkları dışında bir de ek ders ücreti, yöneticilik ödentileri ve mahrumiyet ödentileri gibi ek ücretler aldıklarından öğretim kadrolarının doldurulması için çaba harcanmamakta, öğretim çoğunlukla "uçan" ya da "gezgin" öğretim üyeleriyle sürdürülmektedir. Bu gibi davranışlar üniversitelerin kamuoyundaki saygınlıklarına gölge düşürücü niteliktedir. Sayın Millî Eğitim Bakanı'nın son günlerdeki konuşmalarında değindiği gibi, artık üniversiteler yapamıyorsa, başka bir üst kuruluşun, üniversite özerkliğini zedelemekten yapması gerekli, hatta zorunludur. Çünkü "özerklik" dünyanın hiçbir yerinde "Sorumsuzluk" ya da eleştirilmeme ve denetlenmeme hakkı demek değildir...".

(Ege Ekspres, 21 Mayıs 1978)

GEÇEN YIL MERKEZİ SİSTEMLE 36 BİN 500 ÖĞRENCİ ALINMIŞKEN,
BU YIL 34 BİN 500 ÖĞRENCİ ALINACAK

ÜNİVERSİTELERDE KONTENJANLAR AZALDI

(Cumhuriyet, 24 Mayıs 1978), Prof.Dr. Kasım Cemal Güven

YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ SORUNU

"... Türkiye'deki nüfus artışı dolayısıyla sınavlara

giren öğrenci sayısı ile paralellik taşımadığı yukarıda belirtilmiştir. Bu veriler karşısında öğrenci alımında üniversitelerin kontenjan saptanmasının bir esasa dayandığı şüphelidir. Bunu kanıtlayan bir husus da üniversitelerde mevcut öğrenci sayıları ile öğretim üyesi ve yardımcıları arasında bir denge olmadığı, aksine büyük dengesizlik olduğudur. Ayrıca üniversitelerin bütçelerinde hiçbir hesaba uymayan büyük ayrıcalıklar vardır..."

(Son Havadis, 21 Haziran 1978), Ord.Prof.Dr. Sulhi Dönmezer

ÖĞRETİM YILININ ARDINDAN

"... Bizim kanaatimiz şudur ki, yükseköğretimde görevli öğretim üyelerini daha rasyonel biçimde kullanmak ve mevzuatta bu hususla ilgili değişiklikleri yapmak, bina, araç, gereç noksanlarını gidermek şartıyla bugünkü öğretim kapasitesini iki katına çıkarmak işten bile değildir. Personel bakımından bugün büyük bir atıl kapasitenin varlığı hususunda hiç kimse şüphe etmesin. Devlet mütemadiyen doçent ve profesörleri üç büyük şehrin üniversitelerine tayin etmiştir ve fakat bunların içinde iş göreceği tesisler, binalar mevcut olmadığı için adı geçen öğretim üyelerinden tam olarak yararlanılmamaktadır.

(Milliyet, 12 Temmuz 1978), Gülten Dayıoğlu,

ÜNİVERSİTE ÖĞRETİM ÜYELERİ, ÖĞRENCİYE EĞİLMİYORLAR

"... Bizde üniversite öğretim üyeleri de öğrenciye eğilmiyorlar. Aslında onlar da ilkokul ya da ortaöğretimdeki öğretmenler gibi öğretmendirler. Bilgileri engin, adlarının başındaki unvanları yücedir ama, yine de öğretmendirler. Bazıları bunun bilincindedir. Öğrencilerine, en azından bir ilkokul öğretmeni gibi eğilir, onların sorunlarıyla ilgilenir, gerektiğinde yol gösterir, yöntem öğretir. Bazılarıysa, kuru kuru ders anlatıp çıkarlar. Onlar sırça köşkte yaşarlar, erişilmez kendilerine. Kısacası günümüzde üniversite öğretmenlerinin kimi ölüyor, kimi sadece nutuk söylemekle yetini-

niyor. Gerçekten çoğunun da öğrencilerin dertlerine ayıracak zamanı yok. Bir bölümü büyük kuruluşlarda yönetim kurulu üyesi ya da danışman. Çoluk çocukla uğraşacak vakti olmuyor, bunca sorumlulukların altındayken. Bir bölümü de, Ankara, İstanbul ya da İzmir'de yaşayıp haftanın belli günlerinde özellikle Anadolu'da kurulan, taşıma suyla dönen değirmen örneği gibi, öteki kentlerdeki üniversitelere ders vermeye gidiyor. Bunlar, tümünden diken üstünde, dakikaları sayılı, tren uçak ya da otobüs tarifeleriyle kısıtlı zamanları. Gözleri bu nedenle hep saate öğrenciler söylüyorlar bunları. 'Ateş almaya gelir gibi soluk soluğa ders anlatıp gidiyor büyük kentlerden gelenhocalarımız' diyorlar...".

(Son Havadis, 8 Eylül 1978)

ÜNİVERSİTELER KAPILARINI AÇMAĞA HAZIRLANIRKEN GENÇLER ANARŞİ DEĞİL OKUMAK İSTİYORLAR

"... Bazı öğrenciler ise üniversite giriş sınavını kazanmış olmalarına rağmen okullara gidip kayıtlarını yaptırmaktan, öğrenime devam etmekten korktuklarını söylüyorlar...".

(Günaydın 14 Eylül 1978)

ÜNİVERSİTEYE GİREN HER 100 ÖĞRENCİDEN ANCAK 17'si MEZUN OLACAK

"... İstanbul Üniversitesi Toplum Sağlığı Kürsüsü Öğretim Üyesi Doçent Dr. Yakut Sencer, 'Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre üniversiteye giren her 100 öğrenciden ancak 17'si mezun olabiliyor. Bu oran teknik okullarda ve meslek okullarında ise binde 240'a yaklaşmaktadır' dedi...".

(Dünya, 14 Eylül 1978)

**ÜNİVERSİTEYE GİREN 1000 ÖĞRENCİDEN SADECE
175'i MEUZUN OLUYOR**

"... Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, üniversitelere giren her 1000 öğrenciden yalnızca 175'i mezun olabilmektedir...".

(Hürriyet, 7 Aralık 1978), Doç.Dr. M.Tahir Hatipoğlu

AÇILDIKTAN 6 AY SONRA KAPANAN FAKÜLTE VAR

"... Yeni fakültelerin sorunlarının en önemlisi öğretim üyesi eksikliğidir. Bu durumu daha önceleri de belirtmiştik. Yedi kişiyle kurulan bir fakültede profesör olanı dekanıdır. Diğerleri fakülte ve yönetim kurulu üyesidir. Bu da öğretim üyelerinin tamamının yönetim işleriyle uğraştığını gösterir. Çoğu 2-3 fakültede görevlidir...".

"... Elazığ'da Fırat Üniversitesi açılmıştır. Toplam 7 öğretim üyesi vardır. Veteriner, Fen ve Edebiyat Fakülteleri üniversitedeki 7 öğretim üyesinin biri rektör, üçü dekanıdır. Diğerleri doçent olduğundan yönetici durumunda değildirler...".

(Tercüman, 18 Haziran 1979), Mukbil Özyörük

KAPILAR GENE KAPALI

"... Son on yıl içinde, imtihanlara katılanlardan başarı kazanıp içeri girenlerin nisbeti, muntazam bir düşüş ile % 51.4'ten % 9.9'a inmiş...".

"... Muhtelif toplantılarda, dertli hocalar tarafından yüzdesi ispatlanan 'atıl kapasite'yi harekete getirmek için hiçbir gayret herhangi bir tasa görebiliyormusunuz?

"... Başvuran ile giriş kapısını sıkı tutan arasındaki uçurum her yıl daha genişlemekte '-Efendim, memleketin diplomalı işsizlere ihtiyacı yoktur' gibi akıl almaz, mantı-

ğa akla iz'ana sığmaz, vatandaşın 'öğretim hürriyetini' kö-
künden inkar eden ilmin ve irfanın yaygınlaşmasına ve derin-
leşmesine karşı çıkan bu kof düşünce hiçbir ataletin meşru
mazereti olamaz okumanın ve öğrenmenin insana zarar verdiği-
ni söyleyebilenler işte bu memlekette, bizde ve muhtelif i-
limlerin kürsülerinde oturuyorlar...".

(Bugün, 8 Eylül 1979)

EKONOMİK SİSTEM VE "ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ" MUHTAR ÜNİVERSİTE

"... Çünkü bu işe bir çözüm bulmaktan sorumlu
devlet ve hükümet erkânı 'Bu muhtar üniversite işidir' deyip,
konudan sıyrılmaktadır. Üniversite yetkilileri de özerklik
zırhı ile çevrili kendi fildişi kulelerinde küçük kişisel
çıkarlarla besledikleri kurulsal didişmeler içinde zaten mil-
lete hizmet konularını düşünmeye vakit bulamamaktadırlar. O
nedenle de devlet bütçesinden 100 Milyonlar alan bir birimin
15-20 öğrenciye kapı açışının acayıpliğinin farkında bile o-
lamamaktadırlar...".

(Günaydın, 9 Mayıs 1980), Ferit Öngören

ORAN AYNI ORAN AMA SAYILARA BAK

"... 1973 yılında üniversiteye giremeyenlerin
sayısı 33 bin genç, bu yıl ise dışarıda kalanların sayısı
450 bin lise. Anarşi, eğitim sistemi, işsizlik, bunlara ne
derseniz deyin. Bence hiç yoruma gerek yok. Sayıya bakın ye-
ter. 450' bin genç. Bu bir ordudur. Türkiye'nin bir nes-
lidir...".

(Cumhuriyet, 13 Haziran 1980)

TÜMAS ÜSS'nin EŞİTSİZLİKLERİ KALDIRACAK BİÇİMDE DÜZENLENMESİNİ İSTEDİ

"... Her yıl yükseköğretime girmek isteyen aday-

ların sayılarının artmasına karşın, yükseköğretim kurumlarının olanakları elverişli olduğu halde, kontenjanlarını çok az arttırmaları hatta kısmaları, yükseköğretim kurumları kapılarında birikenlerin sayılarını arttırmakta ve yükseköğretim kurumlarına girememek toplumsal, ekonomik ve siyasal bunalmalara neden olmaktadır...".

(Cumhuriyet, 13 Haziran 1980)

467 BİN 210 ADAYDAN 42 BİNİ YARIŞI KAZANABİLECEK

MECLİS ARAŞTIRMASI

"... CHP Denizli Milletvekili Mustafa Gazalcı ve 72 arkadaşı üniversiteye girme sınavını incelemek amacıyla Meclis araştırması açılmasını istemişlerdir. CHP Milletvekilleri önermelerinde köklü değişikliklere gitmeden, eğitimin niteliği düşünülmeden yükseköğretim kurumlarının öğrenci kontenjanlarını arttırmakla açılabilirliğini öne sürerek, 'Böylece onbinlerce gencimiz sokağa atılmaktan bir ölçüde terörün kucağından kurtarılmış olacaktır.' demişlerdir...".

(Özgür, 17 Haziran 1980), Dr. İsmail Bircan

ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ SORUNU VE ÇAĞDAŞ EĞİTİM

EŞGÜDÜMSÜZ

"... Aslında, artık yükseköğretimi bir bütünlük içinde ele alacak ve planlayacak yetkili bir organ gereklidir. 1968-1972 yıllarını içeren II. Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen ve yükseköğretim kurumlarının gelişmelerinde eşgüdüm ve denetim sağlayacak bir organ olarak (1750 Sayılı Yasaya göre 1975 yılında oluşturulan) Yükseköğretim Kurulu'nun, kuruluş, işleyiş görev ve yetkilerine ilişkin maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bugün, salt kendi aralarında eşgüdüm sağlayan üniversitelerarası ve akademilerarası kurullar dışında yükseköğretim planlamasını yasal olarak üstlenen ve gelişmesinde dengeleyici görev yapa-

cak üniversite bir organ bulunmamaktadır...".

(Cumhuriyet, 27 Haziran 1980)

YÜKSEKÖĞRENİME GİRİŞ SORUNU İÇİN MECLİS ARAŞTIRMASI İSTENDİ

"... Yerleşme oranındaki düşmenin nedeni, öğrencilerin belli bir başarı düzeyini tutturamamış olmalarından değil, yükseköğretim kurumlarının toplam kontenjanlarının (Yeni yükseköğretim kurumları açılmasına, yükseköğretim kurumlarının bütçe, öğretim üyesi, bina donatım vb. yönden daha olanaklı hale gelmelerine karşın) çok az artması, hatta kimilerinde yıldan yıla değişmemesi ve hatta azalması yüzündendir. Örneğin, ülkemizin en çok gereksinim duyduğu doktorluk mesleğini kazandıran Tıp Fakültelerinin sayıları artmasına karşın kontenjanlarında bir artış görülmemektedir. Hatta bazı Tıp Fakültelerinin kontenjanlarında düşme vardır...".

"... Ancak bu yapıda bile, köklü değişikliklere gitmeden, eğitimin niteliği düşürülmeden yükseköğretim kurumlarında on binlerce öğrenciyi daha okutabilme olanağı vardır. Bunun yolu ise yükseköğretim kurumlarının öğrenci kontenjanlarını arttırmasıdır...".

(Milliyet, 23 Ağustos 1980), Doç.Dr. Mahmut Adem

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTEYE KİMLER GİREBİLİYOR?

"... Çünkü yetkililer Türkiye'nin hangi alanda ve ne kadar yüksek nitelikli insan gücüne gereksinme duyduğunu bilmemektedir. Ne yazık ki, özerk üniversiteler, özellikle üniversitelerin rektör, dekan vb. üst düzey yöneticileri ve öğretim üyeleri de, yetiştirdikleri elemanlara ülkenin ne denli gereksinme duyduğu konusunda bilgi sahibi değildirler. Buna karşılık her fakülte alacağı öğrenci kontenjanını belirleyebilmektedir. Örneğin bir Hukuk Fakültesi, bir Eğitim Fakültesi ya da bir Eczacılık Fakültesi, Türkiye'nin

kaç hukukçu, kaç eğitimci ya da eczacıya gereksinme duyduğunu pek bilmediği halde bu alanda yetişecek öğrenci kontenjanını saptayabilmektedir. Böylesine çelişkili bir 'yetki-Sorumluluk' ikilisi ne ölçüde ülke çıkarına olabilir? Doğal olarak böyle bir düzende, öğretim üye ve yardımcı kadroları da savurganca kullanılmaz mı?..."

"... 3. Tüm yükseköğretim bir plan disiplini içinde bütünleştirilmelidir. Ancak bu yolla kaynakların savurganca kullanılması önlenemez. Bu konuda üniversiteler, bugüne değin kendilerine düşen görevi yapmamışlardır. Üniversiteler bu sorumluluktan daha fazla kaçamazlar. Çünkü Türk toplumunun istemlerine uygun inceleme ve araştırma yapmak üniversitelerin yasal görevidir..."

(Milliyet, 14 Nisan 1981), Doç.Dr. Emre Kongar

BİR SEMİNERİN PENCERESİNDEN ÜNİVERSİTE SORUNU

"... 1. Bugünkü üniversite sistemi, büyük ölçüde işlevini yapamaz bir yozlaşma içindedir. Üniversiteler hangi konuda ne kadar öğrenci yetiştirecekleri gibi eğitim planlaması alanlarında gerçekçi olmayan kararlar almışlar, böylece ülkenin gerektirdiği alanların dışında öğrenci yetiştirmeye başlamışlardır.

2. Öğrenci sayısının artışı, aslında bir istihdam sorunudur. Öğrenciler iş bulmak zorlaştığı için üniversite kapısında yığılmaktadırlar. Fakat, üniversiteler bu yığılmaya akılcı çözümler önerememişlerdir;

3. Üniversiteler, öğretim üyesi yetiştirme politikaları bakımından çağ gerisi kalmışlardır. Almanlardan alınan ve sonra, Almanların da bıraktığı doçentlik sistemine dayalı düzen, öğretim üyeliği sorununu çözemez.

4. Üniversitelerimizin üst kurulu olan Üniversitelerarası Kurul'da, sorunların çözümü konusunda şimdiye kadar başarılı bir sınav verememiştir. Örneğin, bundan önceki bir tasarının doktora yapmış asistanları öğretim üyesi sayma önerisini bile kabul etmemiştir..."

KAYNAKÇA

- Başaran, İbrahim Ethem. **Eğitim Yönetimi**. Ankara: 1983.
- Doğramacı, İhsan. **Yükseköğretim Reformu ve İki Yıllık Uygulama Sonuçları**. Ankara: 1983.
- DPT Kalkınma Planı, Dördüncü Beş Yıl 1979-1983., Ankara: 1979.
- _____. **Eğitim Sektörü Raporu**. Ankara: 1982.
- Erkanlı, Orhan. **Anılar... Sorunlar, Sorumlular**. İstanbul: 1973.
- Fişek, Kurthan. **Yönetim**. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. 1975.
- Hirsch, E. **Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi**. İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1950.
- Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri**, Ankara: 1973.
- _____. "Türk Yükseköğretimi" Basılmamış Rapor, Ankara: 1985.
- _____. **Türkiye'de Yükseköğretim ve İnsangücü Hedefleri**, Ankara: 1982.
- Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Ankara: 1976.
- Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz**. Ankara: 1984.
- Kavak, Yüksel. "Planlı Dönemde Yükseköğretim", Basılmamış Rapor. Ankara. 1983.
- Keleş, Ruşen. "Üniversitelerimiz Çoğalırken", **Cumhuriyet Gazetesi**. 18 Temmuz 1978. s.8.
- Kısakürek, Mehmet. **Program Geliştirme Teknikleri**. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 1971.
- Kıratlı, Metin. "Devletin Eğitim ve Kültür Ödevleri ve Faaliyetleri", **Amme İdaresi Dergisi**, 6:1(Mart), 1973. s. 29.
- Koçer, Hasan Ali. **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi**. İstanbul: M.E.B. 1970.

Korkut Hüseyin. **Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1984.

_____. **Üniversitelerimizde Yapılan Araştırmaların Toplum Sorunlarımıza Dönüklüğü Açısından Değerlendirilmesi**. Ankara: 1981.

Meray, Seha L. "Üniversite Kavramları ve Modelleri", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Mart, 1971.

Mıhçıoğlu, Cemal. **Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz**. A.Ü. S.B.F. Yayınları, 1969.

Ökten, Necdet., **Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu**. İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlük Yayınları, 1973.

Sayın, Ayla ve Diğerleri. **Planlı Dönemde Yükseköğretim**. Ankara: 1976.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1961.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 1982.

Yükseköğretim Kanunu. (6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazete), 1981.

Üniversite Personel Kanunu. (8 Temmuz 1973 tarih ve 14588 sayılı Resmi Gazete), 1973.

Yükseköğretim personel Kanunu. (11 Ekim 1983 tarih ve 18190 sayılı Resmi Gazete), 1983.

2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun, (30 Mart 1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazete), 1983.